

T.C.

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**BÜYÜKELÇİLİKLERİN İŞLEVİ VE ÜRDÜN
BÜYÜKELÇİLERİNİN TÜRKİYE'YE İLİŞKİN BELLİ
BAŞLI YAKLAŞIMLARI**

İsmail FİLİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR- 2025

©2025- İsmail FİLİZ

T.C.

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**BÜYÜKELÇİLİKLERİN İŞLEVİ VE ÜRDÜN
BÜYÜKELÇİLERİNİN TÜRKİYE'YE İLİŞKİN BELLİ
BAŞLI YAKLAŞIMLARI**

**THE FUNCTION OF EMBASSIES AND THE MAIN
APPROACHES OF JORDANIAN AMBASSADORS
REGARDING TURKEY**

Hazırlayan

İsmail FİLİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

KIRŞEHİR-2025

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Tarih Anabilim yüksek lisans öğrencisi, İsmail FİLİZ tarafından hazırlanan “*Büyükelçiliklerin İşlevi ve Ürdün Büyükelçilerinin Türkiye’ye İlişkin Belli Başlı Yaklaşımları*” adlı tez çalışması 24.02.2025’te yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Üye Prof. Dr. Necmi UYANIK

Üye Dr. Öğr. Üyesi Tahsin HAZIRBULAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2025

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2025

İsmail FİLİZ

ÖZET

BÜYÜKELÇİLİKLERİN İŞLEVİ VE ÜRDÜN BÜYÜKELÇİLERİNİN TÜRKİYE'YE İLİŞKİN BELLİ BAŞLI YAKLAŞIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: İsmail FİLİZ

Danışman: Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

2025

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Prof. Dr. Necmi UYANIK

Dr. Öğr. Üyesi Tahsin HAZIRBULAN

Devletler ve diğer aktörler arasındaki etkileşimi ve iş birliğini inceleyen bir disiplin olan uluslararası ilişkiler dünya barışını, istikrarını teşvik etmek ve küresel zorluklara kolektif çözümler bulmak için gerekli olmuştur. Bu ilişkilerde büyükelçiler, devletlerarasındaki iletişimin ve diplomasinin kolaylaştırılmasında, ikili ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunan yüzlerce anlaşma, protokol, sözleşme ve müzakerenin başlatılmasında oldukça önemli roller üstlenmişlerdir.

Haşimi Ürdün Krallığı'nın bağımsızlığını elde ettiği tarih olan 1946'dan itibaren ortaya konulan dostane ilişkiler neticesi, 11 Ocak 1947'de Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında "Dostluk Antlaşması" imzalanmış, bu antlaşma iki devlet arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasına, büyükelçilik nezdinde temsil hakkına temel teşkil etmiş ve bugüne kadar devam eden diplomatik ilişkilerde yakın temas dönemini başlatmıştır. Cereyan eden gelişmeler ve verilen mesajlar her iki ülke ilişkilerinin sıkı bir şekilde birbirine bağlı olup, bu ilişkilerin dinî, kültürel, tarihi ve coğrafi faktörleri de içine aldığı ortaya konulmuştur.

Çalışmada, evrenin özellikleri hakkında bilgi toplamak, kişileri, durumları ya da olayları tam ve doğru olarak betimlemek olan araştırma modeli esas alınmıştır. Araştırma, Haşimi Ürdün Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti ilişkilerinde Türkiye-Ürdün Dostluk Antlaşması'nın tarih ve diploması alanındaki etkilerini ve Haşimi Ürdün Krallığı'nın Türkiye'de görevlendirdiği büyükelçiler ve bu büyükelçiler temelinde uluslararası sistem içinde Türkiye Cumhuriyeti ile Ürdün arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ürdün, Haşimi Ürdün Krallığı, Ürdün Krallığı, Türkiye-Ürdün Dostluk Antlaşması, Ürdün Büyükelçileri.

ABSTRACT

The Function Of Embassies And The Main Approaches Of Jordanian Ambassadors Regarding Turkey

M.Sc.Thesis

Preparer: İsmail FİLİZ

Advisor: Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

2025

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

History Department

Jury

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Prof. Dr. Necmi UYANIK

Dr. Öğr. Üyesi Tahsin HAZIRBULAN

International relations, a discipline that studies the interaction and cooperation between states and other actors, has become essential to promoting world peace and stability and finding collective solutions to global challenges. In these relations, ambassadors have played important roles in facilitating communication and diplomacy between states and initiating hundreds of agreements, protocols, contracts and negotiations that contributed to the development of bilateral relations.

In line with the friendly relations that have been established since 1946, the date when the State of Jordan gained its independence, the “Friendship Treaty” was signed between the Republic of Turkey and the Hashemite Kingdom of Jordan in Ankara on January 11, 1947. This agreement paved the way for the establishment of diplomatic relations between the two states and laid the foundation for the right of representation at the embassy, initiating a period of close contact in diplomatic relations that continues to this day.

The research model preferred in the study was taken as the basis to collect information about the characteristics of the universe and to describe people, situations or events completely and accurately. The research aims to examine the effects of the Turkey-Jordan Friendship Treaty in the field of history and diplomacy on the relations between the Hashemite Kingdom of Jordan and the Republic of Turkey, and the ambassadors assigned by the State of Jordan to Turkey and the relations between the Republic of Turkey and Jordan within the international system on the basis of these ambassadors.

Key Words: Jordan, Hashemite Kingdom of Jordan, Kingdom of Jordan, Türkiye-Jordan Friendship Treaty, Jordanian Ambassadors.

ÖNSÖZ

Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasındaki ilişkileri, Ürdün'ün bağımsızlığını kazandığı 1946'dan günümüze kadar olan dönemi incelemektedir. Bu bağlamda Haşimi Ürdün Krallığı'nın büyükelçilik kurumu ve büyükelçilerinin rolüne odaklanmaktadır. Diplomatik ve tarihsel bir bakış açısı benimsenerek, Haşimi Ürdün Krallığı'nın perspektifinden Türkiye Cumhuriyeti'ni ve günümüze kadar sürdürülen ikili ilişkilerdeki gelişmeleri aydınlatma amaçlanmaktadır. Emniyet mensubu olarak Haşimi Ürdün Krallığı Ankara Büyükelçiliğinde görevli olmam, beni "Büyükelçiliklerin İşlevi ve Ürdün Büyükelçilerinin Türkiye'ye İlişkin Belli Başlı Yaklaşımları" adlı bir araştırmaya sevk etmiş, bu durum kaynaklara ulaşma ve mevcut büyükelçi ile bire bir söyleşi yapılmasına imkân sağlamıştır. Çalışmada, Meclis-i Umumi Zabıt Celseleri, kanun ve kararnameler; birinci elden kaynaklar olan arşiv belgeleri, ilgili dönemi kapsayan gazete, diğer süreli yayınlar ve telif-tetkik eserlerden istifade edilmiş, konuya ilişkin doğrudan bilgi edinimi yoluna gidilerek büyükelçilik yetkilileri ve Sayın Büyükelçi ile görüşme sağlanmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümünde, büyükelçilik kurumu, büyükelçilik kavramı ve uluslararası ilişkilerin boyutları ile ilgilidir. Büyükelçilik kurumu ve büyükelçilerin diplomasi alanındaki etkisine özellikle vurgu yapılmaktadır. İkinci bölümünde, Haşimi Ürdün Krallığı'nın bağımsızlık süreci ve büyükelçilikleri bulunan ülkelere değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise, Krallığın Türkiye büyükelçileri ve büyükelçilerin Türkiye'ye ilişkin yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Ürdün Devleti'nin Ankara büyükelçilerinin görev süreleri boyunca edindikleri izlenimler, imza altına aldıkları çeşitli anlaşmalar, özellikle Türkiye Cumhuriyeti hakkındaki düşünce ve fikirlerine odaklanılarak ilişkiler bağlamında çeşitli başlıklar altında analiz edilmiştir.

"Büyükelçiliklerin İşlevi ve Ürdün Büyükelçilerinin Türkiye'ye İlişkin Belli Başlı Yaklaşımları" isimli yüksek lisans tezinin hazırlanması ve düzenlenmesi sırasında benden desteğini esirgemeyen ve beni hayatımın her anında, her anlamda destekleyen başta eşim Medine FİLİZ'e ve aileme; konuya ilişkin ilgi, alaka ve desteğini esirgemeyen Haşimi Ürdün Krallığı Büyükelçisi Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi'ye; tezimin hazırlanmasında bana vaktini ayırarak bilimsel desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN'e ve kıymetli arkadaşım H. Mehmet DAĞISTAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ.....	1
ÜRDÜN'ÜN SAHİP OLDUĞU KONUM.....	3
ÜRDÜN'ÜN İÇİNDE BULUNDUĞU COĞRAFYANIN TARİHSEL SÜRECİ VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER	5
BÖLÜM I	9
1. DEVLETLER GENEL HUKUKUNUN BİR NETİCESİ OLARAK BÜYÜKELÇİLİKLER	9
1.1. Uluslararası İlişkiler	9
1.2. Uluslararası İlişkilerde Büyükelçilere Duyulan İhtiyaç	11
1.3. Büyükelçiliklerin Kendi Ülkeleri İçin Yol Göstericiliği.....	13
1.4. Ülkelerinin Dönüşümünde Büyükelçiliklerin Rolü.....	15
1.5. Büyükelçiliklerin, Ülkesi İle Nezdinde Bulunduğu Ülke İlişkilerini Geliştirmekteki İşlevi	17
BÖLÜM II.....	19
2. HAŞİMİ ÜRDÜN KRALLIĞI'NIN BAĞIMSIZLIĞI VE BÜYÜKELÇİLİKLERİ BULUNAN ÜLKELER.....	19
2.1.Ürdün'ün Bağımsızlığı.....	19
2.2. Ürdün'de Yönetim.....	21
2.3. Ürdün'ün Büyükelçilikleri Bulunan Ülkeler.....	22
2.4. Türkiye Cumhuriyeti ile Uluslararası Anlaşmalar ve Protokoller	23
BÖLÜM III.....	48
3. HAŞİMİ ÜRDÜN KRALLIĞI BÜYÜKELÇİLERİNİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE İLİŞKİN YAKLAŞIMLARI	48
3.1. Ürdün Büyükelçileri	48
3.2. Ürdün'ün İlk Ankara Büyükelçiliğinden Bugüne	53
3.2.1. İlk Büyükelçi: Alsharef Hussein Bin Nasır (1948-1950).....	59
3.2.2. Alsharef Abdel Majeed Hussein (1958-)	62

3.2.3. Muhammed Al Shuraiqi (1961-1962)	62
3.2.4. Shawkat Al- Mufti (1962-1965).....	65
3.2.5. Fawwaz Maher (1965-)	66
3.2.6. Hazem Nuseibeh (1971-1972)	66
3.2.7. Zuhair Al Mufti (1972-)	68
3.2.8. Walid Al-Saadi (1980-1985).....	69
3.2.9. Hanı Bahjat Tabbara (1985-1987).....	70
3.2.10. Ömer Al Medeni.....	70
3.2.11. Musa Braizat (1997-2002)	70
3.2.12. Maaruf Al Bakhet (2002-2005).....	73
3.2.13. Fares Al Mufti (2005-2012)	74
3.2.14. Amjad Al Adayleh (2012-2017)	74
3.2.15. İsmail İssa Rifaie (2017-2024).....	76
3.2.16. Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi (2024 -)	77
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA	82
EKLER	92
ÖZGEÇMİŞ.....	143

KISALTMALAR

BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
DAB	Devlet Arşivleri Başkanlığı
M.Ö	Milattan Önce
MAD.	Madde
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC	Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri
vb.	Ve benzeri
v.s.	Vesaire
AA	Anadolu Ajansı
age	Adı geçen eser
agm	Adı geçen makale
TTK	Türk Tarih Kurumu
AEÜ	Ahi Evran Üniversitesi
dzl.	Düzenleyen
haz.	Hazırlayan
S	Sayı
s.	Sayfa
Sn.	Sayın
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
Yay.	Yayınları
yy.	Yüzyıl
B.Elçi	Büyükelçi
AUB	Beyrut Amerikan Üniversitesi

GİRİŞ

Bu çalışma, Orta Doğu jeopolitiğinde önemli bir aktör olan Haşimi Ürdün Krallığı'nın bilhassa bağımsız bir devlet olarak teşekkül ettiği yıl olan 1946'dan günümüze değin Türkiye Cumhuriyeti ile büyükelçi eksenli diplomatik analizini sunmaktadır.

I. Dünya Savaşı'nın 1918'de sona ermesinin ardından Haşimi Ürdün Krallığı, İngiliz mandasında kurulmuş ve daha sonra bağımsız bir devlet haline gelmiştir. Haşimi Ürdün Krallığı'nın kuruluşundan günümüze kadar gerçekleştirdiği diplomatik girişimleri inceleyen çalışmada; kaydedilen ilerleme, elde edilen karşılıklı kazanımlar ve meydana gelen diplomatik gelişmeler tahlil edilmektedir. Öyle ki Ürdün'ün tarih boyunca sahip olduğu stratejik konum ve Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkiler bağlamında oynadığı rol, onu bölgede önemli bir aktör haline getirmiştir.

Çalışmanın amacı, Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasındaki diplomatik ilişkileri, özellikle Ürdün'ün bağımsızlığını kazandığı 1946'dan bu yana Türkiye'ye atanan büyükelçilikler ve büyükelçilere odaklanarak açıklamaktır. Her ne kadar tarihsel sınır bu şekilde çizilmiş olsa da Haşimi Ürdün Krallığı'nın kurulduğu coğrafyanın konumu ve bu konumun tarihsel ve toplumsal süreci de dikkate alınmıştır. Zira tarihi anlamak ve kavramak daha geniş bir zamansal perspektif gerektirir.

Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırma neticesinde Haşimi Ürdün Krallığı adına ekonomik, siyasi, toplumsal ve tarihsel anlamda daha önce çok yönlü araştırmalar yapılmış olsa da çalışmamın içeriği büyükelçiler eksenlidir. Bu durum bizlere özelde bireylerin “devlet adamı” vasfı ile geçen zamanda neleri başarabildiklerini, ne tür anlaşmalara ön ayak olduklarını, zorlu ve karmaşık bir tarihsel perspektifte yer alan iki devletin nasıl yakınlaştığını göstermektedir. Zaman akışındaki, I. Dünya Savaşı'nın ardından imza edilen Mondros Mütarekesi, bölgenin Osmanlı Devleti'nden kopuşu, Osmanlı Devleti'ne karşı girişilen birtakım ayaklanmalar ve yıllarca süren çalkantılı süreç gibi temalar, bizlere içinden çıkılmaz gibi görülen durumların bile yaşam içerisinde ve diplomatik ekseninde nasıl toparlanabileceğini göstermektedir.

Haşimi Ürdün Krallığı ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki olumlu ilişkilerin temelleri Kral I. Abdullah döneminde atılmıştır. Kral I. Abdullah'ın 1937 ve 1947 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptığı ziyaretler bu ilişkilerin olumlu yönde evriminde önemli bir rol oynamıştır. İlişkilerin temelini bu ziyaretler sırasında atıldığı ve ortak bir tarihi mirasa sahip olduğu söylenebilir. Bu ilişkiler, Haşimi Ürdün Krallığı'nın 1946'da bağımsızlığını

kazanmasının ardından Kral I. Abdullah'ın 1947'de Türkiye'ye yaptığı ikinci ziyaretin ardından imzalanan dostluk anlaşmasıyla daha da güçlenmiştir.

Bu bağlamda Orta Doğu coğrafyasında, yüzyıllarca Osmanlı Devleti egemenliğinde kalan bölgede teşekkül eden Haşimi Ürdün Krallığı, bağımsızlığını kazanmasının ardından dostluk anlaşmalarının tesis edilmesiyle mütekabiliyet esasına dayalı diplomatik ilişkiler kurmuştur. Dış temsilciliklerin açılması, Haşimi Ürdün Krallığı'nın perspektifinden Türkiye Cumhuriyeti'ne bakılmasını sağlayacak, ayrıca günümüze kadar sürdürülen ilişkilerdeki gelişmeleri diplomatik bir çerçeveden inceleme fırsatı sunacaktır.

Osmanlı mirasını devralan Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikası, kuruluşundan bu yana öncelikle ülkenin egemenliğini ve ulusal çıkarlarını korumaya yönelik olmuştur. Bunu sağlamak için de diplomasi yoluyla iyi ilişkiler geliştirerek ülkelerle iş birliği yapmıştır (Kurat, 1975: 265). Bu doğrultuda hizmet veren diplomatik kuruluşlar, bu bilinçle görev yapan her ülkedeki bürokrasinin en önemli ve iyi yetişmiş uzmanlarından oluşmuştur (Ortaylı, 2019: 197). Büyükelçilerin düşüncelerinin siyasi, askeri, sosyal, ekonomik, kültürel, dini ve daha birçok açıdan ifade edilmesi, ülkeler arasındaki dostluk ilişkilerinin pekiştirilmesinde, aynı coğrafyada ortak kadere sahip devletlerin tarihi geçmişlerinin aydınlatılmasında ve diplomatik ilişkilerin sürdürülebilirliğine katkı sağlanmasında önemli bir etkiye sahiptir (Şimşir, 2006: 16). Bu bağlamda büyükelçilik merkezli bir bakış açısıyla tarih-diplomasi ekseninde devletlerarası etkileşimde yaygın olarak kullanılan "Diplomatik Temsil" kavramı içerisindeki görevlilerin en üstünü olan büyükelçi merkezli bir zaman yolculuğu hedeflenmektedir. Bu yolculuğu büyükelçi merkezli hedefleyen bir çalışmanın daha önce olmaması, tarihin ve diplomasinin devlet adamlarının katkılarıyla şekillendiğinin bilinmesinden, alana doğrudan katkısı bulunmaktadır. Haşimi Ürdün Krallığı hakkında yapılan bilimsel araştırmalar genel itibariye daha dar bir alanda kendini göstermiştir. Ekonomi, uluslararası ilişkiler, belirli bir dönem aralığı veya belirli olaylar ekseninde kalınmıştır. Çalışma, bunlardan farklı olarak Haşimi Ürdün Krallığı'na çok derinlerine inilme de genel çerçeveden bakış açısı sunarken, diplomatik çekincenin sebep olduğu zorluklara rağmen özelde büyükelçilerden devlet politikalarına doğru bir geçiş sağlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda;

Haşimi Ürdün Krallığı'nın bağımsızlığı ve devlet olarak varoluş süreci nedir?

Orta Doğu coğrafyasında Haşimi Ürdün Krallığı'nın rolü nedir?

Büyükelçilik kurumu ve büyükelçilerin diplomasideki önemi nedir?

Haşimi Ürdün Krallığı'nın Türkiye Cumhuriyeti'ne atadığı büyükelçiler kimlerdir?

Atanan büyükelçilerin Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik çeşitli düşünce ve fikirleri nelerdir?

Atanan büyükelçilerin görevleri süresince Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkileri pekiştirecek faaliyetleri nelerdir? Soruları cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın temel odağı ve sınırları, Haşimi Ürdün Krallığı'nın bağımsızlık tarihi olan 1946'dan bugüne dek Türkiye'de görevlendirmiş olduğu büyükelçiler nezdinde Türkiye Cumhuriyeti ve Haşimi Ürdün Krallığı'nın ilişkilerini büyükelçilik kurumu odaklı ve diplomatik çerçevede ortaya koyabilmektir. Söz konusu odakta büyükelçiler ele alınırken “diplomatik çekince” faktörü, kaynak boyutunu oldukça zorlasa da açık kaynaklara erişim sağlayarak bu zorluk giderilmiştir.

Araştırmada tarihsel sınırların etkisinde kalınmamış, tarihi anlamının ve kavrayabilmenin zamansal açıdan daha geniş bir bakış açısı gerektirdiği düşüncesiyle Haşimi Ürdün Krallığı'nın teşekkül ettiği coğrafyanın konumu ve bu konumun tarihsel ve toplumsal süreci de ele alınmıştır. Bu süreçler ele alınırken Türkiye Cumhuriyeti'nin mirasını devralarak teşekkül ettiği ve bünyesinde Ürdün coğrafyasını da barındıran Osmanlı Devleti de ele alınarak tarih-diplomasi ekseninde değerlendirilmiştir.

ÜRDÜN'ÜN SAHİP OLDUĞU KONUM

Coğrafyaya açıklık getirmek konuyu anlamlandırma noktasında yol gösterici olacaktır. Öncelikle, ülkeleri ve tarihi anlamının, içinde bulundukları coğrafya ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu kabul etmek önemlidir. Bu nedenle, genel olarak Orta Doğu coğrafyasını ve daha dar kapsamda Haşimi Ürdün Krallığı'nın konumunu incelemek gerekmektedir. Ayrıca Haşimi Ürdün Krallığı'nın içinde bulunduğu coğrafyanın tarihsel sürecini ve toplumsal ilişkilerini tartışmak da elzemdir. Arap dünyasının sınırları konusunda bir uzlaşma olmamasına rağmen, “Orta Doğu, Arap Yurdu ve Batı Asya” gibi terimler kullanılarak coğrafya tanımlanmaya çalışılmıştır (Yeşilyurt, 2015: 384).

Orta Doğu coğrafyası Libya'nın doğusundan Pakistan'a kadar uzanan Asya'nın güneybatısı ile Afrika'nın kuzeyini ve kuzeydoğusunu içine alan bölgenin adıdır (Özkaya, 2016: 52). Tarihsel perspektifte binlerce yıldır insanlığa ev sahipliği yapan Orta Doğu'nun

merkezi bir konumunda yer alan Haşimi Ürdün Krallığı, İngiliz mandası öncesinde ayrı bir siyasi varlığa sahip olmasa da jeostratejik konumu itibariyle bölge için önemi bir yerdedir. Buna göre Ürdün Nehri'nin doğusu veya öte yanı-maverası anlamlarına gelen Arapça “Şark-ül Ürdün”, İngilizce ise “Trans Jordan” olarak ifade edilen (Mavera-i Ürdün’de bir nehir alanının adı) bu bölgede kurulmuş bir devlettir (Karasapan, 1942: 203-217).

Haşimi Ürdün Krallığı, Orta Doğu’da yer alan bir ülkedir. Ürdün coğrafi olarak kuzeyde Suriye, kuzeydoğuda Irak, doğu ve güneyde Suudi Arabistan, batıda ise Filistin ve İsrail devletleri ile sınırı olan bir ülkedir. Güneybatıda Akabe Körfezi’ne bakan 19 kilometrelik bir kıyı şeridinde sahiptir (Sobutay & Dinler, 2003: 3-14). Ürdün’ün stratejik konumu Akabe Körfezi ile olan bu sınırı ile tanımlanmaktadır. Coğrafi konumunun yanında Haşimi Ürdün Krallığı, Orta Doğu’da barış ve istikrara yönelik çeşitli diplomatik çabalara önemli katkılarda bulunmuştur. Bölgedeki çatışmaların çözümünde arabulucu bir rol oynayan Haşimi Ürdün Krallığı aynı zamanda bölgesel meselelerde ve uluslararası forumlarda önde gelen bir katılımcı olmuştur.

Siyasi kimliğini daha sonraları tamamlamış olsa da Haşimi Ürdün Krallığı’nı tanımak Orta Asya coğrafyasını ve birbiriyle ilintili olarak gerçekleşen pek çok tarihsel süreci de anlamak demektir (Çabuk, 1988: 113:119). Tarihsel açıdan bakıldığında, binlerce yıldır insanlığa ev sahipliği yapan Orta Doğu’da merkezi bir konumda yer alan Haşimi Ürdün Krallığı’nın, İngiliz mandası öncesinde ayrı bir siyasi varlığı olmamasına rağmen jeostratejik konumu nedeniyle bölgede önemli bir konuma sahiptir (Ulutaş, 2019: 9-77).

Haşimi Ürdün Krallığı Orta Doğu’da mevcudiyet gösteren stratejik konumda bir ülke olması nedeniyle, fizikî coğrafyasının anlaşılması daha geniş bir perspektifle bölgenin anlaşılabilmesi adına elzem olmuştur. Çöller ülke topraklarının yaklaşık onda sekizini kaplar ve öncelikle güney ve doğu bölgelerinde yer alır. Doğu yakası 600 ila 900 metre arasında değişen yüksekliğe sahip bir plato alanıdır. Ürdün Vadisi ülkenin batı sınırı boyunca uzanır. Vadinin orta çukurunda yer alan Ölü Deniz, dünyanın en alçak su kütlesidir (Sobutay & Dinler, 2003: 3-14). Ülkenin batısında yer alan Ölü Deniz, Ürdün-İsrail sınırı tarafından iki bölüme ayrılmıştır. Gölün doğu yarısı Ürdün toprakları içinde yer almaktadır. Ancak, Batı Şeria bölgesindeki Ürdün-İsrail sınırının kesin olarak belirlenmesi, 1967’de İsrail ile yapılan savaşın ardından net bir anlaşmanın olmaması nedeniyle sınır kesin olarak çizilememiştir (Çabuk, 1988: 113:119). Haşimi Ürdün Krallığı’nın batı kısmı Akdeniz iklim bölgesine tabi olmasına rağmen, ülke ağırlıklı olarak çöllerle kaplıdır. Bunun nedeni Lübnan dağlarının

iklim değişimine engel oluşturmasıdır (Çabuk, 1988: 113:119). Ülke, çoğunluğu kuzeydoğu ve güneyde bulunan geniş çöl alanları ile karakterize edilmektedir.

Sonuç olarak, Haşimi Ürdün Krallığı iklim açısından bir Arap ülkesinin özelliklerini sergilemektedir. İklim sert ve soğuk kışlar ile karakterize edilir. Yaz aylarında Ürdün Vadisi yüksek sıcaklıklara maruz kalsa da, plato Orta Anadolu'yu anımsatan bir serinlik sergilemektedir (Karasapan, 1942: 203-217). Tarımsal alanlarda küçük ölçekte tarım yapılmaktadır. Ülkenin coğrafi özelliklerinin yanı sıra nüfusun büyük çoğunluğu ülkenin kuzeybatısında yoğunlaşmıştır (şahin, 2012: 42). Ürdünlülerin çoğunluğunu dini boyutta Araplar ve Sünni Müslümanlar oluştururken, etnik boyutta ise geri kalan nüfusu Hristiyanlar, Çerkezler, Türkmenler, Çeçenler, Ermeniler ve Dürziler oluşturmaktadır. Hristiyanlar genellikle Orta ve Batı şeria'da yaşamaktadırlar (Çabuk, 1988: 113:119).

ÜRDÜN'ÜN İÇİNDE BULUNDUğU COğRAFYANIN TARİHSEL SÜRECİ VE TOPLUMSAL İLİşKİLER

Ürdün'ün ilk sakinleri Lut'a tapan ve tarihi M.Ö. 2000'lere kadar uzanan Horitler ya da Horilerdir. Bölgede yer alan diğer toplum ise Mısırlılardır. Mısırlılar bölgeye M.Ö. 16. ve 17. yüzyıllarda gelmiş ve siyasi nüfuzlarını ancak 12. yüzyılda kurmuşlardır. Bunun sonucunda Ürdün Vadisindeki Pahel-Pella'da bir Mısır askeri garnizonu kurulmuş ve Amman'ın 25 km güneyinde Mısırlı bir askerin mezarı bulunmuştur. M.Ö. 741-732 yıllarında Asur hükümdarı bölgeyi kontrol altına almaya çalışmış, ancak yerel halk ve çeşitli kabileler iki yüzyıl boyunca direnmiş ve savaşmışlardır. M.Ö. 741-732'de Asur hükümdarı tarafından başlatılan çatışmaların sonunda, Hicaz'daki Nebatiler İranlı hükümdarlar tarafından kurak bölgelerdeki nüfuzlarını sürdürmek için siyasi bir araç olarak kullanılmıştır (Karasapan, 1942: 203-217).

Haşimi Ürdün Krallığı coğrafyası, Bizans döneminde ticaret yolları üzerindeki konumuna göre şekillenmiştir. 6. yüzyılda Bizans'a tabi olan Gassaniler'in yönetimi altında gelişmiştir. 614'te Sasaniler tarafından istila edilmiş ve 628'de tekrar Bizans egemenliğine girmiştir. Fihl (635) ve Yermük (636) savaşlarında kazanılan zaferlerle Ürdün coğrafyası İşlam fetihleri sonucunda tamamen İşlam hakimiyetine girmiştir. Bu zafer, Akdeniz'deki Hristiyan hakimiyetinin sonu ve Müslümanlar için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur (Metin, 2019: 661). Coğrafya, Abbasi döneminin sonlarında Abbasilerin zayıflamasıyla birlikte 9. ve 10. yüzyıllarda Emevilerin, ardından Tolunoğulları ve İhşidilerin hakimiyetine girmiştir. Ardından 1071'de Selçuklu Emiri Atsız b. Uvak'ın Ürdün coğrafyasını ele

geçirmesiyle Fatımi hakimiyetine girmiştir. Coğrafya, 12. yüzyılda Selahaddin Eyyubi'nin bölgeyi fethetmesiyle Eyyubi hakimiyetine girmiştir. 1260'ta Memlüklerin, 1516'da Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonrasında ise Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmiştir (Tomar, 2012: 354-357). Bölgenin Osmanlı hakimiyeti altına girmesinin ardından oldukça yumuşak ve tavizli yönetim politikalarında bulunmuştur. Osmanlı Devleti bölge halkına ve Arap kabilelerine geniş özerklik tanımakla kalmamış dini ve kültürel bakımdan da rahat ve özgür bir yaşam hakkı vermiştir. Osmanlı fethi sonrası Filistin bölgesi Beyrut eyaletine bağlanmış ve Kudüs ise ayrı bir sancak olarak değerlendirilmiştir (Cengiz, 2024: 154).

Ürdün coğrafyası, tarihsel gelişimi boyunca birçok merkezin kontrolüne maruz kalsa da öncelikli olarak Şam'dan yönetilmiştir. Bu süre zarfında çeşitli vilayet ve eyaletlerin otoritesi altına girmiştir (Doğançay, 2020: 125). Nihayetinde, bölgenin siyasi tarihi, bölgeyi Afro-Avrasya kıtasında önemli bir noktaya dönüştüren, uzun süredir küresel hakimiyet arzusu taşıyan ve genellikle Orta Doğu olarak adlandırılan karmaşık bir kültürler ve medeniyetler dokusuyla sonuçlanmıştır (Çetinsaya, 2007: 403). Sonuç olarak, Haşimi Ürdün Krallığı ile Suriye ve Filistin de dahil olmak üzere bölgedeki diğer ülkeler arasında ayırım yapmak zordur. Gerçekten de bölgede meydana gelen herhangi bir olayın Haşimi Ürdün Krallığı üzerinde bir etkisi olması muhtemeldir (Karasapan, 1942: 203-217).

Ürdün'ün bağımsızlık süreci, kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmasına, egemenliğini ve siyasi iradesini korumasına olanak sağladığından ulus için büyük önem taşımaktadır. Haşimi Ürdün Krallığı'nın kuruluş tarihi, siyasi ve sosyal unsurlar arasındaki çok yönlü etkileşimin bir sonucudur. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin çöküşü, Arap ayaklanması ve İngiliz mandası, Ürdün'ün bağımsızlığının yörüngesini ve uluslararası toplumda tanınan ve kabul gören bir devlet olarak egemenlik haklarını ileri sürmesini birlikte şekillendirmiştir. Bu haklar arasında toprak bütünlüğünün korunması, ulusal güvenliğin garanti altına alınması, iç ve dış politikaların oluşturulması ve diğer devletlerle ilişkilerin kurulması yer almaktadır.

I. Dünya Savaşı sırasında Mekke Emiri Şerif Hüseyin, Mısır'daki İngiliz komiseri Henry McMahon ve daha sonra Ürdün Emiri ve Ürdün Kralı olacak olan oğlu Emir Abdullah'ın aracılığı ile Osmanlı Devleti'ne karşı bir ayaklanma örgütleme çabalarını sürdürmüştür (Özcan, 2010: 585). Bu çabaların bir sonucu olarak kendisine bugünkü Suriye, Ürdün, Filistin ve İsrail devletlerini kapsayan Arap Krallığı vaat edilmiştir (Buzpınar, 2009: 553). Ayrıca, Paris Barış Konferansı ve San Remo Konferansı'nda İngiltere ve Fransa, Arap

topraklarında bir manda rejimi kurulması konusunda anlaşmış, bunun sonucunda Irak, Ürdün ve Filistin İngiliz mandası altına girmiştir (Umar, 2012: 449). Çok sayıda isyan ve karmaşık sürecin ardından 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi imzalanmış ve bugünkü Ürdün toprakları da dahil olmak üzere Suriye’deki Osmanlı yönetimi fiilen ortadan kaldırılmıştır.

I. Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından Orta Doğu’da çok sayıda yeni devlet kurulmuştur. Osmanlı Devleti’nin mirasını devralan Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti’nin egemenlik alanında bulunan Haşimi Ürdün Krallığı bu oluşumlara iki örnektir. I. Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından Ürdün coğrafyasında yaşanan belirsizlik, Orta Doğu coğrafyasında nüfuz sahibi olmak isteyen İngiliz ve Fransızları, Şerif Hüseyin’in ikinci oğlu Abdullah’ı daha sınırlı bir alanda etkisizleştirilmesi arayışına sevk etmiştir (Kayadurmuş, 2005: 47:49). Bunun için 26 Mart 1921’de Kudüs’e gelen İngiliz Sömürgeler Bakanı Churchill ile Abdullah B. Hüseyin arasında görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler sonucunda Haşimi Ürdün Krallığı, 11 Nisan 1921’de bir İngiliz mandası olarak “Mavera-i Ürdün Emirliği” adıyla kurulmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). Aynı bir Haşimi Ürdün Krallığı (Mavera-i Ürdün Emirliği) kurulmuş ve İngiltere mandater devlet statüsü kazanmıştır. Bu durum, Emir Abdullah’ın 1937’de Türk-Ürdün ilişkileri kapsamında Türkiye’ye yaptığı ziyaret sırasında teyit edilmiştir (Birbudak, Türkiye Cumhuriyeti-Ürdün İlişkileri Kapsamında Emir Abdullah’ın 1937 Türkiye Ziyareti, 2013: 1). Filistin mandasının 25. Maddesi uyarınca, bölgedeki mevcut koşullar nedeniyle Haşimi Ürdün Krallığı’nın kurulmasının ardından, 24 Temmuz 1922’de İngiliz mandası altında bir devlet haline gelmiştir (Karasapan, 1942: 203-217). İngiliz mandası altında bulunan Ürdün, 25 Mayıs 1923’te Mavera-i Ürdün Emirliği adı altında özerklik kazanmış ve bu durum 28 Ağustos 1923’te Filistin’deki İngiliz Yüksek Komiserliği tarafından tanınmıştır (Çabuk, 1988: 113:119). Daha sonra Haşimi Ürdün Krallığı, 20 Şubat 1928’de imzalanan bir anlaşma temelinde İngiltere ile diplomatik ilişkilere başlamıştır. 22 Mart 1946’da İngiltere ile bir anlaşma daha imzalanmış ve bu anlaşma Ürdün’ün bağımsız bir devlet olarak tanınmasıyla neticelenmiştir (Çabuk, 1988: 113:119). 25 Mayıs 1946’da Kral Abdullah, Amman’da Haşimi Ürdün Krallığı tahtına çıkarak devletin bağımsızlığını ilan etmiş ve Ürdün Krallığı’nın açılışını yapmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). 1948’de Filistin topraklarının bir kısmında İsrail Devleti’nin kurulmasının ardından 24 Ocak 1949’da ülkenin adı Haşimi Ürdün Krallığı olarak değiştirilmiştir (Armağan, 2006: 14).

Haşimi Ürdün Krallığı'nın kuruluşuna ve bağımsızlığına giden tarihi sürecin ardından, Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasındaki dostluğa dayalı diplomatik ilişkileri geliştirecek iki önemli ziyaretten bahsetmek gerekir. Bunlar; Türkiye Cumhuriyeti'ne gelen ilk Arap devlet lideri olan Ürdün Emiri Abdullan B. Hüseyin'in 1937'deki ziyareti ile Haşimi Ürdün Krallığı'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından diplomatik ilişkilerin temelini atan ve bir dizi dostluk anlaşmasının imzalandığı Ürdün Emiri'nin 1947'deki ziyaretidir.

Ürdün Kralı'nın 1947'deki ziyareti sırasında, iki ülke arasındaki dostluk, kardeşlik ve dayanışma bağlarını pekiştirecek ve her iki ülkenin çıkarlarına hizmet edecek devletlerarası ilişkileri kolaylaştıracak bir dostluk anlaşması imzalanması kararlaştırılmıştır. Bu amaçla, T.C. Bakanlar Kurulu'nca Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında bir dostluk antlaşması imzalanması için Dışişleri Bakanı Hasan Saka ve Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi Feridun Cemal Erkin'e yetki verilmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,112-85-11,76-531, 1947). İki devlet arasındaki dostluk antlaşması 11 Ocak 1947'de Ankara'da imzalanmış (DAB Dışişleri Bakanlığı, Türk Diplomatik Arşivi,584, 43755, 205820,16, 1947), antlaşma için hazırlanan kanun tasarısı (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,112-89-10, 71-745, 1947) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulmuş ve 14 Şubat 1947'de oybirliğiyle kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi,D.VIII, C. IV, B. XLIV, 1947). Her iki devlet de Dostluk Antlaşması'nın büyükelçiliklerin mütekabiliyet esasına göre açılmasını öngören 2'nci maddesi uyarınca ilk büyükelçiliklerini açmışlardır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti, Bedri Tahir Şaman'ı Amman Büyükelçisi olarak atamış ve 28 Nisan 1947'de diplomatik faaliyetlerine başlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Amman Büyükelçiliği, 2024). Buna karşılık Haşimi Ürdün Krallığı, Ömer Zeki Paşa El Afyoni adına Türkiye Cumhuriyeti'nden gelen antlaşma talebi üzerine 26 Kasım 1947'de diplomatik faaliyetlerine başlamıştır (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,131-941-6, 114, 30-10-0-0, 1947). Daha sonra günümüze kadar toplam 16 büyükelçi atanmış ve Türkiye Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır.

BÖLÜM I

1. DEVLETLER GENEL HUKUKUNUN BİR NETİCESİ OLARAK BÜYÜKELÇİLİKLER

1.1. Uluslararası İlişkiler

Uluslararası ilişkiler, küreselleşmiş ve teknolojik olarak gelişmiş dünyada, devletler ve diğer çeşitli aktörler arasındaki etkileşimin incelenmesidir. Yalnızca devletleri değil, aynı zamanda uluslararası örgütleri, kurumları, şirketleri, sivil toplum kuruluşları ve bireyleri de kapsamaktadır. Uluslararası ilişkiler alanı, uluslararası toplumun nasıl işlediğini anlamak ve evrensel sorunların üstesinden gelmek amacıyla siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve askerî etkileşimlerin incelenmesiyle ilgilenir. Bu disiplinin kökenleri Antik Yunan'a, özellikle de Peloponez Savaşı'nı anlatan Thucydides'in "Tarih"ine kadar uzanmaktadır. Ancak bugün bildiğimiz anlamda modern uluslararası ilişkiler, yıkıcı dünya savaşlarının ardından 20. yüzyılın başlarında şekillenmeye başlamıştır. Uluslararası sistem geliştikçe, devletlerarasındaki ilişkilerin incelenmesi ve anlaşılması da gelişmiştir (Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, 2017: 27:30).

Uluslararası ilişkiler; egemenlik, uluslararası hukuk, karşılıklı çıkarlar ve iş birliği gibi temel ilkelere dayanır. Egemenlik, her devlete kendi toprakları üzerinde bağımsız olarak yönetme yetkisi verirken, uluslararası hukuk devletlerin kurallara uymasını ve anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözmesini gerektirir. Karşılıklı çıkarlar ve iş birliği, devletlerin iklim değişikliği, terörizm, yoksulluk ve salgın hastalıklar gibi küresel sorunların çözümünde iş birliği yapmalarını sağladığı için uluslararası ilişkilerde çok önemli bir rol oynar. Ayrıca, uluslararası ilişkiler ekonomik iş birliğini ve ticareti kolaylaştırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Genel olarak, uluslararası ilişkiler dünya barışını, istikrarını teşvik etmek ve küresel zorluklara kolektif çözümler bulmak için gereklidir (Eren, 2021:33-34).

İletişim ve ulaşım alanındaki teknolojik ilerlemeler ve gelişmeler uluslararası ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. İnternet ve sosyal medyanın ortaya çıkışı, insanların farklı kültürler ve toplumlar hakkında daha fazla bilgi edinmesini sağlayarak küresel vatandaşlık bilincini geliştirmiştir. Bu bağlamda, uluslararası örgütler ve platformlar, devletlerarasında diyalog ve iş birliğini teşvik ederken küresel meselelerin ele alınması için bir fırsat sunmaktadır.

Uluslararası ilişkilerin temel konuları, devletlerin etkileşimlerini ve küresel düzeydeki sorunların çözümünü anlamak için önemli bir çerçeve sağlar. Bu alan, karmaşıklığı ve dinamizmi göz önüne alındığında sürekli bir evrim halindedir. Bu nedenle disiplinler arası bir yaklaşım gerektirir. Uluslararası ilişkilerin temel konularına kısa bir genel bakış sağlamak için devletlerarası ilişkiler, uluslararası güvenlik, uluslararası hukuk, uluslararası ekonomi, uluslararası örgütler ve aktörler, küresel sorunlar hususlarını dikkate almak gerekir (Tayyar Arı, 2017: 33-104).

Devletlerarası ilişkiler, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde bir çalışma alanıdır. Uluslararası ilişkiler alanındaki en önemli konulardan biri devletlerarasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Devletlerarasındaki etkileşimler çok yönlüdür ve kendi yetki alanlarındaki topraklara ilişkin siyasi, ekonomik ve güvenlik kaygılarını kapsar. Bu etkileşimler, diplomatik temaslar, uluslararası anlaşmaların imzalanması, çatışmaların ortaya çıkması ve barış süreçlerinin uygulanması gibi bir dizi faaliyeti kapsar.

Uluslararası Güvenlik: Uluslararası ilişkilerde güvenlik, devletlerin ve diğer aktörlerin güvenliğinin korunmasının yanı sıra tehditlere karşı önlemlerin uygulanmasıyla da ilgilidir. Uluslararası ilişkiler alanı, askeri güç kullanımı, terörizm, silah kontrolü ve siber güvenlik gibi bir dizi konuyu kapsar.

Uluslararası Hukuk: Uluslararası ilişkiler bağlamında hukuk, devletlerin davranışlarını etkilemek ve uluslararası düzeyde normlar oluşturmak için düzenleyici bir araç olarak kullanılır. Uluslararası hukukun amacı, devletlerin diğer devletlerin egemenliğine saygı göstermesini, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmesini ve insan haklarını korumasını sağlamaktır.

Uluslararası Ekonomi: Devletlerarasındaki ekonomik ilişkilerin ve bu ilişkilerin sonuçlarının incelenmesidir. Küreselleşme ve serbest ticaret politikaları devletlerarasında ekonomik entegrasyonu kolaylaştırmaktadır. Bu alandaki başlıca çalışma konuları uluslararası ticaret, yatırımlar, finansal ilişkiler ve küresel ekonomik örgütlerdir.

Uluslararası Örgütler ve Aktörler: Devletlerin yanı sıra, uluslararası örgütler ve diğer aktörler de uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler, NATO ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler, devletlerarasında iş birliğini teşvik etmek ve küresel kaygıları ele almak için önemli arenalar olarak hizmet vermektedir.

Küresel Sorunlar: Uluslararası ilişkilerin temel kaygılarından biri küresel sorunların çözülmesidir. İklim değişikliği, enerji güvenliği, yoksulluk, göç ve salgın hastalıklar gibi bir dizi küresel mesele devletlerin dikkatini gerektirmektedir. Etkili çözümler bulmak için devletlerin iş birliği yapması ve ortak bir zemin belirlemesi gerekmektedir. Uluslararası iş birliği, koordinasyon ve çözüm odaklı politikaların uygulanması bu sorunların üstesinden gelinmesinde büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası ilişkiler, devletlerarasındaki etkileşimleri, uluslararası sistem içindeki dinamikleri ve küresel sorunların çözümünü anlamaya çalışan bir disiplindir. Bu alandaki çalışmaların amacı, dünya barışı, istikrar ve sürdürülebilir kalkınma gibi evrensel hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunmaktır. Uluslararası ilişkilerin dinamik ve gelişen bir çalışma alanı olduğunu kabul etmek önemlidir. Bu alandaki araştırma ve analizlerin gelecekteki zorlukları ele almada ilgili ve etkili kalmasını sağlamak için, sürekli gelişim ve yeniliğe olan bağlılığın sürdürülmesi esastır.

1.2. Uluslararası İlişkilerde Büyükelçilere Duyulan İhtiyaç

Uluslararası ilişkiler, devletler ve diğer aktörler arasındaki etkileşimi ve iş birliğini inceleyen bir disiplindir. Bu ilişkilerde büyükelçiler, devletlerarasındaki iletişim ve diplomasinin kolaylaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Devletlerin temsilcileri olarak görev yapan büyükelçiler, uluslararası ilişkilerin sağlıklı ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kritik öneme sahiptir.

Görevlerini yerine getirebilmeleri için büyükelçilerin bir dizi yönetim rolü üstlenmeleri gerekir. Temsil ve iletişim açısından, büyükelçiler diğer devletlerle ilişkilerinde kendi devletlerinin temsilcileri olarak hizmet ederler. Bir devletin büyükelçisi, kendi devletin çıkarlarını ve politikalarını temsil etme yetkisine sahiptir. Sonuç olarak, büyükelçilerin güvenilirliği ve etkisi büyük önem taşır. Ülkelerinin politikalarını ve görüşlerini ev sahibi devlete etkili bir şekilde iletmek büyükelçilerin sorumluluğundadır. Bu da diplomatik toplantılar, müzakereler ve diğer resmi temaslar yoluyla gerçekleştirilir. Büyükelçiler ev sahibi devletin liderleriyle doğrudan iletişim kurarak ikili ilişkilerin geliştirilmesini kolaylaştırırlar. Aynı zamanda, ev sahibi devletin politikalarını ve bakış açılarını kendi ülkelerine yayar ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırırlar (Gözlügöl, 2013: 109).

Büyükelçiler, diplomatik ilişkilerin yönetiminde çok önemli figürlerdir. Bir devletin büyükelçisi, ev sahibi devletin yetkilileri ve diğer büyükelçilerle sürekli iletişim halindedir.

Bu iletişim, uluslararası anlaşmaların müzakeresi, iş birliği projelerinin uygulanması ve krizlerin yönetimi gibi konuları kapsar. Büyükelçiler diplomatik ilişkileri sürdürmekten, olumlu ilişkileri teşvik etmekten ve anlaşmazlıkların çözümünde arabuluculuk yapmaktan sorumludur. Ayrıca, ev sahibi ülkedeki iç politikayı ve güncel gelişmeleri izler ve bu bilgileri ülkelerine ileterek politika oluşturma sürecine katkıda bulunurlar.

Büyükelçiler diğer görevlerinin yanı sıra bilgi ve analiz sağlamaktan da sorumludurlar. Çeşitli kaynaklardan bilgi toplar, yerel medyayı izler ve görev yaptıkları ülkede saha çalışmaları yürütürler. Bu şekilde ev sahibi ülkedeki gelişmeleri ve eğilimleri yakından takip ederler. Elde ettikleri bulguları kendi hükümetlerine raporlayarak ve analiz ederek, politika yapıcıların doğru ve güncel bilgilere dayalı kararlar almalarına yardımcı olurlar. Ülkeleri arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için stratejik öneme sahip bilgileri sağlamak büyükelçilerin sorumluluğundadır.

Söz konusu çeşitli roller incelendiğinde, büyükelçilerin görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için bazı ihtiyaç ve niteliklerin gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nitelikler, görevleri sırasında vazgeçilmez olarak kabul edilebilir. Genel bir çerçevede, aşağıdaki nitelikler ve ihtiyaçlar büyükelçiler için vazgeçilmez olarak tanımlanabilir (Taşhan, 2012: 60-88):

Diplomatik Temsil: Büyükelçiler görev yaptıkları ülkede ülkelerini temsil etmekle yükümlüdürler. Bu temsil, diplomatik ilişkilerin sürdürülmesi, ulusal çıkarların savunulması ve ulusal politikaların iletilmesi de dahil olmak üzere bir dizi görevi kapsar.

İletişim ve İlişki Yönetimi: Büyükelçilerin iki ülke arasındaki iletişimi kolaylaştırmada ve ilişkileri geliştirmede çok önemli bir rol oynadıkları açıktır. Büyükelçiler yerel yetkililerle toplantılara katılır, diğer büyükelçiler ve uluslararası kuruluşlarla ilişkileri denetler ve ikili ilişkileri güçlendirmek için çaba gösterirler.

Bilgi Toplama ve Analiz: Büyükelçiler, görev yaptıkları ülkedeki bir dizi siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik konularında bilgi toplamaktan sorumludurlar. Bu bilgiler, kendi ülkelerine doğru politika tavsiyelerinde bulunmak ve ulusal çıkarlarına yönelik potansiyel tehditleri değerlendirmek için kullanılır. Büyükelçiler istihbarat kurumları, yerel medya kuruluşları ve diğer kaynaklar da dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan bilgi toplarlar.

Kriz Yönetimi: Büyükelçiler acil durumlar ve krizler sırasında çok önemli bir rol oynarlar. Ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar, doğal afetler, terörist saldırılar ve diğer krizlerde büyükelçiler vatandaşların güvenliğini sağlamaktan, krizi yönetmekten ve diyalog yoluyla çözüm bulmaya çalışmaktan sorumludur.

Kültürel Diplomasi: Büyükelçiler kültürel etkinlikler ve etkileşimler yoluyla iki ülke arasındaki kültürel anlayışı geliştirmeye çalışırlar. Kültürel alışverişi kolaylaştıran ve farklı kültürlerden insanlar arasında karşılıklı anlayışı teşvik eden sanat, spor, edebiyat ve diğerleri dahil olmak üzere çeşitli alanlarda kültürel etkinlikler düzenlerler.

Ticaret ve Ekonomik İşbirliği: Büyükelçilerin ticaret ve ekonomik iş birliği alanında çok önemli bir rol oynadıkları açıktır. Görevleri arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve yatırım fırsatlarının araştırılması da yer almaktadır.

Uluslararası ilişkilerde büyükelçilere duyulan ihtiyaç, devletlerarasındaki iletişimi, temsili, diplomatik bağlantıların yönetimini ve bilgi sağlamayı kapsayan çok yönlü bir rolün göstergesidir. Büyükelçiler, kendi devletlerinin çıkarlarını temsil etmenin yanı sıra, uluslararası iş birliği, diplomasi ve barışın sağlanmasında da önemli bir rol oynarlar. Büyükelçilerin meslekî yeterlilikleri, diplomatik yetenekleri ve kültürel farkındalıkları, uluslararası ilişkilerin başarılı bir şekilde yürütülmesinde büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak, büyükelçilere duyulan ihtiyaç devam etmekte ve büyükelçilerin rolü uluslararası toplumun geleceği için çok önemli olmaya devam etmektedir.

1.3. Büyükelçiliklerin Kendi Ülkeleri İçin Yol Göstericiliği

Büyükelçilikler, uluslararası ilişkiler alanında ülkeleri için rehberlik ve yönlendirme sağlamada çok önemli bir rol oynamaktadır. Yurtdışındaki birincil diplomatik temsilcilik olarak büyükelçilikler bilgi, analiz ve politika tavsiyelerinin kilit kanalları olarak hizmet verirler. Bu bağlamda faaliyetleri esnasında eğitim, kültür, sanat, spor, askeri, diplomasi vs. alanlarda edinilen kazanımlar bir katma değer olarak kendi ülkelerine de yansır.

Egemen devletler tarafından kurulan büyükelçilikler, küresel diplomatik ağda kritik düğümler olarak hizmet vermektedir. Büyükelçilikler, geleneksel temsil ve diplomasi işlevlerinin ötesinde, bilgi toplama, analiz ve politika oluşturma için stratejik merkezlere dönüşmüştür. Büyükelçilikler ülkelere rehberlik eden, karar alma süreçlerini etkileyen ve ulusal çıkarları ilerleten hayati aktörlerdir (Gözlügöl, 2013: 109).

Bu bağlamda Büyükelçilerin ülkeleri için yol gösterici bir konumda hareket ettiklerini gösteren başlıca unsurlar şunlardır:

Diplomatik ilişkiler alanında bilgi toplama ve analiz sürecinde büyükelçiler, ev sahibi ülkelerdeki bir dizi siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler hakkında bilgi toplanması ve analizi için birincil kanallar olarak hizmet vermektedir. Büyükelçiler diplomatik kanallar, istihbarat ağları ve yerel katılım yoluyla kapsamlı raporlar ve değerlendirmeler derleyerek politika yapıcılarının bölgesel dinamikleri anlamalarına ve bilinçli kararlar almalarına yardımcı olurlar.

Büyükelçiler, kendi ülkelerinin politikalarını ve pozisyonlarını savunmak için platform görevi görürler. Diplomatik angajman, ikili müzakereler ve çok taraflı forumlara katılım yoluyla, büyükelçiler ve büyükelçilik yetkilileri ülkelerinin çıkarlarını ilerletir, politika hedeflerini dile getirir ve kilit konularda tavsiyelerde bulunur. Bu tür bilgiler, politika yapıcılarının farklı politika seçeneklerinin potansiyel etki ve sonuçlarını değerlendirebilmeleri açısından büyük değer taşır.

Büyükelçiler krizlerin yönetiminde ve çatışma çözümünün kolaylaştırılmasında etkili bir roldedir. Acil bir durum, siyasi gerilim veya silahlı çatışma durumunda, büyükelçilikler gerçek zamanlı bilgi sağlayarak, müdahale stratejileri konusunda tavsiyelerde bulunarak ve gerilimleri yatıştırmak için diyalogu kolaylaştırarak hükümetler arasında hayatî bir iletişim kanalı görevi görür. Yurtdışındaki vatandaşlarının çıkarlarının korunması ve güvenliklerinin sağlanmasında bir rol oynamaları son derece önemlidir.

Büyükelçiler, kendi ülkeleri ile ev sahibi ülkeler arasında ticaret, yatırım ve ekonomik iş birliğini teşvik etmek amacıyla aktif olarak ekonomik diplomasi yürütürler. Ayrıca, iş fırsatlarını tespit eder, yerli şirketlerin pazara erişimini kolaylaştırır, ticaret anlaşmalarını müzakere eder ve uygun ekonomi politikalarının savunuculuğunu yaparlar. Büyükelçiler; hükümetler, işletmeler ve uluslararası kuruluşlar arasında aracı görevi görerek ekonomik büyümeyi kolaylaştırır ve ikili ilişkileri geliştirir.

Büyükelçiler, ülkelerinin değerlerini, mirasını ve yumuşak gücünü tanıtmak amacıyla kültürel ve kamu diplomasisi girişimlerinde bulunurlar. Kültürel değişimler, eğitim programları, sanat sergileri ve halka açık etkinlikler, karşılıklı anlayışı teşvik etmek, toplumlar arasında köprüler kurmak ve kamu algılarını şekillendirmek amacıyla büyükelçilikler tarafından kültürel diplomasi araçları olarak kullanılmaktadır. Bu tür

girişimler, farklı ülkelerden gelen bireyler arasındaki bağları güçlendirmeye ve aralarındaki ikili ilişkileri geliştirmeye hizmet eder.

Büyükelçiler, ülkelerinin dış politikalarının şekillendirilmesinde ve yönlendirilmesinde çok önemli bir konuma sahiptir. Diplomatlar ülkelerini temsil etmenin yanı sıra bilgi toplamak, politikaları savunmak, krizleri yönetmek, ekonomik diplomasi yürütmek ve kültürü tanıtmak gibi bir dizi başka faaliyette de yer alırlar. Büyükelçilikler, politika yapıcılara rehberlik, stratejik tavsiyeler sunarak, onları bilinçli kararlar almaları ve uluslararası arenanın karmaşıklığı içinde etkin bir şekilde yol almaları için güçlendirir. Büyükelçilikler, geçerliliğini ve etkinliğini sürdürerek, ulusal çıkarların ilerletilmesini ve uluslararası barışçıl ve karşılıklı yarar sağlayan ilişkilerin geliştirilmesini sağlar.

1.4. Ülkelerinin Dönüşümünde Büyükelçiliklerin Rolü

Dünya hızlı bir değişim sürecinden geçmektedir ve ülkeler küresel ölçekte meydana gelen dönüşümlerle başa çıkabilmek için sürekli olarak uyum sağlamak zorundadır. Bu dönüşümler ekonomik, sosyal, teknolojik ve siyasi alanlarda gerçekleşmekte ve büyükelçilikler bu süreçte çok önemli bir rol oynamaktadır. Büyükelçiler, diplomasi, ekonomi, kültür ve inovasyon gibi alanlarda stratejik bir aktör olarak hareket ederek ülkelerinin dönüşümü için bir kanal görevi görmektedir. Sonuç olarak, aşağıdaki yollarla dönüşüm sürecini kolaylaştırmada etkili olabilirler (Gözlügöl, 2013: 109).

Büyükelçiliklerin, bir ülkenin dönüşüm süreci boyunca diğer ülkelerle diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynadığı açıktır. Bu, yeni politikaların uygulanmasını kolaylaştırmak, reform sürecini desteklemek ve uluslararası toplumun onayını almak için gerekli iletişimin sağlanmasını kapsar (Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, 2017: 323-367).

Dönüşüm sürecinde uluslararası kuruluşlardan dış destek arayışına öncülük etmek büyükelçiliklerin görev alanına girer. Buna ek olarak, dönüşüme mali, teknik veya siyasi destek sağlamak, uluslararası fonları yönlendirmek ve yabancı yardım kuruluşlarıyla ilişkiler geliştirmek için diğer ülkelerle iş birliği yapabilirler.

Büyükelçilikler, diğer ülkelerdeki benzer dönüşüm deneyimlerinden bilgi edinilmesinde ve daha sonra bu bilginin kendi ülkelerine geri aktarılmasında önemli bir rol oynar. Diğer ülkelerin dönüşüm süreçlerinin analiz edilmesi, en iyi uygulamaların

belirlenmesi ve bu bilgilerin ulusal politika oluşturma sürecine dahil edilmesi, büyükelçiliklerin dönüşüm sürecine önemli katkıları olabilir.

Büyükelçilikler lkelerinin dönüşümünde ekonomik iş birliğini kolaylaştırır. Yabancı yatırımcıları çekmek, ticaret fırsatlarını araştırmak, iş birliği olanaklarını değerlendirmek ve ticaret engellerini aşmak amacıyla diğer ülkelerle diplomatik ilişkilerde bulunurlar. Büyükelçilikler, dönüşüm sürecinde uluslararası ticaretin ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesine katkıda bulunurlar.

lkelerinin dönüşüm sürecinde uluslararası imajını ve algısını yönetir. Büyükelçilikler, dönüşümün olumlu yönleri hakkında dış dünyaya bilgi yaymaktan, ülkenin demokratikleşme, insan hakları, adalet sistemi gibi alanlarda kaydettiği ilerlemeyi vurgulamaktan ve yanlış algıları düzeltmekten sorumludur.

Aynı zamanda bu süreçte farklı paydaşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu kolaylaştırır. Büyükelçiliklerin rolü, ülke içindeki reform sürecini dış dünyaya anlatmak, yerel aktörlerle diyalog kurmak, uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak ve dönüşüm sürecinde stratejik ortaklıklar geliştirmektir. Ayrıca lkeler kültürel diplomasi ve imaj yönetimi konularında da çaba göstermelidir. Büyükelçilikler, lkelerinin kültürel zenginliklerini tanıtmaq ve sanat, edebiyat, spor ve diğer kültürel faaliyetler yoluyla ülke imajını güçlendirmek için çalışırlar. Kültürel etkileşimler ve bireyler arasındaki karşılıklı anlayışın artması, diplomatik ilişkilerin gelişmesine ve iş birliği için potansiyel yolların genişlemesine katkıda bulunur. Büyükelçilikler, kültürel etkinlikler düzenleyerek ve kültürel değişimleri kolaylaştırarak, ülkelerinin dönüşüm sürecinde kültürel diplomasi ve imaj yönetiminde aktif bir rol üstlenirler.

Büyükelçilikler bilim, teknoloji ve iyileştirme alanlarında iş birliğini teşvik ederek ülkelerinin yenileşme ekosisteminin büyümesini kolaylaştırır. Bu bağlamda, ülke içi araştırma ve geliştirme faaliyetlerine destek sağlar, akademik iş birliği ve teknoloji transferi projelerini koordine eder, yatırımcı ve girişimcileri ülkeye çekmeye çalışırlar. Bilim insanları, teknoloji uzmanları ve girişimciler arasında ağlar kurulmasını kolaylaştıran büyükelçilikler, ülkelerinin dönüşümünün temelini oluşturan iyileştirme ve teknoloji transferi süreçlerinde önemli bir rol oynar.

Ülkelerin dönüşüm sürecinde büyükelçiliklerin rolü büyük önem taşımaktadır. Büyükelçilikler ekonomik diplomasi ve ticaretin teşviki, kültürel diplomasi ve imaj yönetimi

ile inovasyon ve teknoloji transferi alanlarında stratejik aktörlerdir. Bu sıfatla büyükelçilikler, uluslararası ilişkilerin ilerlemesini kolaylaştırır, iş birliği yollarını genişletir ve dönüşüm sürecinde ülkenin imajını güçlendirir. Ülkeler, büyükelçiliklerinin potansiyel ve kabiliyetlerini en iyi şekilde kullanarak dönüşüm sürecini başarıyla yönetebilir ve küresel arenada etkin bir şekilde rekabet edebilirler. Sonuç olarak, büyükelçilikler dönüşüm sürecinin başarısı için vazgeçilmez bir araçtır.

1.5. Büyükelçiliklerin, Ülkesi İle Nezdinde Bulunduğu Ülke İlişkilerini Geliştirmekteki İşlevi

Büyükelçilikler, menşe ülkeleri ile temsil ettikleri ülkeler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde kilit noktadadırlar. Büyükelçilikler temsil, diplomasi, bilgi toplama, iletişim yönetimi, ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, vatandaşların korunması ve hizmetlerin sunulması gibi bir dizi işlevi yerine getirir. Bu işlevler büyükelçiliklerin ülkelerinin çıkarlarını korumalarını, ikili ilişkileri güçlendirmelerini ve uluslararası iş birliğini teşvik etmelerini sağlar. Bu nedenle büyükelçiliklerin etkin bir şekilde işlemesi ve yetkin diplomatlardan oluşan bir kadro tarafından yönetilmesi son derece önemlidir.

Temsil ve diplomasi alanında büyükelçiliklerin en önemli işlevlerinden biri bulundukları ülkede ülkelerini temsil etmektir. Büyükelçiler ülkelerinin politikalarını, çıkarlarını ve değerlerini temsil etmekten sorumludurlar. Bu temsil rolü, ev sahibi ülkenin liderleri ve yetkilileriyle düzenli iletişimin sürdürülmesi yoluyla iki ülke arasında sağlıklı ve verimli ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunur. Büyükelçilikler anlaşmazlıkların çözümünde, iş birliği projelerinin uygulanmasında ve ikili ilişkilerin geliştirilmesinde aktif rol oynamak için diplomatik kanalları kullanırlar (Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, 2017: 323-367).

Büyükelçilerden ev sahibi ülkedeki siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlikle ilgili gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmaları beklenir. Bu bilgileri kendi hükümetlerine aktararak, politika yapıcılarının doğru ve güncel bilgilere dayalı bilinçli kararlar almalarına yardımcı olurlar. Ayrıca, büyükelçilikler ev sahibi ülkedeki çeşitli kesimlerle ilişki kurmada önemli bir rol oynayarak yerel aktörler hakkında bilgi edinilmesini ve kendi ülkeleri ile ev sahibi ülke arasında ikili iş birliği için potansiyel yolların belirlenmesini kolaylaştırır.

Büyükelçilikler, kendi ülkeleri ile ev sahibi ülke arasındaki iletişim ve ilişkileri yönetmekten sorumludur. Büyükelçiler ev sahibi ülkedeki yetkililer, iş dünyası temsilcileri,

sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşlarla sık sık iletişim halindedir. Bu iletişim, iki ülke arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirmeye, iş birliği için potansiyel yolları belirlemeye ve ikili ilişkilerin pekiştirilmesine katkıda bulunmaya hizmet eder. Ayrıca büyükelçilikler, ev sahibi ülkenin kamuoyunda kendi ülkelerinin olumlu imajını desteklemek amacıyla kültürel etkinlikler, ticaret fuarları ve diğer faaliyetler düzenler.

Kurum, ülkeleri ile ev sahibi ülke arasındaki aracılar olarak, ticarî ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynar. Ev sahibi ülkenin iş dünyası ile ilişkilerin güçlendirilmesinde, ticaret müzakerelerine aktif olarak katılmada ve yatırım ortamının iyileştirilmesi için çalışılmasında etkili olurlar. Ayrıca, büyükelçilikler ev sahibi ülkenin pazarına girmek isteyen yerli şirketlere yardım sağlar, ticaret engellerini azaltmak için çalışır ve ticaret hacmini artırmak için stratejiler geliştirir.

Diplomatik ilişkilerin sürdürülmesinde de büyükelçilikler önemli bir rol oynar. Ev sahibi ülkenin yetkilileri ve diğer büyükelçilerle düzenli olarak iletişim kurarlar. Bu iletişim, ikili ilişkilerin geliştirilmesi, anlaşmazlıkların çözümü, uluslararası anlaşmaların müzakere edilmesi ve iş birliği projelerinin uygulanması da dahil olmak üzere bir dizi kilit konuyu ele alır. Diyalog ve müzakere yoluyla büyükelçilikler iki ülke arasındaki ilişkilerin sürdürülebilir ve yapıcı bir şekilde ilerlemesini kolaylaştırır.

İnsan ilişkilerinin ve kültürel etkileşimin geliştirilmesi noktasında büyükelçilikler, kültürel etkinlikler düzenler ve sanat, edebiyat, spor ve daha fazlası dahil olmak üzere çeşitli kültürel alanlarda iş birliğini teşvik ederler. Sonuç olarak, bireyler arasında karşılıklı anlayış ve iş birliği gelişir, kültürel bağlar güçlenir ve uluslararası samimi bir atmosfer oluşur.

Büyükelçilikler, bulundukları ülkede ikamet eden vatandaşlarının korunması ve hizmet sunumunda sorumluluk üstlenirler. Bu, vatandaşlarına konsolosluk hizmetleri, acil durumlarda tahliye operasyonlarının düzenlenmesi ve vatandaşlarının haklarını korumak için adımlar atılması şeklinde olabilen konsolosluk yardımının sağlanması yoluyla gerçekleştirilir. Ayrıca, eğitim, kültürel faaliyetler ve turizm gibi alanlarda vatandaşların ihtiyaçlarına cevap vererek vatandaş memnuniyetini garanti altına almak amaçlanmaktadır.

BÖLÜM II

2. HAŞİMİ ÜRDÜN KRALLIĞI'NIN BAĞIMSIZLIĞI VE BÜYÜKELÇİLİKLERİ BULUNAN ÜLKELER

2.1.Ürdün'ün Bağımsızlığı

Bağımsızlık kavramı, bir devletin egemenlik haklarını kullanma ve diğer uluslararası aktörlerle eşit statüye sahip olma kapasitesi olarak tanımlanabilir. Haşimi Ürdün Krallığı, bölgede siyasi, kültürel ve tarihi öneme sahip bir Orta Doğu devletidir. Ürdün'ün bağımsız bir devlet olarak kurulmasına yol açan tarihsel süreç, ülkenin mevcut statüsünün anlaşılmasında kilit bir faktördür.

Ürdün'ün bağımsızlık süreci, Osmanlı Devleti'nden ayrılması ve kendi bağımsız ulusal kimliğini oluşturmasıyla başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte bölgedeki Arap milliyetçi hareketi güç kazanmıştır (Buzpınar, Suriye, 2009: 553). Bu hareket, Osmanlı Devleti'nin Arap bölgelerindeki egemenliğine karşı çıkan ve bağımsız Arap devletleri kurmayı amaçlayan bir dizi siyasi ve toplumsal hareketten ortaya çıkmıştır (Özcan, 2010).

I. Dünya Savaşı'nın 1918'de sona ermesinin ardından Arap isyancıların lideri Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Abdullah, Haşimi Ürdün Krallığı'nın başına geçmiştir. 1920'de Birleşik Krallık, Milletler Cemiyetinin desteğiyle Ürdün'ü İngiliz mandası ilan etmiştir. Ancak daha sonraki yıllarda Ürdün'e tam bağımsızlık verilmiş, 1921'de İngiliz himayesine girmiş ve 1922'de Birleşik Krallık mandası olmuştur (Umar, Milli Mücadele Dönemi Atatürk'ün Ortadoğu Politikası, 2012: 449). Bu dönemde Ürdün, Filistin topraklarıyla yakından ilişkiliydi ve Ürdün Nehri'nin batısındaki topraklar da Ürdün'ün kontrolü altına girmiştir. Daha önce İngiliz mandası altında Transjordan olarak adlandırılan bölge, Ürdün Nehrinin her iki yakasına da yayılmış ve 1946'da tam bağımsızlığına kavuşmuştur (L.G.PINE, The International Year Book and Statesmen's Who's Who, 1955: 353-355).

Bağımsızlık süreci 1946'da Ürdün'ün bağımsızlığını resmen ilan etmesiyle ivme kazanmıştır (Çabuk V. , 1988:113-119). İngiliz mandasının sona ermesiyle Ürdün Kralı I. Abdullah ülkesini bağımsız bir krallık olarak ilan etmiştir (Kayadurmuş, Modern Ürdün Devleti'nin Doğuşu, 2005:47-49). Bu süreç siyasi müzakereleri, anayasa taslağının hazırlanmasını ve uluslararası tanınmayı gerektirmiştir. 1948'de Filistin topraklarının bir

kısımında İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından 24 Ocak 1949'da ülkenin adı Haşimi Ürdün Krallığı olarak değiştirilmiştir (Armağan, Orta Doğu Barış Sürecinde Ürdün'ün Rolü, 2006: 14).

Ürdün'ün bağımsızlığını kazanma süreci bir dizi engelle karşılaşmıştır. Bölgedeki Arap-İsrail çatışmaları ve Filistin sorunu Ürdün'ün siyasi ve güvenlik durumu üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Ürdün, 1948 Arap-İsrail Savaşı sırasında Batı Şeria'nın kontrolünü ele geçirmiş, ancak 1967'de İsrail'e karşı yapılan Altı Gün Savaşı, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi'nin İsrail'in kontrolüne geçmesiyle sonuçlanmıştır. Ürdün, büyük ölçüde Arap-İsrail savaşlarının bir sonucu olarak bölgede önemli bir siyasi ve stratejik aktör olarak ortaya çıkmıştır.

Ürdün'ün bağımsızlık süreci, bir ulusun kendi kaderini tayin hakkını kullanması, egemenliğini ve siyasi iradesini koruması açısından önemlidir. Haşimi Ürdün Krallığı'nın şekillenme süreci tarihi, siyasi ve sosyal faktörlerin karmaşık bir etkileşiminden etkilenmiştir. Ancak, Osmanlı Devleti'nin zayıflaması, Arap Ayaklanması ve İngiliz mandası, Ürdün'ün bağımsızlığının yörüngesini belirlemede ve uluslararası toplumda tanınan ve kabul gören bir devlet olarak egemenlik haklarını ileri sürmesinde çok önemli rol oynamıştır. Bu haklar arasında toprak bütünlüğünün korunması, ulusal güvenliğin sağlanması, iç ve dış politikaların oluşturulması ve diğer devletlerle ilişkilerin kurulması yer almaktadır.

Ayrıca, ekonomik ve sosyal kalkınma da Ürdün'ün bağımsızlık sürecinde etkili olmuştur. Ülke özellikle tarım, turizm ve hizmet sektörlerinde önemli adımlar atmıştır. Buna ek olarak, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve altyapının iyileştirilmesi ülkenin kalkınmasında kilit faktörler olmuştur.

Ürdün önemli siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler geçirerek uluslararası alanda tanınan bir ülke haline gelmiştir. Ürdün Krallığı şu anda Orta Doğu'da istikrarlı bir ülke olarak kabul edilmektedir. Ürdün, bölgede ortaya çıkan çok sayıda siyasi ve güvenlik sorununa rağmen uluslararası ilişkilerini sürdürmeyi başarmıştır. Bağımsızlık süreci Ürdün için önemli bir dönüm noktası olmuş ve Ürdün halkının kimliğini, kültürünü ve toprak bütünlüğünü koruma iradesini yansıtmıştır. Ülkenin ulusal kimliğini inşa etmesini, iç ve dış politikalarını şekillendirmesini ve uluslararası toplumdaki yerini almasını sağlamıştır.

2.2. Ürdün’de Yönetim

Haşimi Ürdün Krallığı, Orta Doğu’da anayasal monarşi ile yönetilen bir devlettir. Kral ve Bakanlar Kurulu yürütme yetkisini elinde bulundururken, Kral ve Ulusal Meclis yasama yetkisini kullanır. Yargı yetkisi Kral ve Hakimler Konseyine aittir. Ürdün’ün idari yönetimi merkezi hükümet ve yerel yönetimler arasında bölünmüştür. Devletin başı olan Kral, yasama, yürütme ve yargı organlarının başıdır ve bu alanlarda geniş yetkilere sahiptir (Petra, 2018). Kral, devlet başkanlığı görevinin yanı sıra silahlı kuvvetlerin başkomutanlığını da yürütmektedir. Bu nedenle, başbakanı atama, yasaları onaylama, uluslararası anlaşmaları imzalama ve ülkenin savaş ve barış konularındaki tutumunu belirleme yetkisine sahiptir (Sobutay & Dinler, 2003: 3-14).

Ürdün’ün merkezi yönetimi Kral II. Abdullah liderliğindeki hükümet tarafından denetlenmektedir. Merkezi hükümet ülkenin genel yönetiminden sorumludur ve yürütme yetkisini kullanır. Başbakan hükümetin başıdır ve bakanlar kurulunu oluşturmaktan sorumludur. Bakanlar kurulu, hükümet politikalarının belirlenmesinden ve yürütme yetkisinin kullanılmasından sorumludur (Ürdün E-Devlet Platformu, 2024).

Ürdün’ün merkezi hükümeti, bakanlıklar ve diğer merkezi kurumlardan oluşmaktadır. Bu kurumlar kamu hizmetlerinin idaresinden, politikaların uygulanmasından ve hükümet kararlarının yürütülmesinden sorumludur (Federal Ulusal Konsey İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı, 2013). Örneğin, Maliye Bakanlığı mali işlerden sorumluyken, Sağlık Bakanlığı sağlık hizmetlerinin sağlanmasını denetler.

Ürdün’de yerel yönetimler valilik ve belediye düzeyinde temsil edilmektedir. Ülke 12 vilayete ve vilayetlere bağlı 96 belediyeye bölünmüştür. İller, bölgenin idaresinden sorumlu olan valiler tarafından denetlenmektedir. Buna karşılık, belediyeler yerel düzeyde hizmet sağlamakla görevlidir (Ürdün Mahalli İdareler Bakanlığı, 2024).

Valinin rolü illerdeki kamu hizmetlerini koordine etmek ve idari kararları yerel düzeyde uygulamaktır. Belediyeler, özellikle kentsel planlama, altyapı, su temini, çevre yönetimi, sağlık ve eğitim konularına odaklanarak yerel yönetim hizmetlerinin sunulmasından sorumludur. Belediyeler vatandaşların katılımını kolaylaştırır ve yerel ihtiyaçlara yönelik hizmetler sunar.

Haşimi Ürdün Krallığı’nın idari yönetimi merkezi hükümet ve yerel yönetimler arasında bölünmüştür. Merkezi hükümet ülkenin genel yönetiminden sorumluyken, yerel

yönetimler yerel düzeyde hizmet sağlamak ve yerel ihtiyaçları karşılamakla görevlidir. Ürdün, verimliliği, şeffaflığı ve katılımı arttırmak amacıyla idari yönetimini modernleştirmeye ve reforma tabi tutmaya çalışmaktadır.

İdari politikalar ve reformlar bakımından Ürdün, idari yönetimi modernize etmek ve verimliliği artırmak amacıyla bir dizi politika ve reform uygulamıştır. Bu reformların amacı kamu hizmetlerinin verimliliğini artırmak, şeffaflığı güçlendirmek ve vatandaş katılımını kolaylaştırmaktır. Bu tür idari reformlar kamu sektörü modernizasyonu, e-devlet ve vatandaş odaklı hizmet sunumunu kapsamaktadır.

Ürdün, idari amaçlar doğrultusunda 12 vilayete ayrılmıştır. İller, etkin bir yönetim ve hizmet sunumu sağlamak amacıyla kurulmuştur. Ürdün'ün başkenti Amman şehridir. Ürdün'ün kuzey bölgesinde yer alan İrbid, önemli bir ticari ve akademik merkez olarak hizmet vermektedir. Ürdün'ün ikinci büyük şehri olan Zarqa, Amman'a yakın bir konumda yer alır ve endüstriyel faaliyetleriyle ünlüdür. Ürdün'ün güneybatısında Akabe Körfezi üzerinde yer alan Akabe, popüler bir turizm merkezi ve liman kentidir. Aclun ili İrbid'in güneyinde ülkenin ise kuzey batı bölümünde yer alır ve 12.yy'dan kalma Aclun Kalesi ile ünlüdür. Ceraş şehri ülkenin başkenti Amman'ın kuzeyinde bulunur ve Roma antik kentleriyle ön planda olan tarihi bir yerdir. Madaba, Ürdün'ün başkentine yakın bir konumda yer alır ve tarihi mozaikleriyle ünlüdür. Mafrqa, Ürdün'ün kuzeydoğusunda, Suriye sınırına yakın bir konumda yer almaktadır. Karak, orta çağdan kalma kalesiyle ünlüdür. Balqa, Ürdün'ün batı bölgesinde yer alan bir vilayettir. Bölge, Ürdün Üniversitesi ve Balqa Üniversitesi de dahil olmak üzere bir dizi önemli akademik kuruma ev sahipliği yapmaktadır. Ürdün'ün güneyinde yer alan Ma'an, tarihi Petra antik kentinin bulunduğu yerdir. Ürdün'ün orta bölgesinde yer alan Tafilah, tarihi önemi ve doğal güzellikleriyle ünlüdür (Ürdün Mahalli İdareler Bakanlığı, 2024).

2.3. Ürdün'ün Büyükelçilikleri Bulunan Ülkeler

Haşimi Ürdün Krallığı'nın yurtdışındaki diplomatik misyon ve temsilcilikleri toplam altı kıtada faaliyet göstermekte ve 60 diplomatik temsilciliği kapsamaktadır (Ürdün Dışişleri Bakanlığı web sitesi, 2024). Söz konusu diplomatik misyon ve temsilcilikler aşağıda sıralanmıştır.

Latin ve Orta Amerika Kıtasında; Şili-Santiago Büyükelçiliği, Brezilya-Brazilya Büyükelçiliği;

Avustralya Kıtasında; Avustralya-Canberra Büyükelçiliği;

Kuzey Amerika Kıtasında; ABD-New York Daimi Temsilciliği, ABD-Washington Büyükelçiliği, Meksika-Meksiko Şehri Büyükelçiliği, Kanada-Ottova Büyükelçiliği;

Afrika Kıtasında; Sudan-Hartum Büyükelçiliği, Güney Afrika-Pretoria Büyükelçiliği, Mısır-Kahire Büyükelçiliği, Cezayir-Cezayir Büyükelçiliği, Tunus-Tunus Büyükelçiliği, Libya-Trablus Büyükelçiliği, Etiyopya-Addis Ababa Büyükelçiliği, Fas-Rebat Büyükelçiliği, Kenya-Nairobi Büyükelçiliği;

Avrupa Kıtasında; İtalya-Roma Büyükelçiliği, Avusturya-Viyana Büyükelçiliği, Rusya-Moskova Büyükelçiliği, İsviçre-Cenevre Daimi Temsilciliği, Hollanda-Lahey Büyükelçiliği, Almanya-Berlin Büyükelçiliği, Norveç-Oslo Büyükelçiliği, Belçika-Brüksel Büyükelçiliği, İsviçre-Bern Büyükelçiliği, Kıbrıs-Lefkoşa Büyükelçiliği, İspanya-Madrid Büyükelçiliği, Birleşik Krallık-Londra Büyükelçiliği, Yunanistan-Atina Büyükelçiliği, Romanya-Bükreş Büyükelçiliği, Fransa-Paris Büyükelçiliği;

Asya Kıtasında; Özbekistan-Taşkent Büyükelçiliği, Birleşik Arap Emirlikleri-Abu Dabi Büyükelçiliği, Birleşik Arap Emirlikleri-Dubai Konsoloslugu, Irak-Bağdat Büyükelçiliği, Irak-Erbil Konsoloslugu, Suudi Arabistan-Riyad Büyükelçiliği, Suudi Arabistan-Cidde Konsoloslugu, Endonezya-Cakarta Büyükelçiliği, İsrail-Tel Aviv Büyükelçiliği, Bahreyn-Manama Büyükelçiliği, Kuveyt-Kuveyt Büyükelçiliği, Azerbaycan-Bakü Büyükelçiliği, İran-Tahran Büyükelçiliği, Japonya-Tokyo Büyükelçiliği, Türkiye-Ankara Büyükelçiliği, Suriye-Şam Büyükelçiliği, Katar-Doha Büyükelçiliği, Hindistan-Yeni Delhi Büyükelçiliği, Pakistan-İslamabad Büyükelçiliği, Singapur-Singapur Büyükelçiliği, Filistin-RAM Allah Diplomatik Temsilciliği, Yemen-Sana Büyükelçiliği, Çin Halk Cumhuriyeti-Pekin Büyükelçiliği, Umman-Maskat Büyükelçiliği, Güney Kore-Seul Büyükelçiliği, Kazakistan-Astana Büyükelçiliği, Malezya-Kuala Lumpur Büyükelçiliği, Kazakistan-Astana Büyükelçiliği, Lübnan Beyrut Büyükelçiliği faaliyetlerini göstermektedir.

2.4. Türkiye Cumhuriyeti ile Uluslararası Anlaşmalar ve Protokoller

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasındaki uluslararası anlaşmalar ve protokollere ilişkin bilgiler kronolojik olarak aşağıda sıralanmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). Söz konusu anlaşmalar Türkiye-Ürdün ikili ilişkiler eksenindeki değişimi ve gelişimi

açık bir şekilde yansıtmaktadır. Yapılan anlaşma ve sözleşmeler her iki ülkeye ekonomik, kültürel, sosyal, sportif, askeri ve pek çok alanda katkı sağlamıştır. Yapılan anlaşmalarda ve karmaşık diplomatik ilişkiler yumağının çözülmesinde büyükelçilik kurumunun ve bilhassa özelde büyükelçilerin katkıları yadsınamaz. Öyle ki günümüze kadar çeşitli alanlarda imza edilen anlaşmalar diplomasinin bir sonucu olarak ortaya konulmuştur.

Türkiye ile Haşimi Şark-ül Ürdün Krallığı Arasında Dostluk Anlaşması

Söz konusu anlaşma, iki ülke arasında imza edilen ilk anlaşma olma özelliğine sahip olup, ikili ilişkilere adeta bir temel taşı teşkil ederek diplomatik ilişkilerin de startını vermiştir. Anlaşmanın orijinal metni ekte sunulmuştur.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Dostluk, Siyasal İşbirliği, İttifak ve Tarafsızlık

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara (01.11.1947)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 7. Madde uyarınca onay belgelerinin Amman'da teati tarihi olan 31.03.1947'de yürürlüğe girmiştir.

Diğer Bilgiler: 14 UNTS, 49. Reg.No.210

Uygun Bulma Kanunu

Sayısı: 5003

Resmi Gazete Tarihi: 19.02.1947

Resmi Gazete Sayısı: 6536

Düster Kaydı: III (28) 911

Onaylama Kararnamesi

Resmi Gazete Tarihi: 19.02.1947

Resmi Gazete Sayısı: 6536

Düster Kaydı: III (28) 911

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Hava Ulaştırmalarına Dair Anlaşma ve Eki

Ömer Zeki Afyoni ilk büyükelçi olmasa da ilk diplomatik temsilci olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde önemli görevlerde bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti arasında "Hava Ulaştırma ve Ulaştırma Dair Antlaşma" Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Ömer Zeki Afyoni tarafından 01.10.1949'da imzalanmıştır. Buna göre; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, Türkiye ile Ürdün arasında Hava ulaştırmalarına dair bir antlaşma yapmaya karar vererek, bu amaçla yetkilendirilmiş temsilciler tayin etmişler ve bunlar 12 madde ve buna ek 8 madde üzerinde anlaşmışlardır (TBMM Kanunlar Dergisi C.XXXI,Kanun No: 5303, 1949). Söz konusu antlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Hussein Bin Nassır dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Hava ve Uzay

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara (05.07.1948)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 12. Madde uyarınca onay belgelerinin Amman'da teati edilmesi üzerine 23.02.1949'da yürürlüğe girmiştir.

Diğer Bilgiler: 32 UNTS; 313.Reg.No.505

Uygun Bulma Kanunu

Tarihi: 01.10.1949

Sayısı: 5303

Resmi Gazete Tarihi: 15.01.1949

Resmi Gazete Sayısı: 7106

Düstur Kaydı: III (30) 111

Onaylama Kararnamesi

Resmi Gazete Tarihi: 15.01.1949

Resmi Gazete Sayısı: 7106

Düstur Kaydı: III (30) 111

Fesihe İlişkin Kararname

Sözleşen Taraflardan her biri, bu anlaşmaya son vermek istediğini öteki Tarafa nota ile bildirebilir. Böyle bir son verme, Tarafların Anlaşması ile, müddetin son bulmasından

önce iptal edilmedikçe, notanın öteki tarafça alınması tarihinden 12 ay sonra hüküm ifade edecektir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında “Kültür Anlaşması”

Söz konusu anlaşma, Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında 25.02.1968’de Amman’da imzalanmıştır (TBMM Kanunlar Dergisi,Kanun no:1140,, 1969).

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında imzalanan Kültür Anlaşması dostane bir iş birliği ve mübadele yoluyla, eğitim, kültürel, ilmi ve haberleşme faaliyetlerinin memleketlerinde mümkün olduğu kadar tam bir şekilde anlaşılabilir ve değerlendirilmesini teşvik maksadıyla bir anlaşma yapmayı arzu eden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, bir kültür anlaşması yapmaya karar vermişler ve bu maksatla Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Türkiye Cumhuriyeti Amman Büyükelçisi Haluk Kura’yı, Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti de Haşimi “Ürdün Krallığı Maarif Veziri Eksalâns Mohammed Adib Elâ’yı tam yetkili murahhas olarak tayin etmişler ve usulüne uygun olduğu anlaşılman yetki belgelerini teati eden murahhaslar aşağıdaki hususlarda mutabakata varmışlardır. Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fawwaz Maher döneminde imza altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Anlaşması

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında “Suçluların Geri verilmesi ve Ceza işlerinde Karşılıklı Adlî Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” iki devlet arasında Ankara’da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Semih Baran ve Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Dr. Hazem Zeki Nuseibeh tarafından 13.09.1971’de imzalanmıştır. (TBMM Kanunlar Dergisi,kanun no 1879, 1975)

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında Hukuki ve Ticarî Konularda Adlî İlişkileri Düzenleyen Sözleşme

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında Hukuki ve Ticarî Konularda Adlî İlişkileri Düzenleyen Sözleşme, iki devlet arasında Ankara’da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Semih Baran ve Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Dr. Hazem Zeki Nuseibeh tarafından 13.09.1971’de imzalanmıştır (T.C. Resmi Gazete,Sayı: 15347, 1975). Akabinde aynı tarihte Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî İlişkileri Düzenleyen Sözleşmenin

Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, iki devlet arasında Ankara’da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Semih Baran ve Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Dr. Hazem Zeki Nuseibeh tarafından imzalanmıştır (TBMM Kanunlar Dergisi,Kanun no 1878, 1975).

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı, Ürdün’de Türk ve Türkiye’de Ürdün uyruklularının Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî Korunmasını ve iki memleket adli makamlarının karşılıklı yardımlaşmalarını düzenlemek arzusuyla bu konuda bir sözleşme gerçekleştirmişler ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk ve Muhtelit Hukuk Dairesi Reisi Ortaelçi Bay Semih Baran’ı, Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, Ankara Büyükelçisi Dr. Hazem Zeki Nuseibeh’i yetkili temsilcileri olarak atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli yetki belgelerini gösterdikten sonra anlaşma hükümlerini kararlaştırmışlardır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Sözleşme

Konuları: Adli Yardımlaşma ve Yabancı Belge ve Kararların Geçerliliği

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara ()

Uygun Bulma Kanunu

Sayısı: 1879

Resmi Gazete Tarihi: 04.05.1975

Resmi Gazete Sayısı: 15226

Düstur Kaydı: V (14/2) 2729

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 7/10032

Resmi Gazete Tarihi: 08.11.1975

Resmi Gazete Sayısı: 15323

Düstur Kaydı: V (14/2) 2880

Fesihe İlişkin Kararname

Metni: Sözleşme yazılı bir ihbarla feshedilebilir. Sözleşme fesih ihbarından 6 ay sonra yürürlükten kalkar (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Aktedilen Protokol

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında 1966'da akdedilen Ticaret Anlaşması ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Ürdün Merkez Bankası arasında yapılan ödeme anlaşmaları uyarınca Türkiye Cumhuriyeti ve Ürdün Krallığı Heyetleri 7-10 Ekim 1978 tarihleri arasında Amman'da toplanmıştır. Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Zuhair Al Mufti döneminde imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Gümrük, Ticaret, Ekonomik, Teknik İşbirliği ve Teknik Yardım

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman (10.10.1978)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 10.10.1978

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 7/16998

Resmi Gazete Tarihi: 16.02.1979

Resmi Gazete Sayısı: 16552

Düstur Kaydı: V (18) 665

(T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye-Ürdün Altıncı Dönem Turizm Karma Komisyonu Toplantısı Protokolü

Taraflar, protokolün uygulanması için kendilerine ait gerekli yasal işlemlerin yerine getirildiği hususunda birbirlerini bilgi sahibi kıldıkları tarihten hemen sonra bu protokol yürürlüğe girecektir. Türkiye Cumhuriyeti ve Haşimi Ürdün Krallığı arasında mevcut Turizm İşbirliği Anlaşması'nın 4. maddesine uygun olarak, Altıncı Dönem Turizm Karma Komisyon Toplantısı 3-7 Haziran 1991 tarihleri arasında Amman'da gerçekleştirilmiştir. Söz konusu protokol imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Ömer Al Medeni döneminde imzalanmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Turizm

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman (06.07.1991)

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 1991/2122

Resmi Gazete Tarihi: 19.09.1991

Resmi Gazete Sayısı: 20996

Düstur Kaydı: V (31) 997

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye-Ürdün Kara Ulaştırması Karma Komisyonu Toplantısına İlişkin Tutanak

Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki Uluslararası Karayoluyla Taşıma Anlaşması'nın 23. maddesine göre Kara Ulaştırması Karma Komisyonu Birinci Toplantısı'nı 28-30 Ocak 1992 tarihleri arasında Amman'da yapmıştır. Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Ömer Al Medeni döneminde imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Toplantı Tutanağı

Konuları: Ulaştırma

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 03.06.1992

Sayısı: 1992/2813

Resmi Gazete Tarihi: 28.03.1992

Resmi Gazete Sayısı: 21185

Düstur Kaydı: V (31) 1453

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye-Ürdün Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Karma Komisyonu Dördüncü Dönem Protokolü

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti arasında 17.06.1980’de imzalanmış olan Ticaret Anlaşması’nın 7. maddesi ve 04.12.1983’te imzalanmış olan Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması hükümleri uyarınca kurulan Türkiye-Ürdün Karma Komisyonu Dördüncü Dönem Toplantısı, 22-26 Haziran 1992 tarihlerinde Amman’da yapılmıştır. Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Ömer Al Medeni döneminde imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Gümrük, Ticaret, Ekonomik, Teknik İş birliği ve Teknik Yardım

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 1992/3358

Resmi Gazete Tarihi: 09.07.1992

Resmi Gazete Sayısı: 21338

Düştur Kaydı: V (32) 408

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Mısır, Irak, Ürdün, Suriye ve Türkiye Elektrik Sistemlerinin İrtibatlandırılması Projesi Protokolü

Söz konusu protokol katılan ülkelerin hükümetlerinin 60 gün içinde onayından sonra yürürlüğe girmiştir. Bu süre içinde hükümetinin onayını Suriye Elektrik Bakanlığı’na bildirmeyen herhangi bir taraf otomatik olarak bu protokolü onaylamış sayılmıştır. Söz konusu protokol imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Ömer Al Medeni döneminde imza altına alınmıştır.

Türü: Çok Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Enerji

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Mısır, Irak, Ürdün, Suriye, Türkiye

Dili: İngilizce, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Şam (10.11.1992)

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 01.11.1993

Sayısı: 1993/3994

Resmi Gazete Tarihi: 31.01.1993

Resmi Gazete Sayısı: 21482

Düştur Kaydı: V (32) 872

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti ve Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma

İstikrarlı bir yatırım ortamı meydana getirmek ve ekonomik kaynakların en etkin biçimde kullanılmalarını sağlamak üzere, yatırımların adil ve hakkaniyete uygun muameleye tabi tutulmasının arzu edileceğini kabul ederek, yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti ve Haşimi Ürdün Krallığı Arasında “*Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma*” Tarafların tam yetkili temsilcileri, huzurlarında İstanbul’da, 2 Ağustos 1993’te İngilizce olarak imzalanmıştır. (T.C. Resmi Gazete,Karar Sayısı : 2005/9570, 2005). Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibarıyla Ömer Al Medeni döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Yabancı Yatırımlar

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: (02.08.1993)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 23.01.2006

Yürürlük Süresi: Anlaşma on yıllık bir dönem için yürürlükte kalacaktır.

Diğer Bilgiler: Tescil tarihi 27.08.2007-No.44199

Uygun Bulma Kanunu

Tarihi: 03.09.1995

Sayısı: 4098

Resmi Gazete Tarihi: 21.03.1995

Resmi Gazete Sayısı: 22234

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 2005/9570

Resmi Gazete Tarihi: 17.11.2005

Resmi Gazete Sayısı: 25996

Fesihe İlişkin Kararname**Metni:**

Taraflardan her biri yazılı olarak diğer Tarafa bir yıl öncesinden feshi ihbarda bulunarak, Anlaşmayı ilk on yıllık dönemin sonunda veya bundan sonra her an sona erdirilebilir (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Beş Ülke Arasında (Mısır, Irak, Ürdün, Suriye, Türkiye-EIJST) Elektriksel Enterkonneksiyon İçin Genel Alışveriş Anlaşması (Amman, 13.06.1993)

Türü: Çok Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Enerji

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Mısır, Irak, Ürdün, Suriye, Türkiye

Dili: İngilizce

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 01.06.1994

Sayısı: 1994/5170

Resmi Gazete Tarihi: 03.08.1994

Resmi Gazete Sayısı: 21871

Düstur Kaydı: V (33) 945

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

**Türkiye, Irak, Suriye, Ürdün ve Mısır Elektrik Sistemlerinin
Enterkonneksiyonu Projesi Kapsamında Irak ile İmzalanan İkili Tesis Anlaşması**

Elektrik Enerji Komisyonu (EEC-Irak) ve Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Arasında 400 kV'luk Enterkonneksiyon İçin Elektrik Şebekesi Tesis Anlaşması, anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Ömer Al Medeni döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Enerji

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Irak

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Bağdat

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 1994/5811

Resmi Gazete Tarihi: 29.09.1994

Resmi Gazete Sayısı: 22066

Düştur Kaydı: V (34) 747

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

**Türkiye, Irak, Suriye, Ürdün ve Mısır Elektrik Sistemlerinin
Enterkonneksiyonu Projesi Kapsamında Suriye ile İmzalanan İkili Tesis Anlaşması**

Halk Elektrik Kurumu (Suriye) ve Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Arasında 400 kV'luk Enterkonneksiyon İçin Elektrik Şebekesi Tesis Anlaşması, anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Ömer Al Medeni döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Enerji

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Suriye

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Bağdat

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 1994/5811

Resmi Gazete Tarihi: 29.09.1994

Resmi Gazete Sayısı: 22066

Düstur Kaydı: V (34) 747

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye-Ürdün Kara Ulaştırması Karma Komisyon Toplantı Tutanağı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti arasında mevcut Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasının 23. maddesine göre, Komisyon, 2. toplantısını 8-9 Ekim 1996 tarihlerinde Ankara’da yapmıştır. Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Ömer Al Medeni döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Toplantı Tutanağı

Konuları: Ulaştırma

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara (10.09.1996)

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 12.11.1996

Sayısı: 1996/9010

Resmi Gazete Tarihi: 02.01.1997

Resmi Gazete Sayısı: 22895

Düstur Kaydı: V (36) 811

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Mısır, Irak, Ürdün, Suriye ve Türkiye’nin (MIÜST) Beş Elektrik Güç Kuruluşu Arasındaki Elektrik Enterkonneksiyonu İçin Genel Enterkonneksiyon Anlaşması

Anlaşma, tarafların tamamı tarafından imzalanınca geçerlilik kazanmış ve yürürlükten kaldırılınca kadar tümüyle geçerli olmuştur. Anlaşma ilgili ülkelerin yetkili kuruluşlarınca onaylandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Ömer Al Medeni döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır

Türü: Çok Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Enerji

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Mısır, Irak, Ürdün, Suriye, Türkiye

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Şam (11.07.1996)

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 1997/10110

Resmi Gazete Tarihi: 11.02.1997

Resmi Gazete Sayısı: 23158

Düştur Kaydı: V (37) 341

Fesihe İlişkin Kararname

Metni:

Bu Anlaşma karşılıklı mutabakata varılarak herhangi bir tarihte yürürlükten kaldırılabilir. Herhangi bir taraf (5) yıl öncesinden diğer taraflara yazılı bildirimde bulunarak anlaşmadan çekilebilir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Haşimi Ürdün Krallığı ile Türkiye Arasında Silahlı Kuvvetler Sağlık Alanında Eğitim İşbirliği ile İlgili Protokol

Anlaşma, taraflarından biri 5 yıl sürenin bitiminden 90 gün önce sona erdirmeye bildiriminde bulunmadığı takdirde birer yıl süre ile yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Taraflardan biri diğer tarafından bu protokola uymadığı veya uyamadığı sonucuna vardığı takdirde 30 günlük yazılı bir bildirimle bu protokolü sona erdirebilir. 25 Aralık 1984'te yapılan Askeri Eğitim İş Birliği Anlaşmasının sona ermesi halinde bu protokol kendiliğinden yürürlükten kalkacaktır. Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Musa Braizat döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Yabancı Askeri Kuvvetler, Üsler, Tesisler ve Askeri İşbirliği

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce, Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman

Yürürlük Süresi: 5 yıl

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 06.04.1998

Sayısı: 1998/11232

Resmi Gazete Tarihi: 22.06.1998

Resmi Gazete Sayısı: 23380

Düştur Kaydı: V (37) 2564

Fesihe İlişkin Kararname

Bu protokol imzalandıktan ve onaylandıktan sonra her iki tarafın kendi hukuki usulleri uyarınca onaylandığı bildirilen notaların teati edildiği tarihte yürürlüğe girer (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Tarım Anlaşması

Anlaşma taraflardan herhangi birinin bitiş tarihinden 6 ay önceye kadar sona erdirilmesi yolunda bir başvuru olmadığı takdirde, üç yıl süre ile yürürlükte kalacak ve takibeden üç yıllık sürelerde otomatik olarak yenilenecektir. Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Musa Braizat döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Tarım ve Hayvancılık

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: (09.06.1998)

Diğer Bilgiler: Anlaşma, her iki ülkedeki onay işlemlerinin tamamlandığının bildirilmesinden bir ay sonra yürürlüğe girecektir.

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 1999/12486

Resmi Gazete Tarihi: 26.03.1999

Resmi Gazete Sayısı: 23651

Düster Kaydı: V (38) 1101

Fesihe İlişkin Kararname

Metni:

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Haşimi Ürdün Krallığı Genelkurmay Başkanlığı Arasında Askeri Tarih, Askeri Arşiv, Askeri Müzecilik ve Askeri Yayın Konularında İşbirliğı Protokolu

Protokol imzalandıktan sonra ve gerekli hukuki süreçlerin her iki tarafın hukuki usullerine uygun olarak tamamlandığını bildiren notaların teati edildiğı tarihte yürürlüğe girecektir. Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle Musa Braizat döneminde gerçekleştiğı anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Yabancı Askeri Kuvvetler, Üsler, Tesisler ve Askeri İşbirliğı

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce, Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara

Yürürlük Süresi: Protokolün yürürlük süresi 5 yıldır.

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 2001/2205

Resmi Gazete Tarihi: 05.02.2001

Resmi Gazete Sayısı: 24390

Düster Kaydı: V (40)

Fesihe İlişkin Kararname

Metni: Taraflardan her biri her 5 yılın bitiminden 90 gün önce yazılı olarak protokolü sona erdirebilir (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye-Ürdün Kara Taşımacılığı Karma Komisyonu Toplantısı Tutanağı

Türkiye-Ürdün Kara Taşımacılığı Karma Komisyonu Toplantısı Tutanağı Haşimi Ürdün Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması'nın 23. maddesine göre, kara ulaştırması karma komisyon 3.

toplantısı Amman’da 12-13 Temmuz 2005 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Türk heyetine Ulaştırma Bakanlığı Kara Ulaştırması Genel Müdür Yardımcısı Hüseyin YILMAZ, Ürdün heyetine de Ulaştırma Bakanlığı Genel Sekreteri Mühendis Amer HADIDI başkanlık etmiştir. Her iki taraf ikili ticarî ilişkilerin gözden geçirilmesi, eşya taşımacılığı, yolcu taşımacılığı ve diğer konular hususunda mutabakata varmışlardır (T.C. Resmi Gazete, Karar Sayısı : 2005/9580, 2005). Söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibarıyla Fares Al Mufti döneminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Toplantı Tutanağı

Konuları: Ulaştırma

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman

Diğer Bilgiler:

Onaylama Kararnamesi

Sayısı: 2005/9580

Resmi Gazete Tarihi: 17.11.2005

Resmi Gazete Sayısı: 25996

Haşimi Ürdün Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması’nın 23. maddesine göre, Kara Ulaştırması Karma Komisyon 3. toplantısı Amman’da 12-13 Temmuz 2005 tarihlerinde gerçekleştirmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat, Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Programı

25 Kasım 2006’da Amman’da imzalanan, ekli “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat, Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Programı’nın” yürürlüğe konulması; Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu’nca 2 Nisan 2007’de kararlaştırılmıştır. Söz konusu belge, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının 14 Mart 2007 tarihli ve HUMŞ/101162 sayılı yazısı üzerine 31 Mayıs 1963’te onaylanmıştır (T.C. Resmi Gazete, Karar Sayısı :

2007/11955, 2007). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fares Al Mufti dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Program

Konuları: Eğitim, Bilim, Kültür, Sanat ve Spor

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce, Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman, (25.11.2006)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 28.05.2007

Yürürlülük Süresi: Program, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir (1) yıl süreyle geçerli olacaktır.

Diğer Bilgiler: İşbu Program, her iki Tarafın da ilgili dahili onay işlemlerini tamamladığını birbirine diplomatik kanallardan bildirmesinin ardından yürürlüğe girecektir.

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 04.02.2007

Sayısı: 2007/11955

Resmi Gazete Tarihi: 21.04.2007

Resmi Gazete Sayısı: 26500

Yürürlüğe Giriş Kararnamesi

Tarihi: 04.04.2008

Sayısı: 2008/13518

Resmi Gazete Tarihi: 10.05.2008

Resmi Gazete Sayısı: 26872

Fesihe İlişkin Kararname

Metni: Taraflardan birinin Programı feshetme niyetini diğer Tarafa bildirmediği sürece birer (1) yıllık sürelerle otomatik olarak yenilenecektir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile Haşimi Ürdün Krallığı Kraliyet Dokümantasyon Merkezi Arasında İşbirliği Protokolü

Kültür alanındaki iş birliğini sağlamak, ülkeler arasında köklü ilişkiler kurmak ve farklı toplumlar arasında etkileşim ortamı yaratmak için uygun bir zemin hazırlamak ve ekonomik, ticarî ve siyasi ilişkilerimizin geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla,

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile Haşimi Ürdün Krallığı Kraliyet Dokümantasyon Merkezi Arasında İşbirliği Protokolü, Amman’da 21 Ocak 2008’de imzalanmış, Anılan Protokol 25 Şubat 1968’de imzalanan “Kültür Anlaşması”nda yer alan hükümleri ve iki ülke arasındaki geleneksel dostluk ve iş birliğini göz önünde tutarak ve arşiv alanında karşılıklı fayda sağlayacak iş birliğini geliştirme amacına yönelik olarak yapılmıştır. Ayrıca arşiv konusunda karşılıklı iş birliği ve değişimler ile ilgili hükümler içermektedir (TBMM Tutanak Dergisi,D.XXIII,Yasama yılı: III, 2010). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fares Al Mufti dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Diğer

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman, (21.01.2008)

Uygun Bulma Kanunu

Tarihi: 11.09.2010

Sayısı: 6074

Resmi Gazete Tarihi: 30.11.2010

Resmi Gazete Sayısı: 27771

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 31.01.2011

Sayısı: 2011/1400

Resmi Gazete Tarihi: 25.02.2011

Resmi Gazete Sayısı: 27857

(T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Vizenin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma

1 Aralık 2009’da Amman’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Vizenin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma” T.C. Dışişleri Bakanlığının 18.2.2010 tarihli ve HUMŞ/1372 sayılı yazısı üzerine, 31.05.1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3’üncü ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu’nun 10

uncu maddelerine göre, T.C. Bakanlar Kurulu'nca 01.03.2010 tarihinde kararlaştırılmıştır (T.C. Resmi Gazete, Karar Sayısı : 2010/198, 2010).

1 Aralık 2009'da Amman'da imzalanan söz konusu anlaşma, 12 Ocak 2012 tarih ve 6268 sayılı Kanun ile onaylanmıştır. Bu onay, Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı tarafından 20 Şubat 2012'de kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığının 20 Şubat 2012 tarihli ve HUM/5997786 sayılı yazısı üzerine, 31 Mayıs 1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin uygulanması; Bakanlar Kurulu'nca 9 Mart 2012'de kararlaştırılmıştır (T.C. Resmi Gazete, Karar Sayısı : 2012/2955, 2012). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fares Al Mufti dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Gezi, Pasaport ve Vize

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce, Türkçe, Arapça

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman (12.01.2009)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 29.04.2010

Diğer Bilgiler: Tescil tarihi.27.09.2010-No.47701

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 03.01.2010

Sayısı: 2010/198

Resmi Gazete Tarihi: 13.03.2010

Resmi Gazete Sayısı: 27520

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması ile söz konusu Anlaşmaya ilişkin Notalar

1 Aralık 2009'da Amman'da imzalanan ve 12.01.2012 tarihli ve 6268 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması" ile söz konusu anlaşmaya ilişkin notaların onaylanması; T.C. Dışışleri Bakanlığının 20.02.2012 tarihli ve HUM/5997786 sayılı yazısı üzerine, 31.05.1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun

3'üncü maddesine göre, T.C. Bakanlar Kurulunca 09.03.2012'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti arasında ekonomik, teknik ve sınai iş birliğinin arttırılması ve güçlendirilmesi, mal ticaretindeki kısıtlamaların kaldırılması, uygun rekabet koşullarının yaratılması, karşılıklı yatırımların teşvik edilmesi ve tarafların üçüncü ülke piyasalarındaki ticaret ve iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla "Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması" imzalanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi,C.LXXIX,B.VI, 2010). (TBMM Tutanak Dergisi,B.VI,D.XXIII,Y.Yılı: V, 2010).

Fakat söz konusu anlaşma Ürdün tarafının, Türkiye'den tercihli rejim kapsamında ithal edilen ürünlerin Ürdün'ün yerel endüstrisini olumsuz etkilediğini ve olumsuz ekonomik koşullarını gerekçe göstermesi üzerine 23.11.2018'de fes olunmuş, anlaşma 01.10.2019'da "Türkiye-Ürdün Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması" adı altında yeniden imzalanmış ve Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanı Bakan Ruhsar Pekcan ve Ürdün Sanayi, Ticaret ve Tedarik Bakanı Tarık Hammuri'nin katılımıyla Türkiye'de Bakanlık Toplantı Salonunda gerçekleştirilmiştir (Türkiye-Ürdün Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 2019). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fares Al Mufti dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Gümrük, Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce, Türkçe, Arapça

Uyuşmazlık Halinde Geçerli Dil: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Amman (01.12.2009)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 30.05.2012

Uygun Bulma Kanunu

Tarihi: 10.01.2012

Sayısı: 6268

Resmi Gazete Tarihi: 24.01.2012

Resmi Gazete Sayısı: 28185

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 07.03.2012

Sayısı: 2012/2955

Resmi Gazete Tarihi: 25.03.2012

Resmi Gazete Sayısı: 28246

Yürürlüğe Giriş Kararnamesi

Tarihi: 17.12.2012

Sayısı: 2012/4121

Resmi Gazete Tarihi: 21.01.2013

Resmi Gazete Sayısı: 28537

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

**Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında
Denizcilik Anlaşması**

04.03.2010'da Ankara'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşması" 15 Mart 2013'te T.C. Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete,Sayı : 28588, 2013). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fares Al Mufti dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Anlaşma

Konuları: Deniz

Taraf Devletler (Ülke veya Uluslararası Kuruluşlar): Ürdün

Dili: İngilizce, Türkçe, Arapça

Uyuşmazlık Halinde Geçerli Dil: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara (24.03.2010)

Yürürlüğe Giriş Tarihi: 31.10.2013

Uygun Bulma Kanunu

Metni:

Tarihi: 26.02.2013

Sayısı: 6440

Resmi Gazete Tarihi: 15.03.2013

Resmi Gazete Sayısı: 28588

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 01.08.2013

Sayısı: 2013/5227

Resmi Gazete Tarihi: 03.09.2013

Resmi Gazete Sayısı: 28754

Yürürlüğe Giriş Kararnamesi

Tarihi: 24.02.2014

Sayısı: 2014/6035

Resmi Gazete Tarihi: 29.04.2014

Resmi Gazete Sayısı: 28986

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Ürdün Silahlı Kuvvetleri Birleşik Kurmay Başkanlığı Arasında S-70 Helikopter Pilotu Mübadelesi, S-70 Helikopter Pilot ve Teknisyen Eğitimlerine İlişkin Protokol

Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Fares Al Mufti dönemine imza altına alınmıştır.

Türü: İki Taraflı

Tipi: Protokol

Konuları: Yabancı Askeri Kuvvetler, Üsler, Tesisler ve Askeri İşbirliği

Dili: İngilizce

İmza Yerleri ve Tarihleri: Ankara (01.03.2011), Amman (26.04.2011)

Onaylama Kararnamesi

Tarihi: 26.09.2011

Sayısı: 2261

Resmi Gazete Tarihi: 07.11.2011

Resmi Gazete Sayısı: 28107

(T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Teknik İşbirliği Anlaşması

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Teknik İşbirliği Anlaşması”, 3 Şubat 2014’te Amman’da imzalanmıştır. Anlaşma daha sonra 31 Mayıs 1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3’üncü ve 5’inci maddelerine göre bakanlar kurulu tarafından 5 Ocak 2015’te onaylanmıştır (T.C. Resmi Gazete,Karar Sayısı : 2015/7172, 2015). Söz konusu onay, Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığının 22 Ekim

2014 tarihli ve 7033683 sayılı yazısı üzerine verilmiştir. Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla büyükelçi Amjad Al Adayleh dönemine imza altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Kalkınma İşbirliği Anlaşması

Amman'da 22 Ekim 2015'te imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Kalkınma İşbirliği Anlaşması", 28 Temmuz 2016'da Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete'sinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete,Karar Sayı: 29784, 2016). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Amjad Al Adayleh dönemine imza altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Çalışma, Sosyal Güvenlik ve İstihdam Alanlarında İşbirliği Anlaşması

Amman'da 27 Mart 2016'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Çalışma, Sosyal Güvenlik ve İstihdam Alanlarında İşbirliği Anlaşması", 31 Mayıs 1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3'üncü ve 5'inci maddelerine göre, T.C. Bakanlar Kurulu'nca 26 Eylül 2016'da onaylanmıştır (Bakanlar Kurulu Kararı,Karar Sayısı : 2016/9287, 2016). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi Amjad Al Adayleh dönemine imza altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması

Ürdün ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması'nın 2018'de Ürdün tarafından tek taraflı olarak feshedilmesinin ardından iki ülke arasındaki ticari ilişkiler gerilemiştir. Türkiye'nin Ürdün'e ihracatı 2018'in ilk yedi ayında 459,5 milyon ABD dolarından %16 azalarak 2019'un ilk yedi ayında 387,9 milyon ABD dolarına gerilemiştir. Buna paralel olarak, Türkiye'nin ithalatı da %68 oranında azalarak 47,7 milyon ABD dolarından 15,4 milyon ABD dolarına düşmüştür. Sonuç olarak, Türkiye'nin ticaret hacmi 507 milyon ABD dolarından 403 milyon ABD dolarına düşmüştür. Bununla birlikte, ikili müzakereler sonucunda, ticari ve ekonomik ilişkilerin siyasi ilişkiler düzeyine yükseltilmesi amacıyla bir çerçeve anlaşması imzalanması kararlaştırılmıştır. Sonuç olarak, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması" 1 Ekim 2019'da Ankara'da imzalanmıştır. Anlaşmanın amacı, iki ülke arasındaki ticarî ve ekonomik iş birliğini karşılıklı yarar temelinde geliştirmektir. Bunu

başarmak için, tarafların ticareti genişletmek ve çeşitlendirmek için ulusal mevzuatlarına uygun olarak gerekli tüm önlemleri almaları ve şirketler için cazip bir iş ortamını desteklemeleri öngörülmektedir. Ayrıca, söz konusu Anlaşma ile iki ülke arasında bir “Karma Ekonomik Komisyon” kurulması kararlaştırılmıştır. Ürdün ile başta ticari ve ekonomik ilişkilerimiz olmak üzere birçok alanda iş birliğinin geliştirilmesine imkân sağlayacak şekilde tasarlanan anlaşmanın onaylanması uygun bulunmuştur (TBMM Kanun Teklifi, 2020). Sonuç olarak, Türkiye ile Ürdün arasında ortak kültürel değerlerle şekillenen ve 70 yılı aşkın bir süredir devam eden ikili ilişkilerin, bölgesel barış ve sürdürülebilir istikrar açısından olumlu bir atmosferde devam etmesini temin etmek amacıyla Anlaşma, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması” adıyla yeniden imzalanmış ve Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan ile Ürdün Sanayi, Ticaret ve Tedarik Bakanı Tarık Hammuri’nin katılımıyla Türkiye’de bakanlık toplantı salonunda gerçekleştirilmiştir (Türkiye-Ürdün Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 2019) Anlaşma, 13 Ağustos 2021’de Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete’sinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmi Gazete, Karar Sayısı 4377, 2021). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi İsmail İssa Rifaie döneminde imza altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Hava Hizmetleri Anlaşması

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Hava Hizmetleri Anlaşması” 27 Mart 2016’da Amman’da imzalanmış ve 7288 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuştur. Anlaşma daha sonra 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2’inci ve 3’üncü maddeleri uyarınca onaylanmış ve 31 Ekim 2022’de Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete’sinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C Resmi Gazete, Karar Sayısı 6341, 2022). Söz konusu anlaşma imzalandığı tarih itibarıyla Büyükelçi İsmail İssa Rifaie döneminde imza altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Gemiadamı Belgelerinin Karşılıklı Tanınmasına İlişkin Protokol

26 Ekim 2017’de Ankara’da imzalanan ve 7296 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında Gemiadamı Belgelerinin Karşılıklı Tanınmasına İlişkin Protokol ”ün (T.C. Resmi Gazete, 2021) onaylanmasını kararlaştıran 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2’inci ve

3üncü maddeleri uyarınca 2 Haziran 2021 tarihli ve 31499 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete,Karar Sayısı: 4040, 2021).

"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ürdün Haşimi Krallığı Hükümeti Arasında Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması"

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti Arasında 1 Ekim 2019'da imzalanan ile iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin karşılıklı fayda temelinde geliştirilmesi hedeflenen anlaşma, 03.08.2021'de Türkiye Cumhuriyeti tarafından kanunlaşmıştır.

Aralarındaki dostça ilişkileri güçlendirmek ve mevcut ekonomik, ticari ve yatırım iş birliğini eşitlik, ayrımcı olmama ve karşılıklı yarar ilkeleri temelinde daha da genişletip çeşitlendirmeyi arzulamış; ülkeler arasındaki ikili ticari ve ekonomik işbirliğinin karşılıklı yarar temelinde geliştirilmesindeki müşterek menfaati dikkate alınmış; taraflar arasındaki tüm ticareti serbestleştirmek ve ticari ilişkileri desteklemek amacıyla, mal ve hizmet ticaret önündeki engellerin ve zorlukların azaltılmasının öneminin farkında olunmuş; uluslararası ticaret için açık ve öngörülebilir bir ortamın desteklenmesi amacıyla her iki ülkenin de Dünya Ticaret Örgütü üyesi olmasını dikkate alarak ve bu anlaşmanın tarafların her birinin tarafı bulundukları uluslararası anlaşma ve konvansiyonlardan kaynaklanan yükümlülük ve haklarını etkilememesini hedeflemişlerdir (Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete,Sayı: 4377, 2021).

BÖLÜM III

3. HAŞİMİ ÜRDÜN KRALLIĞI BÜYÜKELÇİLERİNİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE İLİŞKİN YAKLAŞIMLARI

3.1. Ürdün Büyükelçileri

Büyükelçiliklerin mütekabiliyet esasıyla kurulmasına giden süreçte, Türkiye'yi ziyaret eden ilk Arap devlet lideri olan Ürdün Emiri Abdullah, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün misafiri olarak 30 Mayıs 1937'de Türkiye'ye gelmiş ve 8 Haziran 1937'ye kadar burada kalmıştır (Birbudak, Türkiye Cumhuriyeti-Ürdün İlişkileri Kapsamında Emir Abdullah'ın 1937 Türkiye Ziyareti, 2013:1). Tan Gazetesi yazarı Ahmet Emin Yalman'ın "...yalnız Şarki Ürdün'ün reisi olmayıp Arap istiklalinde en büyük rolü oynayan bir ailenin evladı ve tesanüdünü gittikçe fazla duyan Araplık aleminin bir mümessili..." olarak tarif ettiği Emir Abdullah (Tan Gazetesi,01.06.1937, 1937), ziyaretine İstanbul'da başlamış ve Türkiye Cumhuriyeti hariciye vekaleti protokol dairesi şefliğinin kendisi için hazırladığı programa uyarak ziyaretinin ikinci günü olan 31 Mayıs'ta Ankara'ya gelmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı. Cumhuriyet Arşivi,200-367-18,238, 1937). Emir Abdullah "*Türkiye'yi ziyaretten maksadım memleketinize duyduğum muhabbeti fiilen göstermekten ibarettir... Fırsattan istifade ederek eski dostlukları yenilemeye ve yeni dostlukları kurmağa çalışacağım.*" (Cumhuriyet Gazetesi,No: 4686.31.05.1937, 1937), (Ulus Gazetesi,No:5689,31.05.1937, 1937) diyerek Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan protokole uygun görüşmelerde bulunmuş ve bu kapsamda Ankara'daki programı boyunca başta Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve Başbakan İsmet İnönü olmak üzere TBMM Başkanı Abdülhalik Renda ve Dışişleri Bakan V. Şükrü Saraçoğlu ile görüşmeler yapmıştır (Son Posta No:2454,01.06.1937, 1937), (Akşam Gazetesi No:6688,01.06.1937, 1937). Kendisi için hazırlanan programın dışına çıkarak 3 Haziran 1937'de Ankara'dan tekrar İstanbul'a dönen Emir Abdullah coşkulu İstanbul halkı ile 5 Haziran'da Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ü karşılayarak yeniden kendisiyle bir araya gelmiştir (Akşam no:6693,01.06.1937, 1937). İstanbul'un çeşitli tarihi ve turistik mekânlarını gezen ve incelemelerde bulunan Emir'in bu tarihten sonraki programı gezi ağırlıklı olmuştur (Birbudak, Türkiye Cumhuriyeti-Ürdün İlişkileri Kapsamında Emir Abdullah'ın 1937 Türkiye Ziyareti, 2013:1). Türkiye ziyaretinin son kısmında Yalova ve Bursa'ya da giden Emir Abdullah 8 Haziran günü akşam saatlerinde Türkiye'den ayrılarak ülkesine dönmek üzere yola çıkmıştır (Kurun Gazetesi, no:6971,09.06.1937, 1937). Yolculuğu sırasında

Hayfa'ya ulaşmış, ardından Kudüs'e geçerek Türkiye'nin Kudüs Konsolosu Ahmet Umar ile gerçekleştirdiği görüşmede; Atatürk ile tanışmasından hayranlıkla bahsetmiş, Mustafa Kemal Atatürk'ün kendisinde bıraktığı tesirleri tasvir ve tarif edecek kelimelerden aciz olduğunu belirterek kardeş memlekette gördüğü muamelelerden minnettarlığını belirtmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 259-746-9:436, 1937).

Tüm bu görüşmeler ve ziyaretler ileri tarihlerde ortaya konulacak dostluk anlaşmalarının yapılmasına zemin hazırlamakla kalmayacak, diplomasinin gelişmesini sağlayarak misyon temsilciliklerinin de açılmasına yol açacaktır. Bu sayede ilk temsilciliklerin her iki ülkede de kurulmasıyla günümüze kadar süregelen devletlerarası diplomasinin de temelleri atılacaktır.

Ürdün Emiri Abdullah'ın Türkiye Cumhuriyeti'ni ikinci ziyareti 1947'de gerçekleşmiş ve dostluk temelli anlaşmaların imzalanmasına vesile olmuştur. Ürdün Kralı Abdullah Hayfa'ya otomobili ile gelmiş, 7 Ocak'ta İskenderun'da törenle karşılanmasına müteakip 8 Ocak'ta Ankara Garı'nda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü refakatinde Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi, başyaveri, özel kalem müdürü ve protokol genel müdürü tarafından karşılanmıştır (Çoban Karabulut, 2022:710-711).

Ürdün Kralı'nın bu ziyareti sırasında iki ülke arasındaki dostluk, kardeşlik ve dayanışma bağlarını güçlendirerek iki ülke menfaatlerine hizmet edecek devletlerarası ilişkileri besleyecek bir dostluk anlaşması imzalanmasına karar verilmiştir. Bu amaçla Türkiye ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında bir dostluk anlaşması imzası için Dışişleri Bakanı Hasan Saka ile Dışişleri Bakanlığı Genel Kâtibi Büyükelçi Feridun Cemal Erkin'e imza yetkisi verilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı imzalanmıştır (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 112-85-11,76-531, 1947). Söz konusu anlaşmaya ilişkin görüşmelere başlanmış ve nihayet Ankara'da 11 Ocak 1947'de iki devlet arasındaki anlaşma imzalanmış (Dışişleri Bakanlığı, Türk Diplomatik Arşivi, 584, 43755, 205820, 16, 1947) ve anlaşmaya ilişkin hazırlanan kanun tasarısı (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 112-89-10, 71-745, 1947) TBMM'nin onayına sunulurken 14 Şubat 1947'de oy birliği ile kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, D.VIII,C.IV,B.XLIV, 1947). Ürdün Kralı Abdullah, imza edilen dostluk anlaşması sonrasında “*Şimdi batıda Büyük Britanya ile doğuda ise Türk milletiyle dostuz*” ifadelerini kullanarak günümüze kadar devam süregelen dostane ilişkilerin temelini atmıştır (Çendek Nurten, 2008, 78).

Dışışleri Bakanı Hasan Saka Türkiye Ürdün Dostluk Anlaşmasına ilişkin TBMM’de görüşmeler sürerken söz almış ve “Şark -ü Ürdün Meliki ile Kral Hazretlerinin buraya teşrifleri dolayısıyla ve bu ziyareti tesit eden bir vesika olmak üzere yapılmış olan bir antlaşmadır. Krallığı tastik edilerek tam istiklâlîne kavuşmuş bir milletle komşu ve dost diğer bir millet arasında siyasi münasebetlerin başlangıcı olmak üzere böyle bir Devletle muahede yapmak güzel siyasi bir vesiledir. Bu böyle olmakla beraber bu antlaşmanın komşu bazı memleketler basınında ve radyo yayınlarında akitlerinin hiç düşünmedikleri ve hatır-ü hayallerine getirmedikleri bazı fena tefsirlere uğradığı da maalesef son günlerin bir olayıdır. Tasdiki Yüksek Heyetinize arz edilen bu muahedenin, bu antlaşmanın ne metninde ne de maksadında bu fena tefsirleri varit gösterecek herhangi bir şey mevcut olmadığını yüksek huzurunuzda arz etmeği bir vazife bilirim. Cumhuriyet Hükümetinizin, böyle güzel ve samimî olarak yekdiğerleriyle iyi münasebette bulunmak isteyen memleketler arasında dostluk antlaşmaları yapmak için, değil yalnız komşu memleketlerle, sadece birbirinin huzur ve rahatını arzu eden bütün memleketlerle dâhi aynı mahiyette dostluk muahedeleri akdetmek için hazır olduğunu huzurunuzda ifade etmek benim için bir bahtiyarlıktır. Katiyen atfedilen böyle bir maksadımız yoktur ve bu müteyemmen bir ziyaret dolayısıyla, bu vaziyetten istifade edilerek yapılmış olan dostluk muahedesi her veçhile yüksek tasvibinize layıktır; kabulünü rica ederim” (TBMM Tutanak Dergisi, D.VIII,C.IV,B.XLIV, 1947) ifadeleriyle konuşmasını tamamlamıştır. Konuşmada, söz konusu anlaşmanın iki ülke arasındaki milletlerarası münasebetlerin başlamasındaki önemine değinmiştir. Bu vesilelerin ülkeler arasındaki huzur ve refahı sağlayacağını ve bu tür anlaşmaların birbirlerinin huzur ve refahını isteyen çeşitli memleketler ile de yapılabileceğinin altını çizmiştir.

Söz konusu görüşmeler sonrasında iki ülke arasında imzalanan Dostluk Anlaşması İnönü dönemi sonrasında derinleşecek olan ilişkilerin temelini oluşturmuştur (Dağ, 2023). Anlaşma, çalışmamın özünü otaya koyacak iki devletin diplomatik ilişkilerinin temellerinin atıldığı büyükelçilik nezdinde temsil haklarının doğduğu bir aşamaya evrilirken günümüze değin süregelen diplomatik ilişkilerde de yakın temas dönemini başlatmıştır. Bu kapsamda söz konusu anlaşmaya ilişkin maddeler aşağıda belirtilmiştir: (Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete,Sayı: 6536, 1947) (Cumhuriyet Gazetesi,No:8082,16.02.1947, 1947)

“Madde I: Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Şark-ül-Ürdün memleketi ve iki millet arasında bozulmaz bir barış ve samimî bir dostluk mevcut olacaktır.

Madde II: Antlaşan Taraflar iki Devlet arasındaki diplomasi münasebetlerini Devletler hukuku esaslarına uygun olarak kurmak hususunda anlaşmışlar ve her birinin siyasi temsilcisinin diğer taraf topraklarında, Devletler hukuku genel kaidelerince tanınmış işleme mazhar olacağını, karşılıklı olarak, kabul etmişlerdir.

Madde III: Antlaşan Taraflar, ileride, her iki taraf uyruklarına ait adlî işlerle ticaret, konsolosluk, oturma ve yolculuk alanlarında, devletler hukuku kaidelerine uygun ve karşılıklılık esasına dayanan, ayrı bir Sözleşme akdi hususunda anlatmışlardır.

Madde IV: Antlaşan taraflar kendi aralarında çıkacak anlaşmazlıkları Birleşmiş Milletler Antlaşmamsın 33’üncü maddesi hükümlerine uygun olarak barış yollarıyla çözmeye gayret edeceklerdir.

Madde V: İki yüksek taraflar, bu Antlaşmada, Birleşmiş Milletler Antlaşması gereğince kendilerine düşen veya düşecek olan hakları ve ödevleri bozucu hiçbir cihet mevcut olmadığı noktasında birleşmişlerdir.

Madde VI: Bu Antlaşma yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on yıl yürürlükte kalacaktır. On yılın bitmesinden bir yıl önce Taraflardan biri Antlaşmaya son vermek istediğini diğer Tarafa bildirmediği takdirde Antlaşma kendiliğinden yürürlükte kalacaktır. Bu halde Antlaşma, buna taraflardan biri son vermek arzusunu bildirdikten bir yıl sonra yürürlükten kalkacaktır.

Madde VII: Türkçe ve Arapça olarak yazılmış olan işbu antlaşma en kısa bir müddet zarfında onanacak ve onama belgeleri alınıp verilecektir. Antlaşma, onama belgelerinin alınıp verilmesinden itibaren yürürlüğe girecektir

Madde VIII: Ankara ‘da On bir Ocak Bin dokuz yüz kırk yedi ve Hicri On sekiz Sefer Bin üç yüz altmışaltı tarihinde yapılan bu Antlaşma Türk ve Arap dillerinde yazılı olup her iki metin aynı derecede sayılacaktır”.

Her iki devlet dostluk anlaşmasının II. maddesi uyarınca karşılıklılık esasıyla ilk büyükelçiliklerini açmışlardır. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti Bedri Tahir Şaman¹ büyükelçi olarak Amman'a atayarak, 28 Nisan 1947'de diplomatik faaliyetlerini başlatmıştır (Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz, 2024). Haşimi Ürdün Krallığı ise Ankara'daki ilk diplomatik temsilciliğini 15 Ocak 1947'de açmış, 1955'te ise büyükelçilik seviyesine yükseltilmiştir (Öztürk & Hacaj, Ürdünlü diplomat: Ankara ve Amman'ın ilişkileri sağlam, 2017). 26 Kasım 1947'de Türkiye Cumhuriyeti'nden Ömer Zeki Paşa El Afyoni adına agreman² talebinde bulunmasının ardından diplomatik faaliyetlerini başlatmıştır (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 131-941-6, 114, 30-10-0-0, 1947). Türkiye'nin Ürdün Büyükelçiliği o dönem henüz açılmadığından Kudüs Başkonsolosluğundan alınan 26 Mart 1947 tarihli agreman telgrafında; söz konusu büyükelçinin Lübnan doğumlu olduğu, İstanbul'da mülkiye ve hukuktan mezun olduğu, Osmanlı Devleti zamanında Kut el-Amare Kaymakamlığı görevinde bulunmasının ardından Şark-ül Ürdün hükümeti hizmetine geçerek mülkiye müfettişliğine tayin ettirildiği, sonrasında protokol umum müdürlüğü ve son olarak Bağdat Başkonsolosluğu görevine getirilen 54 yaşında kıymetli bir kişi olarak tarif edilmektedir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 131-940-40, 114, 30-10-0-0, 1947). Günümüze değin atanan toplam 16 büyükelçi sırasıyla; daha sonraları Ürdün Başbakanı olarak da görev yapacak olan Alsharef Hussein Bin Nasr, Alsharef Abdel Majeed Hussein, Muhammed Al Shuraiqi, Shawkat Al Mufti, Fawaz Maher, Hazım Nasebah, Zuhair Al Mufti, Waleed Al Saadi, Hanı Bahjat Tabbara, Ömer Al-Medeni, Musa Brizat, Maaruf Al Bakhet, Fares Al Mufti, Amjad Al Adayleh, İsmail İssa Rifaie ve son olarak halen büyükelçilik görevi devam eden Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi olmuştur (Ürdün Ankara Büyükelçiliği Kültür Ateşeliği, 2023).

Haşimi Ürdün Krallığı'nın diplomatik esaslarla Türkiye Cumhuriyeti'nde görevlendirdiği büyükelçiler ve diğer tüm diplomatik misyonlar, iki ülke arasındaki tarihsel bağları güçlendirmekle kalmamış, bu süreçte aşağıda da değinildiği üzere çeşitli alanlarda yapılan birçok anlaşmanın imza edilmesine vesile olmuş ve milletlerarası bağ kuvvetlenmiştir. Bu doğrultuda aşağıda Haşimi Ürdün Krallığı'nın ilk Ankara

¹ Türkiye Cumhuriyeti'nin Haşimi Ürdün Krallığı'na kuruluşundan günümüze kadar atadığı 27 büyükelçiye ait resimli sıralı listeye "Türkiye Cumhuriyeti Amman Büyükelçiliği/Önceki Büyükelçilerimiz" başlığından ulaşılabilir. Bkz. <https://amman-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>

² Agreman: Bir kimsenin bir ülkeye elçi olarak atanmasından önce o ülke yönetiminden istenilen, söz konusu kişinin uygun görüldüğünü bildiren yazı.

büyükelçisinden günümüze kadar olan büyükelçilerin tarihsel serüven içerisindeki varlığı, bu süreçteki gelişimleri ve değişimleri ele alınmıştır.

3.2. Ürdün'ün İlk Ankara Büyükelçiliğinden Bugüne

Haşimi Ürdün Krallığı'nın Türkiye Cumhuriyeti'ne diplomatik zeminde büyükelçi ve diğer diplomatik temsilcilerini ataması, iki ülke arasındaki tarihi bağları pekiştirmekle kalmamış, aynı zamanda çeşitli alanlarda çok sayıda anlaşmanın imzalanmasına ve uluslararası bağın güçlenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Haşimi Ürdün Krallığı'nın Ankara'daki ilk büyükelçisinden günümüze kadar iki ülke arasındaki ilişkilerin tarihsel gelişiminde evrim ve değişimlere de değinilerek büyükelçilerin rolü ele alınmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Haşimi Ürdün Krallığı'nın kuruluşunun 100'üncü, bağımsızlığının ise 75'inci yıldönümünde Ürdün Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ayman Safadi'nin davetlisi olarak Haşimi Ürdün Krallığı'na ziyarette bulunmuştur. Türkiye-Ürdün ilişkileri bağlamında üst düzey diplomaside tarihsel, kültürel, siyasi ve ekonomik konuları da içine alacak şekilde kapsamlı ve derin bir analizde bulunmuş olup, konuya ilişkin yayımladığı makalede (Çavuşoğlu, 2021);

Haşimi Ürdün Krallığı Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ayman Safadi'nin davetlisi olarak iki yıl aradan sonra Ürdün'ü yeniden ziyaret ettiğinden bahisle, Bereketli Hilal'in güzel ülkesi olarak tanımladığı Ürdün'ü, kuruluşunun 100'üncü, bağımsızlığının ise 75'inci yıldönümünü kutlamasının daha da anlamlı olduğunu ifade etmiştir.

Gerçekleştirdiği bu ziyaretin önemli bir tarihi dönemeçte olduğunu ve Ürdün'ün geçen bir asır zarfında hemen her alanda önemli mesafe kat ettiğini ifade etmiştir. Ülkenin tarihi mirasının, kritik coğrafi konumunun ve iyi eğitilmiş, donanımlı nüfusunun bu ilerlemenin sağlanmasında başrol oynadığını, Ürdün'ün bugün ulaştığı seviyenin Türkiye için de bir kıvanç kaynağı olduğunu, Ürdün'ün refah ve esenliğinin Türkiye'ninkinden farklı olmadığını söylemiştir.

Geçen yüzyıllık dönem zarfında ikili ilişkilerin her alanda ilerlediğinden bahisle, Kral I. Abdullah'ın 1937'de Türkiye'yi ziyaret eden ilk Arap lider olmasının ilişkilerin gelişmesi yolunda sağlam bir zemin tesis ettiğini ifade etmiştir. Bu tarihten 10 yıl sonra imzalanan dostluk anlaşmasıyla da diplomatik ilişkilerin temelini atıldığını, egemen, eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelerine dayanan ilişkilerin bugün köklü kültürel bağlardan ve beşeri temaslardan güç aldığını söylemiştir. Her yıl yüzbinlerce Ürdünlünün Türkiye'yi ziyaret

etmesi, halklar arasındaki samimi dostluğun somut bir göstergesi olduğuna işaret ederek, Türkiye ve Ürdün arasındaki bu kuvvetli bağların, bölgenin geleceğe güvenle bakmasını da mümkün kıldığını söylemiştir.

Türkiye'nin, Ürdün'le somut iş birliğini, ilişkilerin kapsam ve derinliğiyle uyumlu bir şekilde daha da ileri götürmek arzusuyla, özellikle ticaret ve yatırım alanlarında ilave adımlara ihtiyaç olduğundan bahsetmiştir. Salgın dönemini tamamen geride bıraktıktan sonra bu alandaki yeni fırsatları el birliğiyle araştırabileceklerini, egemen eşitlik ve karşılıklı saygı ilkeleri doğrultusunda, iş birliğinin ancak karşılıklı çıkarlar temelinde ve kazan-kazan anlayışıyla geliştirilebileceğini vurgulamıştır. Türkiye'nin hedefinin ticari ve ekonomik iş birliğini dengeli ve sürdürülebilir bir zeminde geliştirmek olduğunu ifade etmiştir.

Önceki yıllara kıyasla, Filistin sorununun daha gerçekçi ve sağlıklı bir biçimde ele alınabileceği bir döneme girildiğine inandığını, bu temel meselede iki ülkenin yaklaşımlarının çok benzeştiğini memnuniyetle gördüğünü, Haşimi Hanedanının Kudüs'teki kutsal mekânları himaye rolünü de kuvvetle desteklediğini ve Ürdün'ün bu sorumluluğu layıkıyla yerine getirdiğine inandığını ifade etmiştir.

Yakın gelecek döneme baktığında, Filistin'e ilave olarak, bölgesel ve uluslararası birçok sorunun iki ülkenin yakın temas ve iş birliğini zaruri kıldığını gördüğünü, bölgenin önemli bir değişim sürecinden geçtiğini, buna paralel olarak Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkilerinin de daha da yoğunlaşıp ve güçlendiğini söylemiştir.

Her iki ülkenin de bulunduğu coğrafyada sınamaların eksik olmadığını, nitekim Suriye'de on yılını geride bırakan ihtilafın yarattığı insani, siyasi ve ekonomik külfeti en fazla hisseden ülkelerin de Türkiye ve Ürdün olduğunu söylemiştir. Sığınmacıların güvenli, gönüllü ve onurlu geri dönüşlerini temin etmek amacıyla, iki komşu ülke olarak Suriye meselesine çözüm bulunmasının ortak öncelik olduğunu ifade etmiştir.

Libya'nın da milli birliği ve toprak bütünlüğünün muhafazasının iki ülkenin ortak hedefini teşkil ettiğini, Türkiye'nin bu konuda, Milli Birlik Hükümeti'ne tam destekle, ulusal seçimlerin yapılması ve Libya'nın bir an önce demokratik, istikrarlı, güvenli ve müreffeh bir yapıya kavuşması için samimiyetle çalıştığını söylemiştir.

Türkiye'nin Ürdün'le ortak ilgi alanlarından birinin de Doğu Akdeniz olduğunu, Türkiye'nin, Doğu Akdeniz'de diyalog ve iş birliğinden yana olduğundan bahisle, bölgedeki tüm aktörlerin yer alacağı Doğu Akdeniz konulu bir bölgesel konferans toplanması

çağrısında bulunduğunu ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Doğu Akdeniz'i bir iş birliği ve barış havzası haline getirmeyi amaçladığını söylemiştir.

Bu bağlamda, tüm tarafların hak ve çıkarlarına azami saygı gösterdiğini, ancak aynı hassasiyeti bölge ülkelerinden de beklediğini söylemiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarının baki olduğunu, deniz yetki alanlarının hakça ve uluslararası hukuka uygun olarak belirlenmesinden yana olduğunu, Rum ve Yunan ikilisinin maksimalist talepleri karşısında hem Türkiye'nin hem de Kıbrıs Türkeri'nin bölgedeki hak ve çıkarlarına sahip çıkmaya devam edeceğini ifade etmiştir.

Salgın sonrası dönemin bölgeyi de yakından etkileyecek önemli küresel dönüşümleri beraberinde getirdiğini ifade ederek, şimdiden küresel tedarik zincirlerindeki değişim başta olmak üzere bölge ekonomilerini doğrudan etkileyen bazı gelişmelere tanık olduğunu söylemiştir. Türkiye'nin bölgenin en büyük ekonomilerinden biri olarak, bölgesel ölçekte sürdürülebilir bir ekonomik iş birliği ağının tesisini temel hedeflerinden birisi olduğunu söylemiştir. Salgın koşullarının hafiflemesi ve hayatın olağan akışına dönmesini takiben, Ürdün ile bu anlayış doğrultusunda ikili iş birliğini hızla canlandırmayı ümit ettiğini söylemiştir. Türkiye ve Ürdün'ün, birçok tehdit ve soruna rağmen, devlet yapılarının dayanıklılığı ve kurumsal tecrübelerinin de katkısıyla sorunların üstesinden gelebilme kapasitelerini ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Gelecek dönemlerde başta ağır göç yükünün getirdiği meseleler olmak üzere karşı karşıya olunan ortak sınamaların da iş birliği ruhu içinde üstesinden gelineceğine dair inancının tam olduğunu ifade etmiştir. Köklü bağların, halklar arasındaki kardeşlik hukukunun, gelecekte ortak bir geniş görüşlülük temelinde ilişkileri daha da ileri götürmek için ihtiyaç duyulan sağlam zemini fazlasıyla sağladığını ifade etmiştir.

İlk Diplomatik Temsilci: Ömer Zeki El Afyoni (1948-1949)

Ömer Zeki El Afyoni, 1893'te Lübnan'da doğdu. İstanbul'da Mülkiye ve Hukuk Fakültesinde eğitim gördü. Osmanlı Devleti döneminde Kut el-Amare Kaymakamlığı görevinde bulundu. Daha sonra Doğu Ürdün Hükümeti hizmetine geçti ve burada mülkiye müfettişliği, protokol genel müdürlüğü ve son olarak Bağdat başkonsolosluğu görevlerine atandı (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 131-940-40, 114, 30-10-0-0, 1947).

26 Mart 1947’de Ömer Zeki Afyoni’nin Haşimi Ürdün Krallığı’nın Ankara temsilcisi olarak atanması talep edildi. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın bu talebe onay vermesine rağmen, Ürdün Hükümeti adayları Ömer Zeki Afyoni’yi geri çekti ve konu bir kez daha görüşülmek üzere Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına havale edildi (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,131-941-6, 114, 30-10-0-0, 1947).

Ardından T.C Dışişleri Bakanlığının 3 Nisan 1947 tarihli yazısında Haşimi Ürdün Krallığı’nın yeni bir agreman talebinden bahisle, Amman elçiliğinden alınan 01.04.1947 tarihli bir telgrafta (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,131-941-1, 30-10-0-0.114, 1947) Kral’ın evvelce agreman istenmiş olduğu ve Bağdat elçisi olan Ömer Zeki El Afyoni’nin yerine Hariciye Vezir Muavini Hasaneyn Bey El Humudu’nun elçi olarak gönderilmesine karar verdiğini bildirmiştir. Hasaneyn Bey El Humudu’nun Ürdün doğumlu olduğu, Beyrut Amerikan Üniversitesi siyasi şubesinden mezun olduğu, güzel Türkçe konuştuğu, maliye, adliye, maarif vekaletlerinde üst görevlerde bulunduğu bildirilerek aynı zamanda dahiliye vezirinin yeğeni olan genç ve kabiliyetli bir kişi olarak belirtilmiştir ve agreman talebini Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına havale etmiştir.

Aynı arşiv belgelerinde, 26 Kasım 1947 tarihli yenilenen atama talebinde ise Ömer Zeki Afyoni’nin Türkiye Cumhuriyeti’ne temsilci olarak atandığı belirtilmektedir. Buna göre, Ömer Zeki Afyoni’nin İstanbul’da mülki idare ve hukuk bölümünden mezun olduğu, eğitimine Paris’te devam ettiği ve Ürdün Hükümetinin hizmetinde mutasarrıflık, Ürdün Kralı’nın şeref divanı başkanlığı ve eğitim genel müdürlüğü görevlerinde bulunduğu bildirilmiştir. Daha sonra Bağdat’a başkonsolos olarak atanmış ve talep sırasında iki ay süreyle Beyrut’ta büyükelçi olarak bulunmuştur. Ayrıca bir Fransız kadınla evli olduğu ve iki çocuğu bulunduğu bildirilmiştir.

Bilindiği üzere Haşimi Ürdün Krallığı’nın Türkiye Cumhuriyetindeki ilk diplomatik misyonu 15 Ocak 1947’de açılmış ve 1955’te ise büyükelçilik seviyesine yükseltilmiştir. Bu doğrultuda Ömer Zeki Afyoni ilk büyükelçi olmasa da ilk diplomatik temsilci olarak Türkiye Cumhuriyeti’nde önemli görevlerde bulunmuştur.

Profesör unvanına da sahip olan Ömer Zeki El Afyoni, Osmanlı Devleti döneminde önemli idari görevlerde bulunmuş ve Suriye’deki direniş sırasında kuzey devriminin idari danışmanı olarak nitelendirilmiştir (Qousra, 2011). Bu nedenle Fransız işgalciler tarafından ölüme mahkûm edilmiştir (Hafızadaki İsimler, Ömer Zeki El Afyoni, 2011).

Haşimi Kraliyet Mahkemesinden edinilen bilgiye göre ise (Ürdün Kraliyet Mahkemesi, Ömer Zaki El Afyuni, 2024) 1893'te Lübnan'ın Trablus kentinde doğmuştur. İlköğrenimini Trablus'ta tamamladıktan sonra İstanbul'a gitmiş ve Maktebi Şahani Okulunda okumuştur. Bu okuldan lise diplomasını aldıktan sonra Darülfünunda hukuk eğitimine devam etmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra Arnavutluk vilayetinde öğretmen olarak çalışmaya başlamış, daha sonra Irak'a nakledilmiş ve burada belediye başkanlığına atanmıştır. Daha sonra Bağdat'ın güneyinde yer alan Kut el-Amare'ye geçti. Kut el-Amare'den Anah ve Deyr ez-Zor'a taşınma sürecini başlatmıştır. Ayrıca, 7 Mart 1920'de doğal bağımsızlığını ilan eden Suriye'nin kralı olarak Prens Faysal bin el-Hüseyin'e bağlılık yemini ettiği Genel Suriye Konferansına katılmıştır. Kral Faysal'ın Suriye'de bir Arap yönetimi kurması üzerine el-Afyoni'yi, Faysal'ın en güvendiği insanlardan biri olduğunu ve bu nedenle İdlib valiliğine atandığını bildirmiştir. Fransızların İdlib bölgesini işgal etmesinin ardından İbrahim Hanano'nun devriminde önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. İbrahim Hanano Ürdün'e kaçtıktan sonra, 1923'te Lübnan'ın Zahle kentinde sürgünde bulunan Ömer el-Afyoni de onu takip etti. Ürdün'e vardığında Prens Abdullah bin el-Hüseyin'in sancağına katıldı. Ömer el-Afyoni'nin deneyimini, bilgisini ve sadakatini bu ülkeye taşıdığı ve Ürdün Emirliği'nin kurucusu Prens Abdullah bin el-Hüseyin'in güvenini ve takdirini kazanmayı başardığı gözlemlendi. Ülkenin Emirinin kendisini kraliyet müfettişliği görevine atadığı bildirilmiştir. Daha sonra içişleri müfettişi ve ardından Ürdün'ün güneyindeki en büyük bölgelerden biri olan Ma'an şehrinin yöneticisi olarak atandı. Bu alandaki başarısı ve deneyimi, İrbid valisi olarak atandığı kuzeye transfer edilmesine yol açtı. Ömer el-Afyoni'nin daha sonra Ürdün Yasama Konseyi Sekreteri olarak atandığı ve İbrahim Haşim'in bakanlığı sırasında Tuz Ortaokulunun (deneme müdürlüğü) müdürlüğüne getirildiği ve bunun Ömer el-Afyoni'nin istifasına yol açtığı bildirilmektedir. Daha sonra 1926'da Fransa'ya gitti. Dil becerilerini mükemmelleştirmek için Fransa'da bulunduğu sırada Ömer el-Afyoni bir Fransız kadınla tanıştı ve evlendi. Daha sonra Ürdün'e döndü ve burada Arap Ziraat Bankası'nın Ramla şubesinde müdürlük görevini üstlendi. 1941'de resmi görevlerine yeniden başladı. Haşimi Ürdün Krallığı'nın kurucusu Prens Abdullah tarafından Emir'in sarayında tören şefi olarak görevlendirilen el-Afyoni, başta Türkçe ve Fransızca olmak üzere çok sayıda dile hakim olarak gerekli görevleri yerine getirdi. Bu görevini 1944'e kadar başarıyla sürdürdükten sonra diplomatik görevlere geçti ve iki yıllığına Bağdat'a konsolos olarak atandı. Daha sonra Beyrut'a taşındı ve 1947'ye kadar Tam Yetkili Bakan olarak görev yaptı. Daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'ya geçerek

bir yıl boyunca aynı diplomatik görevde kaldı. Daha sonra farklı başkentler arasında gidip gelmeye devam ederek Ürdün diplomasisine olumlu bir imaj kazandı. Sonunda Bağdat'a ve ardından Fransa'nın başkentine tam yetkili bakan olarak atandı. 1950'de Paris'te emekli olduktan sonra Fransa'ya yerleşti ve burada bir ameliyat geçirdikten sonra 30 Ağustos 1953'te Paris'te vefat etti.

Ayrıca, Hazza al-Barari'nin 30 Eylül 2013'te Ürdün gazetesi Al-Rai'de Ömer Zeki el-Afyoni hakkında yazdığı makalede (al-Barari, 2013) Ömer Zeki el-Afyoni "büyük milletin adamlarından bir savaşçı" olarak tanımlanmıştır. Konuyla ilgili yazılı ve tercüme materyallerin azlığına rağmen, Ömer Zeki el-Afyoni'nin biyografisi bir dizi önemli olayın meydana geldiği bir dönemi kapsamaktadır. Ömer Zeki El Afyoni'nin kökenlerinin Hicazlı bir aileye dayandığını, El-Afyoni lakaplı ailenin ise Orta Anadolu'daki Afyonkarahisar şehrinin tarihine dayandığını belirtti. İstanbul'daki eğitimi sırasında Arap gizli cemiyetlerinin kurulduğu dönemde Arap gençleriyle güçlü bağları olduğu ifade edildi. Eğitimini tamamladıktan sonra Osmanlı vilayetlerinden biri olan Arnavutluk'ta öğretmenlik yaptı ve bölgenin Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanmasına kadar burada öğretmen olarak çalıştı. Daha sonra Irak'a geçti ve Bağdat'ın güneyindeki Kut-ül Amare'ye belediye başkanı olarak atandı. O dönemde Mekke Şerifi olan Hüseyin Bin Ali'nin 1916 yılında Arap isyanının başladığını ilan ettiği belirtilmiştir. Bu hareket I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nden ayrılması ile sonuçlandı. Ömer Zeki El Afyoni, 7 Mart 1920'de düzenlenen Genel Suriye Konferansı'na katılan Arap ulusal hareketinin kilit isimlerinden biriydi. Bu konferansta Suriye bağımsızlığını ilan etmiş ve Prens Faysal Bin El Hüseyin'e kral olarak bağlılık yemini etmiştir. Kral Faysal'ın Suriye için bir Arap yönetimi kurmaya başladığında Ömer Zeki el-Afyoni'ye olan güvenini dile getirdiği ve onu o dönemde en büyük idari birim olarak kabul edilen İdlib bölgesine vali olarak atadığı bildirilmektedir.

Daha sonra, Arapların Maysalun Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından Fransız ordusu Şam'ı işgal etmeye başladı. Bu durum Arap Hükümetinin çökmesine ve Kral Faysal'ın Suriye'den ayrılmasına neden oldu. Bu noktada Ömer Zeki el-Afoni mücadelesine devam ederek İdlib'deki evinde genel bir toplantı düzenledi. Fransız işgaline İbrahim Hanano liderliğinde boyun eğmeyi reddetti. Ömer Zeki El Afyoni'nin direniş hareketinin lideri İbrahim Hanano'nun özel danışmanı olarak atandığını da belirtti. Ayrıca, İbrahim Hanano ve Ömer Zeki El Afyoni'nin 1923'te Ürdün'e sığındıklarını belirtmiştir. Son olarak Ömer Zeki El Afyoni'nin Ürdün Emirliği'nin kurucusu Prens Abdullah Bin El Hüseyin'in bayrağı

altına girdiğini belirtti. Bu bağlamda Ömer Zeki El Afyoni'nin kraliyet müfettişi olarak atandığını belirtmiştir. Daha sonra Haşimi Ürdün Krallığı'nda iç müfettiş olarak atandı ve burada deneyimi, bilgisi ve sadakati gerektiği gibi tanındı ve takdir edildi. Daha sonra Haşimi Ürdün Krallığı'nın güneyindeki en büyük bölgelerden biri olan Ma'an şehrinin yöneticisi olarak atandı. Daha sonra, bu görevdeki başarısı ve tecrübesi nedeniyle kuzeydeki İrbid'e yönetici olarak atandı. Daha sonra içişleri bakanlığı Ürdün yasama konseyi sekreterliği görevini üstlendi ve İbrahim Haşim'in bakanlığı döneminde Salt Ortaokulunun müdürlüğüne (deneme müdürü) atandı (al-Barari, 2013).

1926'da Fransa'ya bir seyahat gerçekleştirdi ve burada kaldığı süre içinde bir Fransız kadınla tanışıp evlendi. Daha sonra Ürdün'e döndü ve Arap Ziraat Bankasının Ramla'daki şubesinde müdür olarak çalıştı. Resmi görevine 1941'de yeniden başladı ve 1944'te Haşimi Ürdün Krallığı'nın kurucusu Prens Abdullah tarafından Emir'in sarayında tören şefi olarak atandı. Bu görevi 1944'e kadar sürdürdü. Daha sonra diplomatik hizmete geçti. İki yıllık bir süre için Bağdat'a konsolos olarak atandı ve ardından Beyrut'a taşınarak 1947'ye kadar tam yetkili bakan olarak görev yaptı. Daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'ya geçerek bir yıl boyunca aynı diplomatik görevde kaldı. Daha sonra Bağdat'a ve ardından Fransa'nın başkentine tam yetkili bakan olarak atanana kadar Ürdün diplomasinin olumlu bir imajını sunarak farklı başkentler arasında diplomatik hareketlerde bulundu. 1950'de Paris'te emekli olduktan sonra 30 Ağustos 1953'te Paris'te öldüğü bildirilmektedir. Ömer Zeki El Afyoni'nin önemli olaylarla dolu bir yaşam sürdüğü ve sayısız zorluk ve engelin üstesinden geldiği ileri sürülmüştür. Haşimi Ürdün Krallığına sarsılmaz bir sadakat göstererek ve Ürdün'ün modern tarihindeki önemli bir dönemde uzmanlığını ve bilgisini sunarak derin bir miras bıraktı (al-Barari, 2013).

3.2.1. İlk Büyükelçi: Alsharef Hussein Bin Nasır (1948-1950)

Emir Hüseyin Bin Nasır 30 Aralık 1902'de Hicaz'da doğdu. 1948-50 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nde büyükelçi olarak görev yaptı (L.G.PINE, The International Year Book and Statesmen's Who's Who, 1955:1093).

Hazza Al-Barari, 23 Temmuz 2012'de Ürdün'ün Al-Rai Gazetesinde Emir Hüseyin Bin Nasır'ı "Zor zamanların adamı" olarak değerlendirdiği bir makale yayımlamıştır (Barari, 2012). El Barari onu güçlü iradesi, kararlılığı ve ileri görüşlülüğüyle tanınan seçkin bir şahsiyet, akademik başarılarıyla bir âlim, mükemmel bir siyasetçi ve çalışkanlığıyla bezenmiş eski bir diplomat olarak nitelendirmiştir. Emir'in çocukluğundan itibaren bölgenin

hızlı dönüşümünü gözlemlediğinden ve dönemin en seçkin eğitimcilerine ev sahipliği yapan Hicaz okullarında eğitim gördüğünden bahsetmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra, o dönemde devlet memuru olan babasıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a taşındığını, eğitimini çok sayıda eğitim kurumu ve bilimsel enstitünün bulunduğu İstanbul'da tamamladığını ve Fransızca, İspanyolca, İngilizce ve Türkçe dahil olmak üzere batı dillerine hakim olduğunu belirtmiştir. Emir Hüseyin Bin Nasır'ın 1923 yılına kadar İstanbul'da ikamet ettiği bildirilmektedir. İkametinin son yıllarında, Arap isyanının patlak vermesinin ardından, Irak'taki genel referandumun ardından Kral Faysal Bin Hüseyin'in Irak Kralı ilan edildiği Irak'a gitti. Irak'a varışının ardından Emir Hüseyin Bin Nasır'ın ülkenin idari ve siyasi yapısına entegre olduğunu belirtti. Irak hükümeti onu 1929'dan 1935'e kadar Bağdat'taki Irak Kraliyet Mahkemesinde kâtip olarak görevlendirdi. Dil becerileri görevinde ilerlemesini kolaylaştırdı ve daha sonra 1938'den 1942'ye kadar Irak Kraliyet Törenleri Şef Yardımcısı olarak görev yaptı. Sorumluluklarının bilincinde, çalışkan doğasıyla ve çabalarıyla becerilerini ortaya koydu (Barari, 2012).

Yukarıda bahsedilen koşullar ışığında Emir Hüseyin Bin Nasır, kişisel nitelikler, beceriler ve idari deneyimin bir arada olmasını gerektiren üst düzey bir pozisyon olan Irak Kraliyet Mahkemesi Başkan Yardımcılığına atandı. Bu durumu Emir Hüseyin Bin Nasır'ın çalışkanlığına ve kendini işine adanmasına bağladı, bu da onun güven ve takdir gören bir pozisyona atanmasını sağladı. Batı dillerindeki yetkinliğinin yeteneklerini hızlı bir şekilde ortaya koymasını sağlamış, kendisine ve yeteneklerine güven aşlamış ve iş birliği yaptığı kişilerin hayranlığını ve güvenini kazanmıştır. Ayrıca Emir'in bu yörüngeyi takip etmeye devam ettiğini belirtmiştir. Emir Hüseyin Bin Nasır, 1942-1944 yılları arasında söz konusu görevin sorumluluklarını yerine getirdi. Daha sonra Irak Savcılığı'nın başına getirildi ve bu görevi 1944'e kadar sürdürdü. Akabinde, 1946'da, Irak Savcılığı görevinin sona ermesinin ardından, Irak'ın Kudüs Başkonsolosu olarak atandı. Bölgede Irak Hükümetini temsil eden Emir Hüseyin Bin Nasır, 1946 ve 1948 yıllarında da bu görevini sürdürdüğünü bildirdi. Ancak 1948'de radikal bir değişiklik yaparak Haşimi Ürdün Krallığı'nda ikamet etmeye ve meslek hayatını burada sürdürmeye karar verdi. Daha önceki görev süreleri boyunca diplomatik çabalarındaki kayda değer başarılarının ardından, tam yetkili bakan olarak atandığı Ürdün'de diplomatik çalışmalarına devam etti. 1949'da Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'ya Haşimi Ürdün Krallığı'nın tam yetkili bakanı olarak atandı ve bu görevi sürdürdü (Barari, 2012).

Ürdün'ün Ankara temsilcisi Ömer Zeki El Afyoni'nin Paris Büyükelçisi olarak atanmasına karar verilmesinin ardından yerine Emir Hüseyin Bin Nasır'ın büyükelçi olarak atanması için 9 Ekim 1948'de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına talepte bulunulmuştur (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 131 - 941- 15, 114, 30-10-0-0, 1948).

Buna göre, Osmanlı Ayan Meclisi üyelerinden Şerif Nasır Paşa'nın oğlu olan Emir Hüseyin Bin Nasır'ın Kral Abdullah'ın amcasının oğlu ve damadı, Kraliçe'nin de kardeşi olduğu bildirilmiştir. Aynı belgede Emir Nasır'ın Türkçe bildiği ve daha önce Irak ve Kudüs'te başkonsolos olarak görev yaptığı da belirtilmektedir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 131 - 941- 15, 114, 30-10-0-0, 1948).

Bu görevinin ardından 1950'de Fransa'nın başkenti Paris'e ve İspanya'nın başkenti Madrid'e Ürdün Tam Yetkili Bakanı olarak atandı. Haşimi Ürdün Krallığı'nın çok sayıda ülkeyle uluslararası ilişkilerinin güçlenmesine katkıda bulundu. Bu bağlamda, 1953-1961 yılları arasında Haşimi Ürdün Krallığı'nın İspanya Büyükelçisi olarak atandı. 16 Kasım 1963'te Amman'daki Kraliyet Haşimi Mahkemesi Başkanı Ahmed El-Levzi'nin istifasının ardından Kraliyet Haşimi Mahkemesi Başkanı olarak atandığını duyuran kraliyet kararnamesinin yayımlanmasının ardından Kraliyet Haşimi Mahkemesi Başkanı olarak atandı. Ürdün Devlet Hükümeti'nin istifasının ardından Emir Hüseyin Bin Nasır'ın Ürdün hükümetini kurma görevi kendisine verilene kadar konsey başkanı olarak görev yaptı. Bu olay 21 Nisan 1963'te Emir Hüseyin Nasır'ın hükümeti kurmasıyla gerçekleşmiştir. Emir Hüseyin Bin Nasır'ın, parlamento seçimlerine katılan ve daha sonra istifa eden içişleri ve dışişleri bakanlarının istifasının ardından savunma bakanı ve başbakan görevlerini üstlendi. Birkaç ay sonra da kendi hükümeti istifa etti. Üst üste ikinci hükümeti kuracak olan Emir Hüseyin Bin Nasır'ın 7 Eylül 1963'te ikinci hükümeti kurduğunu bildirdi. Hükümet başkanlığının yanı sıra dışişleri bakanı olarak da görev yaptı. Daha sonra, söz konusu hükümetin istifasının ardından Emir Hüseyin Bin Nasır'ın, Bahjat Al-Talhouni'nin mahkeme başkanlığından istifa etmesinin ardından Kraliyet Mahkemesine atandığı bildirildi. Temmuz 1964'te mahkeme başkanı olarak atandı ve bu görevi Mart 1967'ye kadar sürdürdü. Bu süre zarfında mahkemenin çalışmalarını iyileştirmek ve birçok işini kurumsallaştırmak için çalıştı. Daha sonra, Kraliyet Mahkemesi başkanlığından istifasının ardından, 3 Nisan 1967'de Emir Hüseyin Bin Nasır başkanlığındaki üçüncü hükümeti kurmakla görevlendirildi. Bu sıfatla savunma bakanlığı görevini de üstlenmiştir. Ancak bu

hükümetin uzun ömürlü olmadığı bildirilmektedir. Yaklaşık bir ay sonra hükümet bölgesel koşullar nedeniyle istifa etti. Ardından 24 Nisan 1967'den 15 Haziran 1967'ye kadar Kraliyet Mahkemesi Başkanı olarak atandı. İstifa ettiği 6 Mayıs 1969'a kadar bu görevi sürdürdü. Daha sonra emekliye sevk edildi. Emir Hüseyin Bin Nasır'ın 1969-1971 yılları arasında sekizinci senato üyeliğine, 23 Kasım 1974'e kadar da 9. ve 10. senato üyeliklerine atandığı bildirilmiştir. Daha sonra kamuoyundan ve siyasi arenadan çekilen Emir Hüseyin Bin Nasır'ın hem yerel hem de uluslararası çok sayıda madalya ile ödüllendirildiği bildirilmektedir. Bunlar arasında Gezegen, Rönesans, Bağımsızlık, Bağımsızlık Anma ve Çivili Rönesans Nişanları gibi birinci sınıf Ürdün madalyaları; Lübnan Sedir Madalyası, Irak El-Rafidain Madalyası, İran Humayun Madalyası, Boulogne Madalyası, İspanya Liyakat Madalyası ve Çin Parlayan Yıldız Madalyası bulunmaktadır. Emir Hüseyin Bin Nasır'ın 1982'de Amman'da öldüğü ve daha sonra Ürdün Kraliyet Mezarlığına defnedildiği bildirilmektedir (Ürdün Başbakanlık Web Sitesi, 2024).

Emir Hüseyin Bin Nasır'ın Ürdün Kraliyet Senatosunda yer alan hükümet ve bakanlık bilgilerine göre, 21 Nisan 1963 ile 9 Temmuz 1963 tarihleri arasında 47'nci Hükümette Başbakan olarak, 9 Temmuz 1963 ile 6 Temmuz 1964 tarihleri arasında ise 48'inci Hükümette başbakan olarak görev yapmıştır (Ürdün Kraliyet Senatosu, 2024). Emir Hüseyin Bin Nasır 21 Nisan 1963- 5 Temmuz 1963 tarihleri arasında başbakan ve savunma bakanı; 27 Mayıs 1963- 9 Temmuz 1963 tarihleri arasında başbakan, savunma, içişleri ve dışişleri bakanı; 9 Temmuz 1963- 6 Temmuz 1964 tarihleri arasında başbakan ve dışişleri bakanı; 4 Nisan 1967- 23 Nisan 1967 tarihleri arasında başbakan ve savunma bakanı olarak görev yapmıştır (Ürdün Başbakanlık Web Sitesi, 2024).

3.2.2. Alsharef Abdel Majeed Hussein (1958-)

3.2.3. Muhammed Al Shuraiqi (1961-1962)

Muhammed Al-Shuraiqi 1898'de Lazkiye'de doğmuş bir siyasetçi ve hukukçudur (L.G.PINE, The International Year Book and Statesmen's Who's Who, 1955: 1192). Ürdün'ün Al-Rai Gazetesinde Muhammed Al-Shuraiqi hakkında yayımlanan bir makalede, ilk resmi Ürdün gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni, Arap Kızlar Derneği'nin kurucularından, National ve Al-Bayan gazetelerinin önde gelen isimlerinden, Arap milliyetçisi, aktivist, medya figürü, eğitimci, yazar ve devlet adamı olarak tanımlanmıştır (Süleiman, 2006).

Ürdün Kraliyet Sarayı'ndan alınan bilgiye göre Al-Shuraiqi (Muhammed Youssef Al-Sharqi, 2024) Suriye'nin Lazkiye kentinde doğdu ve büyüdü. İlk ve orta öğrenimine yerel eğitim kurumlarında başladı ve daha sonra orta öğrenimini Beyrut'ta sürdürdü. Lübnan'da Ain Toura Okulunda Fransızca eğitimi aldı ve hazırlık eğitimine İstanbul'da devam etti. Hazırlık eğitimini tamamladıktan sonra 1913'te Kahire'deki Mısır Üniversitesine öğrenci olarak kaydoldu. Ayrıca Mektebi Sanat Kolejinde Şeyh Reşid Reda'nın (El-Manar dergisi sahibi) rehberliğinde fıkıh, tefsir ve tevhid dersleri aldı. 1914'te Şam'daki Hukuk Enstitüsüne kaydoldu ve eğitimine burada devam etti. Ağustos 1915'in başlarında tutuklandı. 1915'te, Osmanlı Devleti'ne karşı siyasi ve edebî faaliyetlerde bulunmak ve Osmanlı rejimini devirmeyi amaçlayan Arap derneklerine katılmak suçlamalarıyla Aley'deki askeri konseyin önüne çıkarıldı. Al-Shuraiqi genç yaşta 12 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı ve yaklaşık üç yılını Beyrut Hapishanesi ve Şam Kalesi Hapishanesinde geçirdi. Hukuk Enstitüsündeki eğitimini yarıda keserek Şubat 1918'de serbest bırakıldı. Serbest bırakılmasının ardından Şam'daki El-Faysaliye Arap Hükümeti'ne katıldı. Al-Shuraiqi, bu hükümette Dar Al-Maaref'e memur olarak atandı. Daha sonra Ali Reda Al-Rikabi'nin (Genel Vali) sekreteri ve özel danışmanı oldu. Haziran 1922'de Ürdün'e vardığında, Al-Shuraiqi Ürdün hükümetinde danışmanlar (bakanlar) konseyi sekreterliği görevine atandı. 1923'te Al-Arabi Gazetesinin (daha sonra Ürdün Resmi Gazetesi) editörlüğünü üstlendi ve gazetenin ilk sayısı 15 Mayıs 1923'te yayımlandı. Bu görevi 1926'ya kadar sürdürdü ve bu tarihten sonra Ürdün Resmi Matbaası Müdürü ve Yayınlar Müdürü pozisyonu portföyüne eklendi.

Fransız Manda güçlerine karşı düzenlenen gösteri ve protestolara katıldı. Fransız yetkililer gösterilerin liderlerinden bazılarını tutukladı, ancak o yakalanmaktan kurtuldu ve daha sonra gıyabında yirmi yıl hapse mahkûm edildi. Üçüncü kez eğitimini yarıda bırakarak gizlice Doğu'ya gitti ve Maverâünnehir'deki Ürdün Emirliği hükümetinde 1938'de bir görev üstlendi. Bu doğrultuda Eğitim Müdürlüğü'ne transfer oldu ve 1939 başlarında görevden alınana kadar Eğitim Müfettişliği görevini üstlendi. Al-Shuraiqi memleketine döndükten sonra Suriye Üniversitesi'ne kaydoldu ve burada Hukuk Fakültesi'nde eğitimine devam etti. Şam Üniversitesi'nden 1941'de mezun olarak hukuk alanındaki ilk üniversite diplomasını aldı. Daha sonra Amman'a geri döndü. Al-Shuraiqi 1945'te Amman'da avukatlık mesleğine başladı. Daha sonra üst düzey görevler üstlendi ve bu dönemde dışişleri, maliye ve ekonomi bakanı olarak görev yaptı. İbrahim Haşim'in ikinci başkanlığının ilk değişikliğinde ve bu başkanlığın 1946'daki ikinci değişikliğinde Muhammed El-Shuraiqi dışişleri ve enformasyon

bakanlığı görevini üstlendi. 2 Ağustos 1946'dan 12 Ocak 1947'ye kadar Kraliyet Divanı'nın başkanlığını yaptı. Al-Shuraiqi daha sonra 1948-1950 yılları arasında Pakistan, Hindistan ve Afganistan'a tam yetkili bakan olarak atandı. Daha sonra 12 Nisan 1950 ve 11 Ekim 1950 tarihleri arasında yeniden dışişleri bakanı olarak atandı. 14 Ekim 1950 ile 1 Ocak 1951 tarihleri arasında adalet bakanlığında ve 26 Aralık 1951 ile 30 Ağustos 1951 tarihleri arasında kraliyet mahkemesi bakanlığında görev yapmıştır. Avukatlık mesleğinden istifasının ardından konsey üyeliğine atanmıştır (09.01.1951-31.10.1951). Konsey kısa ömürlü oldu ve dağıldı. Al-Shuraiqi 1952-1958 döneminde avukatlık mesleğini icra etti ve ülkedeki mevcut koşullar nedeniyle resmî işlerle uğraşmadı. Ancak 1959'da yeniden hükümet çalışmalarına katılmaya başladı ve 1959'dan 1960'a kadar Ürdün'ün Kahire Büyükelçisi, 1961'den itibaren de Ürdün'ün Ankara (Türkiye) Büyükelçisi olarak görev yaptı. 1962'de ve sonrasında ilerleyen yaşı nedeniyle emekli olmak zorunda kaldı ve böylece Al-Shuraiqi'nin Ürdün'ün resmî faaliyet alanındaki ikinci ve son dönemi sona erdi. Amman'da ikamet etmeye devam etti ve vefatına kadar kendini edebi çalışmalarına ve yazılarına adadı (Muhammed Youssef Al-Sharqi, 2024).

Al-Shuraiqi hitabet, edebi ve şiirsel yetenekleriyle tanınmaktadır. Türkler, Fransızlar ve sömürgecilik konularındaki deneyimlerini içeren çok sayıda siyasi edebiyat eseri bulunmaktadır. Al-Shuraiqi topluluk önünde konuşma alanında çok sayıda faaliyette bulunmuştur. 1918'de bağımsızlığın ilan edilmesi ve Osmanlı döneminin sona ermesiyle birlikte, en ünlü konuşmasını Lazkiye'de büyük bir kalabalığın önünde yaptı ve burada Arap bayrağının bayrak direğine (Hükümet Konağı) çekilmesine katıldı. 1921 ve 1922 yılları arasında Şam Edebiyat Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı ve cemiyetin eleştiri komitesi üyeliğine atandı. 1922'de, kurulması önerilen Ürdün Arap Dili Akademisine üye olarak seçildi. Ocak 1924'te, kurulması önerilen Ürdün Arap Dili Akademisinin üyeliğine de aday gösterildi, ancak o dönemde malî, bilimsel ve insanî kaynakların yetersizliği nedeniyle bu proje başarısızlıkla sonuçlandı. Al-Shuraiqi, 1945'te Şam'daki Arap Dili Akademisinin muhabir üyeliğine seçildi (Muhammed Youssef Al-Sharqi, 2024).

Al-Shuraiqi şiir alanında, makaleler ve araştırmalar da dahil olmak üzere yayınlanmış ve yayınlanmamış eserlerden oluşan önemli bir külliyata sahipti. İlk baskısı 1921'de Şam'da Arap Hükümeti Basımevi tarafından yapılan The Collection of Songs of Boyhood (basılı) eseridir. Yukarıda bahsedilen eserlere ek olarak, Al-Shuraiqi'nin yayınlanmış eserleri de bulunmaktadır: Ürdün Kültür Bakanlığı, bir şiir derlemesi olan

“Ürdün Mirasının Yeniden Canlandırılması ve Anayasal Haklar”, “Nüfus Sorunu ve Arap Dünyası” da dahil olmak üzere bir dizi eser yayınladı. (Türkçeden çeviri), “Hayatta ve Şiirde İyimserlik ve Kötümserlik” (Türkçeden çeviri), “Konuşmalar ve Dersler” ve “Diğer Makaleler” (Makaleler Koleksiyonu), “Arapçılıktan İlham Almak” (El Yazması), “Anılarım 1911-1951” (El Yazması) ve “Ürdün Beyaz Kitabı” (Büyük Suriye), Amman 1947.

Al-Shuraiqi çok sayıda birinci sınıf Ürdün madalyasının sahibiydi. Rönesans Madalyası, Bağımsızlık Madalyası ve Kawkab Madalyası ile ödüllendirildi. Al-Shurayqi 3 Ekim 1970 Salı sabahı yetmiş üç yaşında hayata veda etti (Muhammed Youssef Al-Sharqi, 2024).

3.2.4. Shawkat Al- Mufti (1962-1965)

Adel Abdel Selam’ın Circassia Times’daki makalesinden (Selam, 2015) edinilen bilgilere göre, Shawkat Al-Müfti 1905’te Amman’da doğdu ve büyüdü. Yükseköğrenimini 1922-1932 yılları arasında Berlin Üniversitesinde tamamladı. Burada tıp eğitimi aldı ve daha sonra oftalmoloji alanında uzmanlaştı. Mesleğini icra etmek üzere Ürdün’e döndü. Ürdün Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ve ardından 1962-1965 yılları arasında Ürdün Krallığı’nın Ankara Büyükelçisi olarak görev yaptı. Bildiği yabancı diller; Çerkesçe, Arapça, İngilizce, Almanca, Türkçe ve Fransızca idi.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına yazılan bir yazıda, Shawkat Al-Müfti’nün Türkiye Cumhuriyeti’nin Ankara Büyükelçisi olarak uygun olduğu bildirilmiştir. Bakanlık, 21 Mayıs 1962’de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığından Büyükelçi olarak atanması için izin talep etmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, 127 - 819 - 7, 02.05.1962, 30-1-0-0, 1962). Shawkat Al-Müfti’nin 1905’te Amman’da doğduğu, ilköğrenimini altıncı sınıfa kadar Amman’da tamamladığı, daha sonra 1917-1918 yılları arasında Şam’da Türkçe öğrendiği bildirilmiştir. Ayrıca Şam Lisesinde İngilizce ve Şam’daki Lazarist Okulunda Fransızca öğrenmiştir. Shawkat Al-Müfti daha sonra 1923-1928 yılları arasında Almanya’da tıp eğitimi aldı ve 1932’de Sağlık Bakanlığında doktor olarak çalışmaya başladı. Oftalmoloji alanındaki uzmanlığı nedeniyle göz hastanesinde başhekim olarak görev yaptı. 1953’te Sağlık Bakanlığı Müsteşarı olarak atandı. Aynı yılın sonunda büyükelçi rütbesiyle dışişleri bakanlığına atandı ve Türkçe’nin yanı sıra İngilizce, Fransızca ve Ermenice bilmekte idi. Ayrıca Shawkat Al-Müfti, eski başbakanlardan ve ayan meclisi reisi bulunan Sait Müfti

Paşa'nın kardeşi olduğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne olan sevgi ve dostluk hisleri ile tanındığı söz konusu belgelerde T.C. Amman Büyükelçiliğı tarafından beyan edilmektedir.

3.2.5. Fawwaz Maher (1965-)

Tümgeneral Fawwaz Maher'in 1923'te Amman'da doğdu ve orta öğrenimini Ürdün'de tamamladı. 1942'de Ürdün ordusunda subay adayı olarak askeri kariyerine başladı. Daha sonra ulusal muhafız kuvvetleri komutanı ve ardından silahlı kuvvetler komutanlığı idari işler yardımcısı olarak atandı. Maher, 1959'da tümgeneral rütbesine terfi etti ve silahlı kuvvetler kurmay başkanlığı görevinin yanı sıra tugay komutanlığı görevini de üstlendi. Daha sonra Ürdün'ün Formoza ve Bağdat büyükelçisi olarak atandı. Ayrıca bu dönemde Tokyo ve Seul'e de akredite oldu. Daha sonra kralın başyardımcısı olarak atandı ve bu görevi 1964 sonuna kadar sürdürdü. 1965'in başından itibaren dışişleri vezirliğine büyükelçi olarak atandı. Ardından 25 Mayıs 1965'te Tümgeneral Fawwaz Maher'in Ürdün'ün Ankara büyükelçisi olarak atanması için Türkiye Cumhuriyeti'ne AGREMAN talebi sunuldu ve ardından burada büyükelçi olarak görevini sürdürdü (Devler Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,64 - 395 - 14, E4, 30-1-0-0, 1965)

Türkiye'de doğan eşi ve kendisi Kafkas kökenli olan Fawwaz Maher, evli ve iki çocuk babasıdır. Türkçe ve İngilizce bilmektedir (Devler Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi,64 - 395 - 14, E4, 30-1-0-0, 1965).

3.2.6. Hazem Nuseibeh (1971-1972)

Hazem Nuseibeh 6 Mayıs 1922'de Kudüs'te doğdu ve ilk eğitimini Kudüs'te aldı. Daha sonra Mısır'daki Victoria Kolejine taşındı ve orta öğrenimini burada tamamladı. Daha sonra Beyrut Amerikan Üniversitesinde eğitime devam etti ve burada Siyaset Bilimi alanında lisans derecesi aldı. Nuseibeh, 1943'ten 1948'e kadar hukuk eğitimi aldı. Kudüs'e döndü ve burada yayıncı olarak çalıştı. Filistin Radyo Hizmetleri Departmanında yayıncı olarak görev yaparken Deir Yasin katliamını haberleştirmekle görevlendirildi. Daha sonra New Jersey'deki Princeton Üniversitesi Woodrow Wilson Kamu ve Uluslararası İlişkiler Okulunda eğitime devam etti ve 1952'de halkla ilişkiler yüksek lisansı, 1953'te de siyaset yüksek lisansına sahip oldu. Kendisine 1954'te doktora unvanı verildi (Eski Bakan Hazem Nuseibeh'in ölümü, 2022). Ayrıca, 1954'te Princeton Üniversitesinden yüksek lisans derecesi aldı (Eski Bakan Hazem Nuseibeh'in ölümü, 2022).

Hazem Nuseibeh, Arap milliyetçiliğinin en önemli teorisyenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Alrai Gazetesinde yayınlanan bir makalede Majid Al Amir (Amir, 2022) Hazem Nuseibeh'i Ürdün siyasi tarihinin önemli aşamalarında Arap-Siyonist çatışmalarına tanıklık etmiş birinci sınıf bir entelektüel olarak tanımlamıştır. Ayrıca, yazdığı çok sayıda kitaba atıfta bulunarak, siyasi derinliğiyle ulusuna sadakate sahip bir kişi olarak tanımladı. Hazem Nuseibeh'in çok sayıda ülkeye diplomatik temsilci olarak atandığını, ancak diplomatik çalışmalara en önemli katkısının Ürdün'ün Birleşmiş Milletler temsilcisi olarak görev yapması olduğunu belirtti.

Roma'da büyükelçi olarak görev yaptığı dönemde Kudüs ve Beytüllahim'deki kutsal yerler konusunda Vatikan ile temas halinde olduğunu belirtti. Ürdün'ün Vatikan'da bir büyükelçisi olmadığını ve Vatikan Dışişleri Bakanı ile görüştüğünü kaydetti. Bu görüşmesinde Nuseibeh, Vatikan'ın Ürdün'e bir büyükelçi atamaya ilgi duyduğunu ve Vatikan'ın Ürdün ile ilişkilere büyük önem verdiğini belirtti. Vatikan'ın, Majesteleri Kral Hüseyin'e büyük saygı duyduğunu ve Papa'nın Filistin'deki kutsal yerleri ziyareti sırasında Papa'ya gösterilen sıcak karşılamayı kendilerinin takdir ettiklerini belirtti. Ancak Vatikan'ın Ürdün'e bir büyükelçi atamayı kabul etmeleri halinde İsrail'in de Vatikan'a bir büyükelçi atanmasını talep edeceğini, bunun da Haşimi Ürdün Krallığı'nın çıkarlarına uygun olmayacağını belirtti. Kendisinin 1982'ye kadar Ürdün'ün BM temsilcisi olarak atandığını belirtti. Ayrıca, Ürdün'ün 1976'da Güvenlik Konseyine üye olduğunda, Arapça dilinin resmî dil olarak tanınmasını istediğini ve bu talebin Güvenlik Konseyi tarafından kabul edildiğini belirtti. Ayrıca, çabalarının bir sonucu olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Kudüs Üniversitesinin kurulmasına karar verdiğini belirtti. Hazem Nuseibeh'in Kudüslülere oluşan bir kolektifle iş birliği içinde, işgal altındaki Kudüs şehrine ilişkin söylemleri teşvik etmek ve vatandaşlar ile sonraki nesiller arasında şehrin kutsallığı bilincini korumak amacıyla "Beyt el Maktis" adlı bir forum kurduğunu da belirtti.

Nuseibeh, dışişleri bakanı, imar ve kalkınma bakanı, başbakanlık işlerinden sorumlu devlet bakanı ve Ürdün'ün Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi gibi çok sayıda önemli görevlerde bulundu. Ayrıca radyo, basın ve yayın bölümlerinde de görevler üstlendi. Ürdün Üniversitesinde profesörlük, çeşitli bakanlıklarda müsteşarlık ve Ürdün'ün danışma konseyindeki temsilcisi olarak görev yaptı (husna, 2022).

Ürdün Kraliyet Senatosu'ndan alınan bilgiye göre (Ürdün Kraliyet Senatosu, 2024), 1976'dan 1982'ye kadar Ürdün'ün Birleşmiş Milletler ve Güvenlik Konseyi Delegesi olarak

görev yaptı. 1946 ve 1954 yılları arasında Filistin Radyosu Müdür Yardımcılığı görevini yürüttü. 1954-1956 yılları arasında Ürdün Ateşkes Komitesi Başkanı olarak görev yaptı. 1956 ve 1957 yılları arasında Filistin Mültecilerine Yardım Ajansı Danışma Konseyinde Ürdün temsilcisi, 1957'den 1959'a kadar Ürdün'ün Mısır Büyükelçisi olarak görev yaptı. Diğer görevlerinin yanı sıra aşağıdaki pozisyonlarda da bulundu: ulusal ekonomi bakanlığı müsteşarı (1957), yeniden yapılanma konseyi başkanı (1959), senato on üçüncü üyesi, senato on dördüncü üyesi, senato on beşinci üyesi, Ürdün Üniversitesinde yarı zamanlı profesör. Ayrıca, Hazem Nuseibeh, birinci sınıf Ürdün Kawkab Madalyası ile ödüllendirildi (husna, 2022).

Hazem Nuseibeh, kendi makalelerinde, akrabalık birliğini ve akrabalık bağlarını güçlendirmeyi, elverişli bir ortam yaratmayı ve akrabaların birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyi amaçlayan “Nuseibeh Ailesi” adlı bir platform kurdu. Bu amaçla kendisi için sekiz hedef belirlemiş ve ailesinin her bir üyesinden ailenin refahına katkıda bulunmasını ve bu hedefler doğrultusunda çalışmasını istedi (Nuseibeh, 2024). Hazem Nuseibeh, 10 Nisan 2022'de 100 yaşında vefat etti (Eski Bakan Hazem Nuseibeh'in ölümü, 2022).

3.2.7. Zuhair Al Mufti (1972-)

Ürdün Kraliyet Divanından alınan bilgiye göre, Zuhair El Müfti (Ürdün Kraliyet Mahkemesi, 2024); 1923'te Amman'da doğdu. Beyrut Amerikan Üniversitesinden Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans derecesi aldı ve devlette önemli görevlerde bulundu. 1933'te Ürdün ordusunda görev yaptı. 1949 ve 1954 yılları arasında Ürdün'ün Washington Büyükelçiliğinde çalıştı. 1954'te Ürdün Dışişleri Bakanlığı Protokol Müdürü olarak atandı. 1955-1957 yılları arasında Fransa'daki Ürdün Büyükelçiliğinde görev yaptı. 1958'de Londra'daki Ürdün Büyükelçiliğine müşavir olarak atandı. Daha sonra Ürdün Dışişleri Bakanlığında Siyasi İşler Genel Müdürü olarak görev yaptı. 1962'de Kraliyet Törenleri Şefi olarak atandı. 1962'de Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı olarak atandı. 1966'dan itibaren Irak, Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de Büyükelçi olarak görev yaptı. 26 Mayıs 1973'te, Ekselansları Zeid'in başkanlığındaki bakanlık oluşumunda dışişlerinden sorumlu devlet bakanı olarak atandı. Zuhair El Müfti'nin önemli katkılarından dolayı kendisine Vatikan ve Danimarka'dan gelen diğer yüksek nişanların yanı sıra birinci sınıf Ürdün Bağımsızlık Madalyası verildi (Ürdün Kraliyet Mahkemesi, 2024).

3.2.8. Walid Al-Saadi (1980-1985)

Ürdün'ün ABD Büyükelçisi Walid Al-Saadi, Arapçılığa ve Arap ulusunun birliğine olan sadık bağlılığıyla tanındı. Kariyerine İrbid'deki bir eğitim kurumunda öğretmen olarak başlamasının ardından dışişleri bakanlığına geçerek diplomatik kadroya katıldı. Otuz yılı aşkın bir süre bu görevde bulunarak büyükelçi rütbesine ulaştı ve Haşimi Ürdün Krallığı'nı çeşitli ülkelerde temsil etti (ammonnews, 2019).

Dr. Faysal Garaibeh, Walid Al-Saadi ile ilgili Alrai gazetesine yazdığı bir yazısında; Merhum Wasfi Al-Tall başkanlığındaki Ürdün Hükümetinin Al-Saadi'ye son dönemden itibaren ilk görevini verdiğinde, kendisinin de İrbid'deki Hasan Kamel Al-Sabah Okulunda ortaokulun ikinci yılında edebiyatta öğrenci olduğundan bahsetmiştir. 1962'de Kral Hüseyin bin Talal'ın hükümet ve kamu görevlerinde atılacak reform adımlarının heyecan ve sabırsızlıkla karşılandığını ifade etmiştir. O yıl kendisinin öğretmenleri arasında Kahire Üniversitesinden tarih alanında lisans diplomasına sahip Walid Al-Saadi adında bir üniversite hocasının olduğundan bahsetmiş ve kendisine “Genel Tarih” ve “Filistin Meselesi” derslerinden ikisini öğretmeye başladığından bahsetmiştir. Konuşma üslubundan, gür sesinden, sözlü zarafetinden, ilkelere bağlılığından etkilendiğini belirterek, dilbilgisi açıklamasının ilgisini çektiğini ve onu incelemeyi özellikle de konuşmasına siyasi bir nitelik kazandırdığı için özlediğini belirtmiştir. Özellikle Arap halkının ve gençliğinin, Arap dünyasının özgürlük, birlik ve adalet temelinde yeniden inşası konusunda umut ve iyimserlik içinde yaşadığı bu dönemde ortaya çıktığından bahsetmiştir. Bu dönemde Ürdün Dışişleri Bakanlığı ister devlet aygıtında çalışan olsun ister özel sektördeki veya hukuk gibi serbest mesleklerdeki olsun, beşeri bilimler alanında uzmanlaşmış genç üniversite mezunlarını davet ettiğini ve onları genel bir sınava başvurmaya davet ettiğinden bahsetmiştir. Bu bakanlık kadrosunda “diplomatik ataşe” pozisyonu için yapılan sınavda aynı zamanda Arapça ve İngilizce dil becerisinin ortaya çıkarılmasının da gerekliliğinden bahsetmiştir. Bundan sonra, kendisinin öğretmeni olan Walid Al-Saad'ın da bir gün okula gelmediğini ve ertesi hafta aynı sınıfta kendisine Amman'a gittiğini ve planlanan diplomatik sınava girdiğini açıkladığından bahsetmiştir. Dışişleri Bakanlığı adına diğer pek çok kişiyle birlikte sınavın içeriğini ve sorulara verdiği cevapların özetini bıraktığı bir şablonu kendilerine anlattığını ifade ederek, kendilerine öğrettiği dersin amaçları dahilinde özellikle Filistin meselesi ve Ürdün'ün Arap sisteminin bir parçası olması rolüyle ilgili, diplomatik pozisyon için nitelikli kişileri seçecek bir komite önünde sözlü sınav ve kişisel görüşme için çağrısını beklediğini

söylediğini ifade etmiştir. Walid Al-Saadi'nin tekrar okula gelmemesinin an meselesi olduğunu ve sonuçların ortaya çıkmasıyla birlikte öğretim kadrosundan istifasını sunduğunu ve geleceğe dair sevinç ve eski bir alandan ayrılmanın heyecanı ile karışık bir ses tonuyla ve dokunaklı sözlerle kendilerine veda ettiğini ifade etmiştir. Walid Al-Saadi'nin gayretli bir Ürdünlü vatansever ve sadık bir Arap milliyetçisi olduğunu, kendisinin görev yaptığı ülkelerdeki diplomatik performansını, siyasi rolünü ve sosyal ilişkilerini Ürdünlü ve Ürdünlü olmayan meslektaşlarından ve arkadaşlarından duyduğunu ifade etmiştir. Rahmetli eşinin emeklilik hayatını başkent Amman'da tamamlayana kadar şu veya bu ülkede yaşayan gurbetçi Ürdünlüler arasındaki bağların güçlendirilmesinde fikir sunduğunu, vatani ve vatandaş ilgilendiren konuları tartıştığını onun yanında rol aldığını aktarmıştır.

Walid Al-Saadi 1 Ekim 2018'de vefat etti ve Erbil'in Al-Bahra kasabasında toprağa verildi (alrai, 2018).

3.2.9. Hanı Bahjat Tabbara (1985-1987)

Hani Bahjat Tabbara, 14 Temmuz 1939'da Amman'da doğdu. Aktif siyasette önemli görevlerde bulundu. 1977'den 1999'a kadar Fas, Romanya, Suudi Arabistan, Birleşik Krallık, Türkiye, Yugoslavya ve Avustralya'da yerleşik büyükelçi olarak görev yaptı. 2003'te senatoya seçildi. 1999-2001 yılları arasında dışişleri bakanlığı genel müfettişliği görevini yürüttü. 2001-2003 yılları arasında dışişleri bakanlığı genel sekreteri olarak görev yaptı (Ürdün Kraliyet Senatosu, 2024).

3.2.10. Ömer Al Medeni

Dr. Saad Ebu Dayyah bir makalesinde (Saad Ebu Dayyah, 2009) Ömer Al Medeni'yi eski büyükelçi, eski asker bir yazar ve yayıncı olarak tanıtmıştır. Kendisini askeri kültür okullarında tanıdığından bahsederek Al Medeni'nin yazmış olduğu “Zaman Kitabındaki Katlanmış Kâğıtlar” isimli eserinden detaylıca bahsetmiştir. Bu kitapta Ürdün'de siyasi olarak üst düzeydeki kişilere birtakım eleştirilere yer verdiğinden bahsetmiş ve devletin bu duruma karşı tutumuna değinmiştir. Ayrıca, Al Medeni'nin “Sırlar ve Anılar” kitabında bazı büyükelçi ve diplomatlara ilişkin yolsuzluk iddialarına değinerek bazı siyasi kişilikleri eleştirmiştir.

3.2.11. Musa Braizat (1997-2002)

Musa Braizat 1987'de New York Üniversitesinden siyaset bilimi alanında doktora derecesi aldı. Türkiye Büyükelçiliği, Cenevre'deki Birleşmiş Milletler Avrupa Merkezi ve

Ürdün'ün İnsan Hakları Konseyi Temsilciliği gibi çeşitli görevlerde bulundu. İnsan Hakları Konseyinde başkan yardımcılığı ve raportörlük görevlerinde bulundu ve birçok Ürdün heyetine başkanlık etti. Daha önce Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Örgütler Dairesi Başkanlığı, Harvard Üniversitesi Uluslararası Çalışmalar Merkezi üyeliği ve Washington DC'deki Brookings Enstitüsü'nde misafir profesörlük yaptı. Musa Braizat, "Ürdün-Filistin İlişkileri ve Arap-Arap İlişkileri'nin yanı sıra "Ürdün'ün Bölgesel Rolü: Ulusal İnşa ve Ulusal Canlanma Arasında Denge" gibi çeşitli yayınların ve kitapların yazarıdır (Brizat, İnsan Haklarından Sorumlu Genel Komiser, 2012).

Moussa Braizat, 01.02.2022'de Anadolu Ajansı ile yaptığı röportajda (Al-Junaidi, 2022) aşağıdaki konuları ele almıştır:

Ülkesindeki genel durumu "endişe verici ve rahatsız edici" olarak nitelendiren Braizat, Amman ile Ankara arasında stratejik bir çıkar çatışması olmadığını vurguladı. Ürdün Ulusal İnsan Hakları Merkezi eski Genel Komiseri Braizat, ülkedeki genel durumun 1952 Anayasasında olduğu gibi, monarşisine meraklı her onurlu Ürdün vatandaşı için rahatsız edici olduğunu ifade etti. Rejimin açık diyalog yoluyla halkla yeniden ilişki kurması ve halkın korkutma, teşvik ya da uyarı olmaksızın temsilcilerini seçmesi gerekliliğinin altını çizdi. Braizat, kendi toplumuna dayanmayan her siyasi sistemin askıya alınacağını belirterek, bu yaklaşımın uluslararası güçler ile Arap ve Ürdün halkının çıkarlarına aykırı olduğunu, güvenlik güçleri aracılığıyla güç kullanımının sonuç vermesinin garanti olmadığını ve hükümetin meşruiyetini etkilediğini ileri sürdü.

Braizat, Ürdün'deki hükümetlerin performansına ilişkin olarak, genel bir yetkinin yokluğu nedeniyle "zayıf" olduklarını öne sürdü. Sonuç olarak, bir parlamento ve birbirine bağlı bir temsilciler meclisi aracılığıyla kurulmalarını gerektirecek şekilde serbest bırakılana kadar performanslarının krizde kalacağını belirtti. Özgür ve adil seçimlerin gerekliliğinin altını çizerek, parlamentonun yürütme otoritesinden ziyade halkın iradesini temsil etmesi gerektiğini vurguladı. Devlet yönetimi yaklaşımının demokratik ilkeler ve toplumun çıkarları, ihtiyaçları ve tercihleri ile çeliştiğini ileri sürdü. Ayrıca sağlıklı bir yönetim yaklaşımının paydaşların aktif katılımını gerektirdiğini savundu. Ürdün'ün son yıllarda devlet yönetimi yaklaşımında değişiklik talep eden çok sayıda protesto yürüyüşüne tanık olduğunu, ancak savunma kanununun toplantılara getirdiği kısıtlamalar nedeniyle bu yürüyüşlerin önemli ölçüde azaldığını belirtti.

Braizat, Ürdün'ün bilinmeyen ve potansiyel olarak rahatsız edici bir yolda olduğunu ve yabancı ve Arap ülkelerin etkisine ilişkin endişeler nedeniyle Ürdünlüler için tutumlarının şaşırtıcı olduğunu öne sürdü. Braizat, Ürdün ve İsrail'in 1994'te imzalanan bir barış anlaşması ile birbirine bağlandığını ve bunu halkın protestoları ile karşılanan çok sayıda başka anlaşmanın takip ettiğini söyledi. Son anayasa değişiklikleri ile ilgili olarak, bu değişikliklerin halkın görüşlerine dayandığını ve geçtiğimiz haziran ayında kraliyet kararnamesiyle kurulan bir komitenin tavsiyesi üzerine parlamentonun her iki kanadının da 30 anayasa maddesini etkileyen değişiklikleri onayladığını belirtti.

Braizat, temsilciler meclisinin (parlamentonun ilk meclisi) rolüne ilişkin olarak, "Ürdün halkının iradesi dışında bir iradeyi temsil ettiğini" gözlemledi. Braizat, bu durumun değişmesi halinde temsilciler meclisinin halkın iradesini temsil edeceğini öne sürdü. Ayrıca, bunun siyasi sistemin meşruiyetini, gücünü ve dayanıklılığını pekiştirerek dış baskılara karşı koymasını sağlayacağını ileri sürdü. Kasım 2020'de yapılan son parlamento seçimlerine katılımın azaldığını gözlemlediğini ifade ederek, bu durumu bir yandan halkın seçim sürecine olan güveninin azaldığı önceki deneyimleriyle, diğer yandan da temsilcilerin performansının dürüstlüğüne ilişkin süregelen şüphelerle yorumladı.

Braizat, ülkesinin dış politikasına ilişkin olarak, dış politika belirleme yetkisinin Majesteleri Kral'a ait olduğunu belirtti. Braizat ayrıca diplomatların ülkelerinin hedef ve çıkarlarının yanı sıra bulundukları ülkeyi destekleme ya da karşı çıkma kapasitelerinin farkında olmalarının önemini vurguladı. Dış politikanın devletin gerçek kabiliyetlerine ve Ürdün halkının değerlerine, çıkarlarına ve isteklerine dayandırılmasının önemini altını çizdi.

Haşimi Ürdün Krallığı'nın eski Ankara Büyükelçisi (1997-2002) Braizat, Ürdün ve Türkiye arasındaki ilişkilerle ilgili olarak, Türkiye'nin pozisyonu konusunda netlik eksikliği olduğunu, siyasi sistem ve toplum arasında stratejik çıkarlar açısından bir çelişki bulunmadığını belirtti. Ayrıca, Türkiye'nin Ürdün ile stratejik çıkarlar açısından en az çatışan ülke olduğunu, çünkü Krallığın kararlarını etkileme hırsının bulunmadığını ileri sürdü. Türkiye'ye açılmanın önündeki engellerden açıkça bahsetmeksizin, Türkiye'nin Ürdün'e bölgesel ittifaklarda Arap ülkelerinden daha fazla destek sağlayabileceğini ileri sürdü. Ayrıca Ürdün'ün ilişkilerinde diğer ülkelerin tutumlarından etkilendiğini ve bölgesel durum gelişmekte olduğu ve ittifak kavramı geniş bir kavram olduğu için ittifakları desteklemediğini belirtti. Bunun yerine dostlukların ve ilişkilerin güçlendirilmesini savundu

ve Türkiye'nin bunun önünde bir engel olmadığını vurguladı. Türkiye ile karşılıklı çıkarlara dayalı, çekincesiz ve en üst düzeydeki ilişkilerin Ürdün halkının çıkarına olduğunu belirtti. Ayrıca Amman ve Ankara'nın, Ürdün'ün 2018'de feshettiği bir önceki anlaşmaya alternatif olarak Türkiye'nin ağustos ayında onayladığı ticaret ve ekonomik iş birliği anlaşmasıyla birbirine bağlı olduğunun altını çizdi.

3.2.12. Maaruf Al Bakhet (2002-2005)

Eski Ürdün Başbakanı Maaruf El-Bekhet, Abbad Ürdün aşiretine mensup olup 1945'te Mahes'te doğdu. Maruf Al-Bakhet, Ürdün Üniversitesinden Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi alanında lisans, Kaliforniya Üniversitesinden Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında yüksek lisans ve Londra Üniversitesinden stratejik çalışmalar alanında doktora derecesine sahiptir.

Maaruf El-Bekhet, Ürdün Silahlı Kuvvetleri-Arap Ordusu'na 1964'te katıldı ve 1999'da tümgeneral olarak emekli oldu. Ürdün'ün Türkiye ve ardından İsrail Büyükelçisi olarak görev yaptı. Ürdün Kralı II. Abdullah 2005 başında kendisini yüksek ulusal güvenlik konseyi başkanı olarak atadı. Çok sayıda kişinin ölümüyle sonuçlanan ve El-Kaide tarafından üstlenilen 9 Kasım 2005 tarihli Amman'daki otel bombalamalarının ardından, Ürdün Kralı 2005-2007 yılları arasında ilk hükümetini kurma görevini ona verdi. Bu “güvenlik” aşamasında El-Bekhet, aralarında konseyden Bassem Awadallah ve Genel İstihbarat Dairesi Başkanı Tümgeneral Muhammed El-Dhahabi'nin de bulunduğu müttefikleriyle anlaşmazlığa düştü. Terörizm ve ekonomik zorlukları ele almak için gösterdiği kendiliğinden ve samimi çabalar, onların çıkarları ve gündemlerinden farklıydı. Awadallah ve Al-Dhahabi 2007'deki parlamento ve belediye seçimleri sırasında idari ihlallerden mahkûm oldular ve ardından görevlerinden istifa ettiler. “Ürdün Baharı” sırasında Samir Rifai Hükümeti parlamentodan güvenoyu aldıktan 40 gün sonra istifa etti. Ürdün Kralı, Al-Bakhet'i çağırarak hükümeti kurma görevini ona verdi ve bu kralın görev süresi boyunca aynı kişiye ikinci bir kabine kurma görevini verdiği ilk olay oldu. Parlamento kendisine nispeten mütevazı bir güvenoyu verdi. Maaruf El-Bekhet ikinci döneminde, merhum Kral Hüseyin ve Kral II. Abdullah dönemlerinde muhalefette yer aldığı bilinen partizan liderlerle ilişki kurmaya çalıştı. Ancak bu yaklaşım hükümet ile halk arasındaki krizi daha da derinleştirdi ve birçok milletvekilinin krala hükümeti görevden alma çağrısında bulunmasına neden oldu (Ravaşdeh, 2023).

Bakhet'in kamu hizmetlerindeki kronolojik gidişatı şu yöndedir: 1964: Ürdün Silahlı Kuvvetlerine katıldı. 1999: tümgeneral rütbesiyle emeklilik. 1999: yüksek yönlendirme komitesi üyesi ve raportörü ve Orta Doğu barış süreci genel koordinatörü. 2002: Haşimi Ürdün Krallığı'nın Türkiye olağanüstü büyükelçisi. 2005: Haşimi Ürdün Krallığı'nın İsrail olağanüstü büyükelçisi. Al-Bakhet, komuta ve kurmay kolejinde çeşitli kurslara katıldı ve Madrid'den başlatılan çeşitli çalışma gruplarının bir parçası olarak silah kontrolü ve bölgesel güvenlik tartışmalarında Ürdün'ü temsil etti. Ürdün Silahlı Kuvvetleri Genel Komutanlığında Mu'tah Üniversitesi askeri işler başkan yardımcısı, geliştirme ve araştırma direktörü, tedarik direktörü ve personel işleri direktörü, Kral II Abdullah'ın özel kalem direktörü, ulusal güvenlik direktörü ve 22'nci, 23'üncü, 24'üncü, 26'ncı, 27'nci senato üyesi gibi çeşitli görevlerde bulundu. 2005-2007 yılları ve 2011-2012 yılları arasında başbakanlık görevinde bulundu (Marouf Al-Bakhit, 2024). Evli ve üç çocuk babası olan Marouf Al-Bakhet 2023'te vefat etti (Ürdün Kraliyet Senatosu, 2023).

3.2.13. Fares Al Mufti (2005-2012)

Fares Al Mufti, 23 Eylül 2005'te Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e güven mektubunu sundu. Cumhurbaşkanı Sezer, Büyükelçi Al Mufti'yi kabul etti ve Ürdün Kralı II Abdullah'a selamlarını iletmesini istedi. Cumhurbaşkanı Sezer ayrıca Ürdün ile Türkiye arasındaki sıcak ve seçkin ilişkilerin geliştirilmesinin ve Ürdün ile Türkiye arasında bir serbest ticaret anlaşması imzalanarak ekonomik ilişkilerin ilerletilmesinin önemini vurguladı. Büyükelçi Al Mufti de Kral'ın selamlarını Türkiye Cumhurbaşkanı'na iletti ve iki ülke arasındaki seçkin ilişkilerin derinliğini ve her alanda devam eden eşgüdümelerini vurguladı. Ayrıca Türkiye'nin bölgedeki müspet ve etkin rolünün önemini belirtti (alrai, 2005).

3.2.14. Amjad Al Adayleh (2012-2017)

Amjad Al-Adaileh 1962'de Ürdün'ün Kerak kentinde doğdu (Bakan Amjad Odeh Al Adaileh, 2024). 1984'te Yermuk Üniversitesinde gazetecilik ve medya alanında lisans eğitimini tamamladı. 1987'de enformasyon bakanlığında profesyonel kariyerine başladı. 1992'de Haşimi Kraliyet Mahkemesine katıldı. Şubat 2011'de Kraliyet Kararnamesi ile kralın medya ve iletişim işleri danışmanı olarak atandı. Nisan 2012'de Amjad Al-Adaileh Dışişleri ve Gurbetçiler Bakanlığına büyükelçi olarak atandı. Ekim 2012'de bir kraliyet kararnamesi ile Haşimi Ürdün Krallığı'nın Türkiye büyükelçisi olarak atandı. Türkmenistan Cumhuriyeti ve Makedonya Cumhuriyeti nezdinde yerleşik olmayan büyükelçi olarak görev

yaptı. Ekim 2017’de Rusya Federal Cumhuriyeti Büyükelçiliği görevini üstlendi ve bu görevi Kasım 2019’a kadar sürdü. Aynı zamanda Belarus Cumhuriyeti’nde yerleşik büyükelçi olarak bulundu. Medya ve iletişim işlerinden sorumlu devlet bakanı olan Amjad Al-Adaileh, hükûmetin resmi sözcüsü oldu ve görev süresi boyunca Ürdün’de birçok kraliyet madalyası ile ödüllendirildi. Ayrıca, Birleşik Krallık, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti, İspanya, İtalya, Hollanda, İsveç, Norveç ve Japonya dahil olmak üzere çeşitli ülkelerden yüksek onur ödülleri aldı (Ürdün Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Ürdün’ün Ankara Büyükelçisi Amjad Al-Adaileh, Anadolu Ajansı’na 1947’ye dayanan diplomatik ilişkilerin 70. yıldönümü vesilesiyle verdiği bir mülakatta (Öztürk & Hacjaj, Ürdünlü diplomat: Ankara ve Amman'ın ilişkileri sağlam, 2017) ülkesinin, Türkiye Cumhuriyeti ile 70 yıllık ilişkisinden ve başta ekonomik ve siyasi alanlar olmak üzere birçok alanda güçlü ikili iş birliğinden övgüyle söz etmiş, iki ülke arasındaki ilişkilerin örnek ve sağlam bir model teşkil ettiğini belirtmiştir. Amjad Al-Adaileh, “parlayan” Türk modelinin milyonlarca Suriyeli mülteciye kucak açtığını, iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin karşılıklı güven ve saygı temeline dayandığını ve modern Türkiye’nin kurucusu merhum Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ten bu yana Haşimi (Ürdün) ve Türk liderlerin sağduyulu liderliğinde geliştiğini vurgulamıştır. Ülkesinin Ankara ile ilişkilerinin ekonomik, siyasi ve kültürel alanların tümünü kapsadığını, yüz yüze görüşülerek istişare ve koordinasyonun sürdürüldüğünü, Ankara ve Amman’ın başta Suriye olmak üzere mevcut bölgesel krizlere siyasi çözüm bulunmasına yönelik bölgesel ve uluslararası çabaları desteklediğini, bu krizin iki ülkeyi de doğrudan etkilediğini, Ürdün, Türkiye ve Lübnan’ın milyonlarca mülteciyi kabul etme ve ihtiyaçlarını karşılama yükünü taşıdığını, Türkiye’nin son dönemde Suriye’de ateşkesin sağlanmasında oynadığı rolü takdir ettiğini söylemiştir. Amjad Al-Adaileh, “*Ürdün, Suriyelilerin acılarının sona ermesine katkıda bulunabilecek tüm samimi uluslararası çabaların yanındadır; Ürdün olarak biz, krizin ancak Suriye bileşenlerinin tüm temsilcilerinin yer aldığı entegre ve kapsamlı bir siyasi süreç yoluyla çözülebileceğine kesin olarak inanıyoruz*” ifadeleriyle Suriye krizine bulunacak herhangi bir çözümün Suriye halkının birliğini ve Suriye topraklarının bütünlüğünü muhafaza etmesi gerektiğine işaret etmiştir. Al-Adaileh ayrıca, Türkiye ve Rusya’nın Suriye rejimi ve muhalefeti Astana’da bir araya getirmeye yönelik diplomatik çabalarının, ülkedeki her türlü şiddet ve çatışmanın sona erdirilmesi ve Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri gönderilmesi amacıyla krizin kapsamlı bir şekilde çözülmesini kolaylaştıracağını umduğunu dile getirmiştir. İki ülke ilişkilerinin ortak dinî ve kültürel inançlar nedeniyle köklü bir

geçmişe sahip olduğunun, ekonomi ve güvenlik alanlarında stratejik iş birliği ile entegre bir bölgesel sistemin kurulmasının bölgenin yararına olacağının altını çizmiştir. Amjad Al-Adaileh, *“Türkiye, mevcut ekonomik ve güvenlik çıkarlarına ancak Araplarla karşılıklı çıkarlar ve ortak anlayış çerçevesinde iş birliğinin yoğunlaştırılmasıyla ulaşılabileceğinin bilincindedir”* sözleriyle Türkiye’nin iki taraf arasında iş birliğini arttırmada önemli bir yere sahip olduğunu belirterek, onun Arap dünyasında eşsiz bir konuma sahip olduğuna değinmiştir.

3.2.15. İsmail İssa Rifaie (2017-2024)

Ürdün’ün Türkiye Büyükelçisi İsmail İssa Rifaie, 16 Ocak 2018’de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a güven mektubunu sundu (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2018). Türkiye Cumhurbaşkanı da Büyükelçi Al-Rifai’ye Kral II. Abdullah’a en iyi dileklerini ileterek Ürdün halkının ilerleme ve refahının devamını diledi ve iki ülke ile arasındaki tarihi ilişkilerin derinliği ve gücünden övgüyle söz etti. Ürdün ve Türk halkları arasındaki kalıcı dostluk bağlarının yanı sıra Kral II. Abdullah’ın görev süresi boyunca çeşitli sektörlerdeki ilişkilerin arttığını, krallığın, özellikle siyasi ve ekonomik angajmanlara odaklanarak ilişkileri her düzeyde geliştirme konusundaki kararlılığının altını çizdi (ammonnews, 2018). Rifaie bu göreve atanmadan önce Ürdün İstihbarat Servisinde görev yapmıştı (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2018).

İsmail İssa Rifaie, Türkiye Cumhuriyeti’ndeki görevine devam ederken eş zamanlı olarak Haşimi Ürdün Krallığı’nın diğer ülkelerde yerleşik olmayan tam yetkili büyükelçisi olarak da görev yapmıştır. 11 Kasım 2018’de Haşimi Ürdün Krallığı’nın yerleşik olmayan tam yetkili büyükelçisi olarak Makedonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Dr. George Ivanov’a güven mektubunu sundu. Makedonya’nın başkenti Üsküp’teki Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda gerçekleşen güven mektubu takdiminin ardından Makedonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Majesteleri Kral II. Abdullah’ın Filistin meselesinin çözümünde oynadığı önemli rolü takdir etti. Makedonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ürdün Krallığını ziyaret etme ve Majesteleri Kral II. Abdullah ile bir araya gelerek ikili ilişkileri ve bu ilişkileri her alanda geliştirme yollarını ele alma arzusunu ifade etti. Ayrıca bölgesel ve dünya meseleleri hakkında görüş alışverişinde bulunma arzusunu da dile getirdi. Büyükelçi Al-Rifai Makedonya ziyareti sırasında meclis başkanı, dışişleri bakanı ve bir dizi üst düzey yetkilinin katılımıyla toplantılar da gerçekleştirdi. Bu toplantıların amacı iki ülke arasındaki ikili

ilişkileri ve bunların harekete geçirilmesi için gerekli mekanizmaları görüşmekti (Petra, 2018).

14 Şubat 2019'da Haşimi Ürdün Krallığı'nın yerleşik olmayan tam yetkili Büyükelçisi olarak güven mektubunu Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haşim Taki'ye sundu. Akabinde Kosova'nın başkenti Priştine'deki Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda gerçekleştirilen görüşmede Kosova Cumhurbaşkanı, Majesteleri Kral II. Abdullah'ın bölgesel ve küresel düzeydeki önemli katkılarını ve Krallığın bu perspektifle uyumunu takdir etti. Ayrıca, ülkesinin iki müttefik ülke arasındaki ikili ilişkileri ve çeşitli alanlardaki iş birliğini güçlendirme ve geliştirme arzusunu dile getirdi (Petra, 2019).

Ürdün'ün Türkiye Büyükelçisi olarak görevine devam ediyor iken 15 Aralık 2020'de, Haşimi Ürdün Krallığı'nın yerleşik olmayan tam yetkili büyükelçisi olarak güven mektubunu Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelensky'ye sunan İsmail İssa Rifaie, Ukrayna Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda düzenlenen tebrik töreninde, Majesteleri Kral II. Abdullah'ın selamlarını Ukrayna Cumhurbaşkanı'na iletti ve dost Ukrayna halkının ilerlemeye ve gelişmeye devam edeceği yönündeki umudunu dile getirdi. Ukrayna Cumhurbaşkanı da Majesteleri Kral II. Abdullah'a selamlarını ve takdirlerini iletti. Büyükelçi Al-Rifai ayrıca bir dizi üst düzey Ukraynalı yetkiliyle görüşmelerde bulunarak iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin bir dizi bölgesel alanda ilerletilmesi için potansiyel yolları araştırdı. (jawharatarabnews, 2020).

3.2.16. Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi (2024 -)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Ürdün Büyükelçisi Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi'yi 30 Ocak 2024'te Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde kabul etti ve aynı kabulde Al-Tamimi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a güven mektubunu sundu (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2024).

Ürdün Büyükelçilerinden Dr. Muwaffaq Al-Ajlouni 2022'de yayınlanan bir makalesinde Hazem Issam Al-Khatib hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir (Al-Ajlouni, 2022). Hazem Issam Al-Khatib'in Dışişleri ve Gurbetçiler Bakanlığı Genel Sekreteri olarak seçildiğini bildiren Al-Ajlouni, kendisini asil karakterli ve iyi huylu bir meslektaş olarak tanımlayarak, Al-Khatib'in büyük bir ahlak ve nezakete, sofistike bir diplomasiye, açık bir zihne, ihtiyatlı bir yönetime sahip olduğunu ve dışişleri bakanlığında idari ve diplomatik görevlerde bulunduğunu belirtti.

Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi ile 03.06.2024’de tarafımdan bir söyleşi yapılmış olup, bu söyleşide (Al-Tamimi, 2024), Dr. Muwaffaq Al-Ajlouni’nin yukarıda ifade ettiği gibi, Büyükelçi Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi’nin tavrı, iki ülke arasında yüzyıllardır süregelen dostluk ve kardeşlik iklimini yansıtan kayda değer bir nezaket ve devlet adamlığı örneği ile karakterize edilmektedir.

Al-Tamimi, elçilik ve büyükelçilik gibi diplomatik kurumların uluslararası ilişkilerdeki önemi ve işlevlerine ilişkin analizinde bu kurumların diplomasideki kilit rolünü vurgulamış, büyükelçilerin ikili ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunan yüzlerce anlaşma, protokol, sözleşme ve müzakerenin başlatılması ve kolaylaştırılmasındaki önemini belirtmiştir.

Al-Tamimi, Haşimi Ürdün Krallığı ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkilerin resmen kurulduğu 1947 yılı ile sınırlandırılmayacağını, bu bağların çok daha gerilere götürülmesi gerektiği ve gelişmeye devam ettiğini dile getirmiştir. Her iki ülkenin ortak değerlerine atıfta bulunarak, ilişkilerinin ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olduğunu ve diğerlerinin yanı sıra başta dinî, kültürel, tarihi ve coğrafi faktörleri de kapsadığına dikkat çekmiştir.

Al-Tamimi, iki ülke arasındaki ilişkilerin yakın tarihsel boyutuna değinmiş, Ürdün Emiri Abdullah bin Hüseyin’in 30 Mayıs 1937’de, Haşimi Ürdün Krallığı’nın henüz tam bağımsız olmadığı bir dönemde, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün davetlisi olarak Türkiye’ye geldiğini, Ürdün Emiri Abdullah bin Hüseyin’in Türkiye Cumhuriyeti’ni ziyaret eden ilk Arap devlet lideri olduğunu, kendisinin Mustafa Kemal Atatürk’ün dostu olup, şahsına büyük saygı ve muhabbet duyduğunu ifade etmiştir. Ürdün Kralı Abdullah bin Hüseyin’in, 1947’de Türkiye Cumhuriyeti’ne ikinci bir ziyaret gerçekleştirdiğini ve bunun sonucunda iki ülke arasında “Dostluk Antlaşması’nın” imzalandığını, bu antlaşmanın, iki ülke arasındaki dostluk, saygı, komşuluk ve iş birliği ilkeleriyle sürdürülen mevcut diplomatik ilişkilerin temelini oluşturduğunu ifade ederek iyi ilişkilerin aynı esaslara bugüne kadar geldiğini vurgulamıştır.

Al-Tamimi, Ürdün coğrafyasının Türkiye Cumhuriyeti ile benzer bir yapıda olduğunu söyleyerek, Ürdün’ün jeopolitik açıdan kritik konumunun altını çizmiş, İslamî ilkelere bağlı olan Ürdün’ün demokratik değerleri benimsediğini ve vatandaşlarıyla yakından ilişki içerisinde olduğunu belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin Haşimi Ürdün Krallığı bağlamındaki öneminin altını çizerek, Türkiye’nin önde gelen bir ülke olduğuna dikkat

çekmiştir. Haşimi Ürdün Krallığı'nın Türkiye Cumhuriyeti'ndeki tüm diplomatik unsurlarının iyi ilişkilere dayalı bir yaklaşımla çalışmalarını sürdürdüğünü, bu diplomatik bağların sürekli ve daha ileriye dönük bir şekilde devam ettirilerek dostluk temelli bir yaklaşımla idame ettirileceğini, zira iki devlet arasındaki derin tarihi, coğrafi, kültürel ve dinî bağlar olduğunu dile getirmiştir.

SONUÇ

Haşimi Ürdün Krallığı'nın sahip olduğu konum ülkenin gelişimine doğrudan etki eder niteliktedir. Öyle ki jeopolitiğin çalkantılı etkilerine rağmen ülke, istikrarlı bir şekilde tecelli edebilmiştir. Akabinde tam bağımsızlık kazanımı sonrası uluslararası etkileşimin gücü fark edilmiş, bu durum ülkenin tüm yaşam damarlarına tesir edebilmesi adına diplomatik adımlar başlamış ve artarak devam etmiştir. Bu doğrultuda açılan büyükelçilikler ve diplomasinin gücü ile yapılan anlaşmalar, devletin pek çok alandaki gelişimine katkı sunmuştur. Bunun sonucunda Haşimi Ürdün Krallığı altı kıtada faaliyet gösteren 60 diplomatik temsilcik açarak dünyaya erişim sağlamıştır.

Orta Doğu'nun karmaşık manzarası da dahil olmak üzere, tarihi boyunca çok sayıda çatışmaya ve çalkantılı sürece sahne olan bir bölgede varlığını sürdüren Haşimi Ürdün Krallığı ile kendine özgü bir konuma sahip olan Türkiye Cumhuriyeti arasındaki çok yönlü ilişkiler her iki ülke açısından da önemli addedilmiştir. Bu önem, mütekabiliyet esasına dayalı uluslararası anlaşmaların imzalanmasını kolaylaştırdığı gibi, bakanlar ve devlet başkanları düzeyinde ziyaretlerini de kolaylaştırmıştır. Bu diplomatik girişimler iki ülke arasında karşılıklı anlayışın artmasını sağlamış ve uluslararası politikaların oluşturulması için daha anlamlı bir çerçeve oluşturmuştur. Bu durum, karşılıklı çıkar ilişkilerinin ötesinde toplumların anlaşılabilirliğini temin ederek, ülkelerin zor durumlarda birbirlerine el uzatmalarını mümkün kılmıştır. Bu şekilde kurulan diplomatik yakınlığın zamanla güçlenerek ileriye dönük savaş ve kargaşa ihtimalini engellemesi ve uluslararası barışa katkı sağlaması beklenmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Haşimi Ürdün Krallığı, İngiliz mandasının yönetimi altına girmiş, daha sonra bağımsız bir devlet olarak Haşimi Ürdün Krallığı kurulmuş, bu durum Türkiye Cumhuriyeti ile ortak tarihi ve diplomatik çıkarlar temelinde ilişkilerin geliştirilmesinin önünü açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasındaki bağlar, bölgenin Osmanlı Devleti hakimiyeti altında olması ve yüzyıllar boyunca her iki kültürün tarihi bağlarla ilişkilendirilmesi neticesinde kuvvetlenmiştir.

Bu bağlamda, Haşimi Ürdün Krallığı'nın kurulmasının hemen ardından Türkiye Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkilerin başladığı görülmüştür. Ürdün Kralı'nın 1947'de Türkiye'ye gerçekleştirdiği ikinci ziyaret sırasında iki ülke arasındaki dostluk, kardeşlik ve dayanışma bağlarını güçlendirecek ve her iki ülkenin çıkarlarına hizmet edecek devletlerarası ilişkileri geliştirecek bir antlaşmanın imzalanması kararlaştırılmıştır. Bu

amaçla, 11 Ocak 1947’de Ankara’da Türkiye ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında bir “Dostluk Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşma için hazırlanan kanun tasarısı TBMM’nin onayına sunulmuş ve 14 Şubat 1947’de oybirliğiyle kabul edilmiştir. Araştırmamın temelini oluşturan bu antlaşma, iki devlet arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasına ve büyükelçilik nezdinde temsil hakkına temel teşkil etmiştir. Bugüne değin devam eden diplomatik ilişkilerde yakın temas dönemini başlatmıştır. Dostluk Antlaşması’nın 2. maddesi uyarınca her iki devlet de mütekabiliyet esasına göre ilk büyükelçiliklerini açmışlardır.

Türkiye-Ürdün ilişkilerinin temeli her ne kadar 1947 dostluk anlaşmasının ardından atılsa da bu ilişkideki ivmelenme 1960’ta Türkiye’nin Kıbrıs sorunu karşısında Arap dünyasını yanında görme arzusundan kaynaklı olacaktır. Bu doğrultuda, Türkiye’yi Birleşmiş Milletlerdeki destek arayışı buna sevk etse de 1970’te ortaya çıkan Ürdün iç savaşı ve devletin bu hususta içe dönmesi, Türkiye’nin bu savaşa karşı tarafsız tutumu, söz konusu yaklaşım hedefini gölgelemiştir. Ancak 1980’li yıllardan itibaren baktığımızda, Türkiye-Ürdün ilişkilerinde artan bir yakınlık görmekteyiz. Ürdün iç savaşının bitmesi, dışa dönük politikalar ve yapılan çeşitli alanlardaki birçok anlaşma bu durumu doğrular niteliktedir. Sadece anlaşmalarla sınırlı kalmayıp üst düzeyde devlet başkanları ve bakanlar düzeyinde yapılan ziyaretler, Ürdün’ün Türkiye büyükelçilerinin, Ürdün’de başbakan, bakan, kraliyet mahkemesi üyesi vs. gibi önemli görevlerde bulunmuş/bulunacak kişilerden seçilmesi bu ilişkiler ağına verilen önemin ve bu ağın güçlendiğinin göstergesi olmuştur.

Temsil ve iletişim açısından diğer devletlerle ilişkilerinde kendi devletlerinin temsilcileri olarak hizmet eden büyükelçilerin, diplomatik misyonu başlangıçta tahmin edilenden çok daha derin ve anlamlı olmuştur. Öyle ki, araştırmanın muhtevassından da anlaşılacağı üzere, ilk büyükelçiden son büyükelçiye kadar, somut faydalar sağlayan çok sayıda uluslararası girişimde bulunulmuştur. Haşimi Ürdün Krallığı perspektifinden Türkiye Cumhuriyeti’ne dair müspet bir bakış tespit edilmiş, büyükelçiler nezdinde her iki ülke de karşılıklı kazanımlar elde ederek birçok anlaşma, protokol ve sözleşme imza etmişlerdir. Sonuç olarak, I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmeler düşünüldüğünde sarsıntılı zeminde başlayan devletlerarası ilişkiler ağı, öngörülebilirliğin ötesinde yerini daha sağlam ve güçlü bir zemine oturtmuştur. Bu pozisyonun oluşmasında büyükelçilik kurumunun ve büyükelçilerin önemi kendisini göstermiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

DAB Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi. (1947, 01 11). Fon:584, Kutu:43755, Gömlek:205820, Sıra:16.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi. (1965, 05 25). Yer Bilgisi: 64-395-14, Dosya Ek: E4, Kurum: 30-1-0-0.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1937, 07 02). Yer no: 259-746-9 Dosya ek:436.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1947, 01 07). Yer bilgisi:112-85-11 Dosya ek:76-531.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1947, 01 22). Yer bilgisi:112-89-10, Dosya ek:71-745.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1947, 11 26). Yer Bilgisi: 131-941-6, Dosya Ek:114, Kurum:30-10-0-0.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1947, 03 26). Yer Bilgisi: 131-940-40, Dosya Ek:114, Kurum:30-10-0-0.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1948, 10 09). Yer Bilgisi: 131-941-15, Dosya Ek: 114, Kurum : 30-10-0-0.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi. (1947, 01 07). Yer bilgisi:112-85-11 Dosya ek:76-531.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi. (1947, 01 22). Yer bilgisi:112-89-10, Dosya ek:71-745.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi. (1947,11 26). Yer Bilgisi: 131-941-6, Dosya Ek:114, Kurum:30-10-0-0.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi. (1962, 05 02). Yer Bilgisi: 127-819-7, Belge Tarihi: 02.05.1962, Kurum: 30-1-0-0.

Devlet Arşivleri Başkanlığı. Cumhuriyet Arşivi. (1937, 05 29). Yer no: 200-367-18 Dosya ek:238.

Dışışleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi. (1947, 01 11). Fon:584, Kutu:43755, Gömlek:205820, Sıra:16.

Resmi Yayınlar

Bakanlar Kurulu Kararı. (2016, 09 26). Karar Sayısı: 2016/9287.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2018, 01 16). Ürdün Büyükelçisinden Güven Mektubu: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/89108/urdun-buyukelcisinden-guven-mektubu>.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2024, 01 31). Ürdün büyükelçisinden güven mektubu. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/150928/urdun-buyukelcisinden-guven-mektubu>.

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2024, 08 11). Ürdün'ün Siyasi Görünümü: <https://www.mfa.gov.tr/urdun-siyasi-gorunumu.tr.mfa>.

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2024, 08 11). Ürdün'ün Siyasi Görünümü: <https://www.mfa.gov.tr/urdun-siyasi-gorunumu.tr.mfa>.

T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2024, 08 11). <https://ua.mfa.gov.tr/>.

T.C. Resmi Gazete. (2005, 07 13). Karar Sayısı : 2005/9580. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051117-6.htm>.

T.C. Resmi Gazete. (2005, 11 17). Karar Sayısı : 2005/9570. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051117-3.htm>.

T.C. Resmi Gazete. (1947, 02 19). Sayı: 6536.

T.C Resmi Gazate. (2022, 11 01). Karar Sayısı 6341.

T.C. Resmi Gazete. (1975, 09 05). Sayı: 15347.

T.C. Resmi Gazete. (2007, 04 21). Karar Sayısı: 2007/11955.

T.C. Resmi Gazete. (2010, 03 13). Karar Sayısı: 2010/198.

T.C. Resmi Gazete. (2012, 03 27). Karar Sayısı: 2012/2955.

T.C. Resmi Gazete. (2013, 03 15). Sayı: 28588.

T.C. Resmi Gazete. (2015, 02 12). Karar Sayısı: 2015/7172.

T.C. Resmi Gazete. (2016, 07 28). sayı: 29784.

T.C. Resmi Gazete. (2021, 08 14). Karar Sayısı: 4377.

T.C. Resmi Gazete. (2021, 06 02). Karar Sayısı: 4040 .

TBMM Kanun Teklifi. (2020, 10 22). Yasama Dönemi 27, Yasama Yılı 4, Sıra Sayısı 233.

TBMM Kanunlar Dergisi. (1969, 04 07). Kanun No:1140, 264:266.

TBMM Kanunlar Dergisi. (1975, 05 04). Kanun No: 1879, 58, 149:157.

TBMM Kanunlar Dergisi. (1975, 05 04). Kanun No 1878, 58, 145:148.

TBMM Kanunlar Dergisi Cilt: 31. (1949, 01 10). Kanun No: 5303, 85:89.

TBMM Tutanak Dergisi. (1947, 02 14). Dönem:8, C:4, Birleşim:44.

TBMM Tutanak Dergisi. (1947, 02 14). Dönem:8, C:4, Birleşim:44, 171:172,182:185.

TBMM Tutanak Dergisi. (2010, 10 13). Cilt 79, Birleşim 6, 79, 63:64, 74:89.

TBMM Tutanak Dergisi. (2010, 11 9). Dönem 23, Yasama yılı 3, 405.

TBMM Tutanak Dergisi. (2010, 10 13). Birleşim 6, Dönem23, Yasama yılı 5, 540.

TBMM Tutanak Dergisi. (2010, 10 13). Dönem 23, Yasama yılı 5, Cilt 79, 540.

TBMM Zabıt Ceridesi. (1981). 2 (Devre 1).

Süreli yayınlar

Akşam. (1937, 06 01). No:6688, 2.

Akşam. (1937, 06 01). No:6693, 7.

Al-Ajlouni, M. (2022, 07 19). EL Rai. “Dışişleri Bakanlığı sekreterliği Al-Khatib’in boynunda.” <https://www.ammonnews.net/article/694374>.

al-Barari, H. (2013, 09 30). Alrai Gazetesi. <https://alrai.com/article/606596/عمر/أبواب-الكبير-الوطن-رجال-من-مناضل-الأفريقي-زكي>.

Al-Masry, M. (2012, 02 27). “Şerif Abdel Hamid Sharaf ve eşi Laila Sharaf (Al-Najjar).” https://jormulti.blogspot.com/2012/02/blog-post_2809.html.

alrai. (2005, 09 24). <https://alrai.com/article/120719/اوراق-يقدم-انقرة-في-سفيرنا/محلّيات>. التركي-للرئيس-اعتماده

alrai. (2018, 01 10). “Eski Büyükelçi Walid Al-Saad Al-Batayneh’in vefatı.” <https://alrai.com/article/10453515>.

Amir, M. A. (2022, 04 11). “*Düşünür ve Siyasetçi Hazem Nusseibeh'in Vefatı.* elrai.com.” <https://alrai.com/article/10727039/المفكر-نسيبة-حازم-رحيل/محلّيات>. الماضي-القرن-ستينيات.

ammonnews. (2018, 01 17). <https://www.ammonnews.net/article/350918>.

ammonnews. (2019, 01 10). “Eski Büyükelçi Walid Al-Saad Al-Batayneh.” <https://www.ammonnews.net/article/488246>.

Arabrevolt.jo. (20.06.2024). “Şerif Şeref bin Rajeh.” <https://arabrevolt.jo/en/heros-list/sharif-sharaf-bin-rajeh/>.

“*Ayrılışın ve Projenin Yeniden Canlanışın Yıl Dönümü.*” (2008, 07 02). ammonnews: <https://www.ammonnews.net/article/25786>.

“Bakan Amjad Odeh Al Adaileh.” (2024, 05 13). jordanpolitics: <http://www.jordanpolitics.org/en/government-member/122/amjad-odeh-al-adaileh/10>.

Barari, H. E. (2012, 07 23). *Elrai Gazetesi*. <https://alrai.com/article/526719>.

“*Brizat, İnsan Haklarından Sorumlu Genel Komiser.*” (2012, 01 24). ammonnews: <https://www.ammonnews.net/article/109198>.

Cody, E. (1980, 07 04). *Washingtonpost Gazetesi*. www.washingtonpost.com: <https://www.washingtonpost.com/archive/local/1980/07/04/jordanian-premier-sharaf-dies-at-41/0b232cef-78ef-48e0-b7d4-609f2a0fd951/>.

Cumhuriyet. (1937, 05 31). No: 4686, 1-5.

Cumhuriyet. (1947, 02 16). No:8082, 3.

“*Ekselansları Şerif Abdul Hamid Sharaf'ın ölüm yıldönümü.*” (2014, 07 02). www.almadenahnews.com: www.almadenahnews.com/article/306264-سيادة-وفاة-ذكرى-شرف-الحמיד-عبد-الشریف.

“*Eski Bakan Hazem Nusseibeh'in ölümü.*” (2022, 04 10). ammonnews: <https://www.ammonnews.net/article/675106>.

“*Hafızadaki İsimler, Ömer Zeki El Afyoni.*” (2011, 03 19). Al-Dustour Ürdün Gazetesi: <https://www.addustour.com/articles/752230>.

Kurun. (1937, 06 09). No:6971, 1.

Petra. (2018, 11 11).

<https://petra.gov.jo/Include/InnerPage.jsp?ID=82348&lang=ar&name=news>.

Petra. (2019, 14 02).

https://www.petra.gov.jo/Include/InnerPage.jsp?ID=25881&lang=ar&name=external_news.

Petra. (2024, 06 09). petra.gov.jo:

https://www.petra.gov.jo/Include/Menu.jsp?ID=35&lang=ar&name=menu_pages.

Qousra, F. (2011, 04 26). “Omar Zaki Al-Afyouni... Kuzey Devrimi'nin İdari Danışmanı.” eSuriye-Vatan Bloğu: www.esyria.sy/2011/04/الإداري-المستشار-الأفيوني-زكي-عمر-الشمال-لثورة.

Ravaşdeh, M. H. (2023, 10 08). “Eski Ürdün Başbakanı Hayatını Kaybetti” english.aawsat: <https://english.aawsat.com/arab-world/4591871-former-jordanian-prime-minister-passes-away>.

Savunma Gazetesi. (1966, 06). zamancom: <https://www.zamancom.com/?p=9759>.

Son Posta. (1937, 06 01). No:2454, 3.

Süleiman, W. (2006, 07 22). “Muhammed Al Shreiqi.” alrai.com: <https://alrai.com/article/179084/>.

“Şerif Abdel Hamid Sharaf'ın Ölüm yıldönümü Bugün.” (2014, 07 03). Alrai Gazetesi: <https://alrai.com/article/653484/شرفاليوم-الحميد-عبد-الشرif-وفاة-ذكرى/محليات>.

Tan. (1937, 06 01). No: 1.

Ulus. (1937, 05 31). No:5689, 1.

Kitaplar

Arı, T. (2017). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika* (11 b.). Alfa.

Batmaz, Ş. (2013). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Kayseri: Not Yayınları.

Baykal, B. S. (1975). *Heyet-i Temsiliye Kararları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Buzpınar, T. (2009). Suriye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 37, s. 553). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Çabuk, V. (1988). Ürdün. *MEB İslam Ansiklopedisi* (Cilt 13, s.113-119). içinde İstanbul: MEB Yayınları.

Çakırbaş, A., Korkmaz, A., Abanoz, F., & Öz, E. (2018). *Türk İnkılabı Osmanlı'dan Günümüze*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çelebi, M. (2009). *Türk İnkılap Tarihi*. İzmir: Özal Matbaası.

Çetinsaya, G. (2007). Orta Doğu. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 33, s.403). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Ertan, T. F. (2012). *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gökbilgin, T. (1965). *Milli Mücadele Başlarken*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Karasapan, C. T. (1942). *Filistin ve Şark-ül Ürdün*. İstanbul: Ahmet İhsan Basımevi.

L.G.PINE. (1955). *The International Year Book and Statesmen's Who's Who*. Londra: Burke's Peerage Limited.

Ortaylı, İ. (2019). *Türkiye'nin Yakın Tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap.

Özcan, A. (2010). Şerif Hüseyin. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 38, s.585). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Şahin, C. (2012). Ürdün. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 42.

Tomar, C. (2012). Ürdün. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s.354-357). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Makaleler/Tezler

Armağan, M. (2006). Orta Doğu Barış Sürecinde Ürdün'ün Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*

Birbudak, T. S. (2013, Mayıs). Türkiye Cumhuriyeti-Ürdün İlişkileri Kapsamında Emir Abdullah'ın 1937 Türkiye Ziyareti. *Uluslararası Türk-Arap Müşterek Değerler ve Kültürel Etkileşim Sempozyumu*

Cengiz, M. F. (2024 Ekim). Ülke İmajı Bağlamında Arap Ülkelerinde Türkiye İmajı: Fas, Cezayir, Ürdün ve Filistin Örnekleri. Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Doktora Tezi

Çendek Nurten, (2008). Ürdün'ün Dış Politikası 1920-2006. Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 78

Çoban Karabulut, P. (2022). 1947 Türkiye Ürdün Dostluk Anlaşması ve Türkiye Suriye İlişkilerine Etkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi*, 710-711.

Dağ, A. E. (2023). İnönü Dönemi Türkiye-Orta Doğu İlişkileri (1939-1950). *International Journal of Economics, Politics, Humanities&SocialSciences*, 50.

Doğançay, S. (2020). İngiltere'nin Şark-i Ürdün'deki Misyonerlik Çalışmaları. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 125.

Erim, N. (1953). Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri. 514-529.

Gözlügöl, S. V. Diplomatik Dokunulmazlık ve Ayrıcalıkların Kötüye Kullanılması. *MÜHF – HAD, C. 19*, 109.

Kayadurmuş, G. (2005). Modern Haşimi Ürdün Krallığı'nın Doğuşu. Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 47:49. Elazığ.

Kurat, Y. T. (1975). Elli Yıllık Cumhuriyetin Dış Politikası (1923-1973). *Belleten*, 265.

Metin, T. (2019). Selçuklular ve Kudüs. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5 (3), 661.

Özkaya, S. (2016). Bilad-ı Şam'ın Etnik Yapısı. *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, X (2), 52.

Şimşir, B. N. (2006). Cumhuriyetin İlk Çeyrek Yüzylında Türk Diplomatik Temsilcilikleri ve Temsilcileri (1920-1950). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22 (64-66).

Ulutaş, A. (2019). Mandaterliğin Sona Ermesinden Haşimi Krallığı'na Ürdün ve Türkiye İlişkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

Umar, Ö. O. (2012). Milli Mücadele Dönemi Atatürk'ün Orta Doğu Politikası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 449.

Yeşilyurt, N. (2015). A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. *Ürdün'ün Bölgesel Konumu: Küçük Devlet Kavramı Çerçevesinde Bir İnceleme*, 384.

Elektronik Kaynaklar

زكي-عمر/الملكية-التشريعات-رؤساء/الهاشمي-الملكي-الديوان/السياسي-التراث/<https://royalheritage.jo/> (2024, 04 01).
الأفيوني

Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz. (2024, 05 25). Türkiye Cumhuriyeti Amman Büyükelçiliği: <http://amman.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>.

<https://www.mfnca.gov.ae/ar/media/altamkin-newsletter-content/parliamentary-life-in-the-hashemite-kingdom-of-jordan/> (2024, 08 11).

<https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-urdun/>. (2024, 06 19).

https://www.nationsonline.org/oneworld/map/jordan_map.htm. (2024, 06 19).

husna. (2022, 04 10). <https://husna.fm>

jawharatarabnews. (2020, 12 15). <https://jawharatarabnews.net/article/44551>.

Marouf Al-Bakhit. (2024, 06 21). Ürdün Kraliyet Senatosu: <https://senate.jo/ar/content/البخيت-معروف-الدكتور-دولة>.

Muhammed Youssef Al-Sharqi. (2024, 06 25). Ürdün Kraliyet Mahkemesi: <https://royalheritage.jo/يوسف-محمد-الهاشمي-الملك-البلاط-وزراء-الهاشمي-الملك-الديوان-السياسي-التراث>. الشريقي.

Nuseibeh, H. (2024, 06 25). *Birliğin Misyon ve Hedefleri.* <https://nuseibehfamily.net/the-union-mission>: <https://nuseibehfamily.net/>.

Sayın Zuhair Al-Müfti. (2024, 06 25). Ürdün Kraliyet Mahkemesi: <https://royalheritage.jo/>.

Selam, A. A. (2015, 08). *circassiatimesarabic.* http://circassiatimesarabic.blogspot.com/2015/09/blog-post_26.html.

Sobutay, T., & Dinler, A. (2003). *Ürdün Ülke Etüdü.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Türkiye-Ürdün Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması. (2019, 10 01). www.aa.com: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-urdun-arasinda-ticari-is-birligi-anlasmasi-imzalandi/1599419#>.

Ürdün Ankara Büyükelçiliği Kültür Ateşeliği. (2024, 06 03).

Ürdün Başbakanlık Web Sitesi. (2024, 04 12). Ekselansları Şerif Hüseyin bin Nasır: <https://pm.gov.jo/AR/CustomPages/Minister?MinisterID=133>.

Ürdün Başbakanlık Web Sitesi. (2024, 04 12). Ekselansları Şerif Abdul Hamid Sharaf: <https://pm.gov.jo/Default/Ar>.

Ürdün Dışişleri Bakanlığı. (2024, 04 12). mfa.gov.jo:
<https://mfa.gov.jo/Cairo/contents/ambassador>.

Ürdün Dışişleri Bakanlığı. (2024, 04 14). <https://www.mfa.gov.jo/content/name>.

Ürdün Dışişleri Bakanlığı web sitesi. (2024, 04 15). <https://www.mfa.gov.jo/world-map>.

Ürdün Kraliyet Mahkemesi. (2024, 05 21). royalheritage.jo, Ekselansları Şerif Abdul Hamid Sharaf: <https://royalheritage.jo/سيادة/الديوان-رؤساء/الهاشمي-الملكي-الديوان/السياسي-التراث> شرف-الحميد-عبد-الشريف.

Ürdün Kraliyet Mahkemesi. (2024, 04 19). Zuhair Al-Mufti: <https://royalheritage.jo/>.

Ürdün Kraliyet Mahkemesi, Ömer Zaki El Afyuni. (2024, 01 19). <https://royalheritage.jo>.

Ürdün Kraliyet Senatosu. (2024, 04 02). senate.jo: <https://senate.jo/ar/content/>.

Ürdün Kraliyet Senatosu. (2024, 09 12). Sayın Hani Bahjat Tabbara: <https://senate.jo/ar/content/طبار-ه-بجيت-هاني-سعادة>.

Ürdün Kraliyet Senatosu . (2024, 08 09). <https://senate.jo/ar>.

Ürdün Kraliyet Senatosu. (2023, 10 07). Al-Fayez, eski Al-Ain Marouf Al-Bakhit'in yasını tutuyor: <https://senate.jo/ar/content/البخيت-معروف-السابق-العين-ينعى-الفايز>.

<https://www.ammonnews.net/article/47960> (2024, 08 15).

<https://royalheritage.jo/>. (2024, 01 02).

<https://ua.mfa.gov.tr/>(2024, 05 06).

الس-الأردن-سفير-الخطيب-عصام-حازم-توشيح (2024, 08 11). <https://www.maroc24.com/116287>

<https://johinanews.com/article/32978> (2024, 05 23).

<https://mnhowa.com/h/العضاية-أمجد-هو-من> (2023, 11 12).

<https://www.marefa.org/> البخيت_معروف (2023, 09 02).

<https://soundcloud.com/user-802211363/jqma8vhlwij> (2023, 11 23).

<https://senate.jo/ar/content/طبار-ه-هاني-السيد-عطوفة> (2023, 10 02).

<https://alrai.com/article/10453515> (2024, 06 19).

<https://www.mfa.gov.jo/Previous/Ministers> (2024, 03 25).

<https://alrai.com/article/614131> القدامى-المحاربين-الحيش-رجال-ات-من-بر-مامت-ماهر-فواز/أبواب (2024, 04 26).

https://circassiatimesarabic.blogspot.com/2015/09/blog-post_26.html (2024, 10 22).

<https://royalheritage.jo/> زكي-عمر/الملكية-التشريفات-رؤساء/الهاشمي-الملك-الديوان-السياسي-التراث (2024, 09 12).

Röportajlar

Al-Tamimi, H. I.-K. (2024, 06 03). Ürdün Ankara Büyükelçisi ile Röportaj. (İ. Filiz, Röportaj Yapan)

Al-Junaidi, L. (2022, 01 02). *Anadolujansı*. AA: <https://www.aa.com.tr/>.

Öztürk, M., & Hacjaj, N. (2017, 15 01). *Ürdünlü diplomat: Ankara ve Amman'ın ilişkileri sağlam*. [www.aa.com.tr: https://www.aa.com.tr/en/middle-east/jordanian-diplomat-ankara-amman-enjoy-solid-relations/727721](https://www.aa.com.tr/en/middle-east/jordanian-diplomat-ankara-amman-enjoy-solid-relations/727721).

EKLER

EK 1. Ürdün Büyükelçileri

1.1. Ömer Zeki El Afyoni

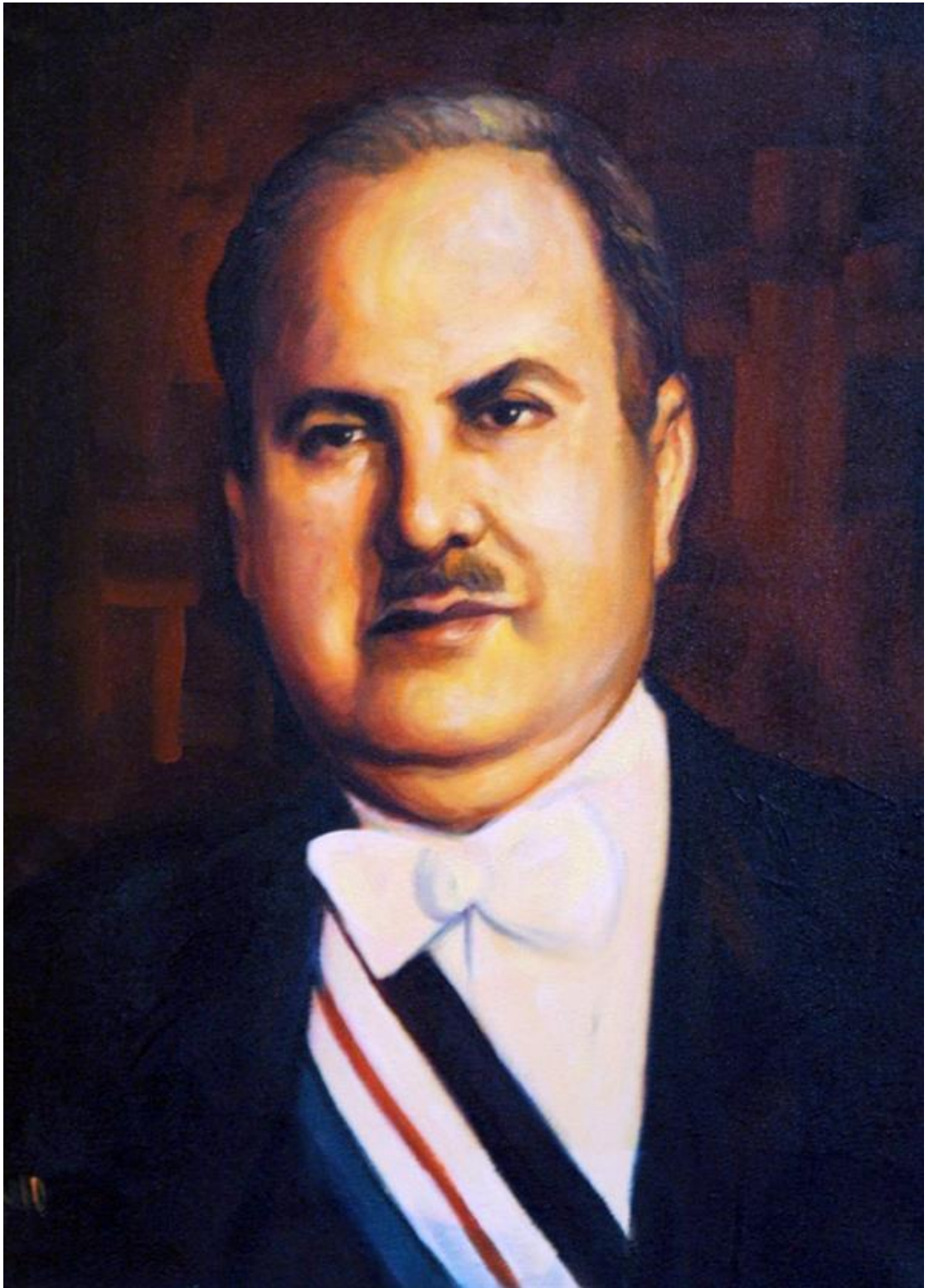
(2023.07.15) الأفیونی-زکی-عمر/الملکفة-التشریفات-رؤساء/الهاشمی-الملکی-الدیوان/السیاسی-التراث (<https://royalheritage.jo/>)

1.2. Alsharef Hussein Bin Nasir

(<https://www.mfa.gov.jo/Previous/Ministers> (2023.07.15))

1.3.Muhammed Al-Shuraiqi

(<https://www.mfa.gov.jo/Previous/Ministers>(2023.07.15))

1.4.Fawwaz Maher

(<https://x.com/XakozhW/status/1429581861903347712> (2023.08.21))

1.5.Hazem Nuseibeh

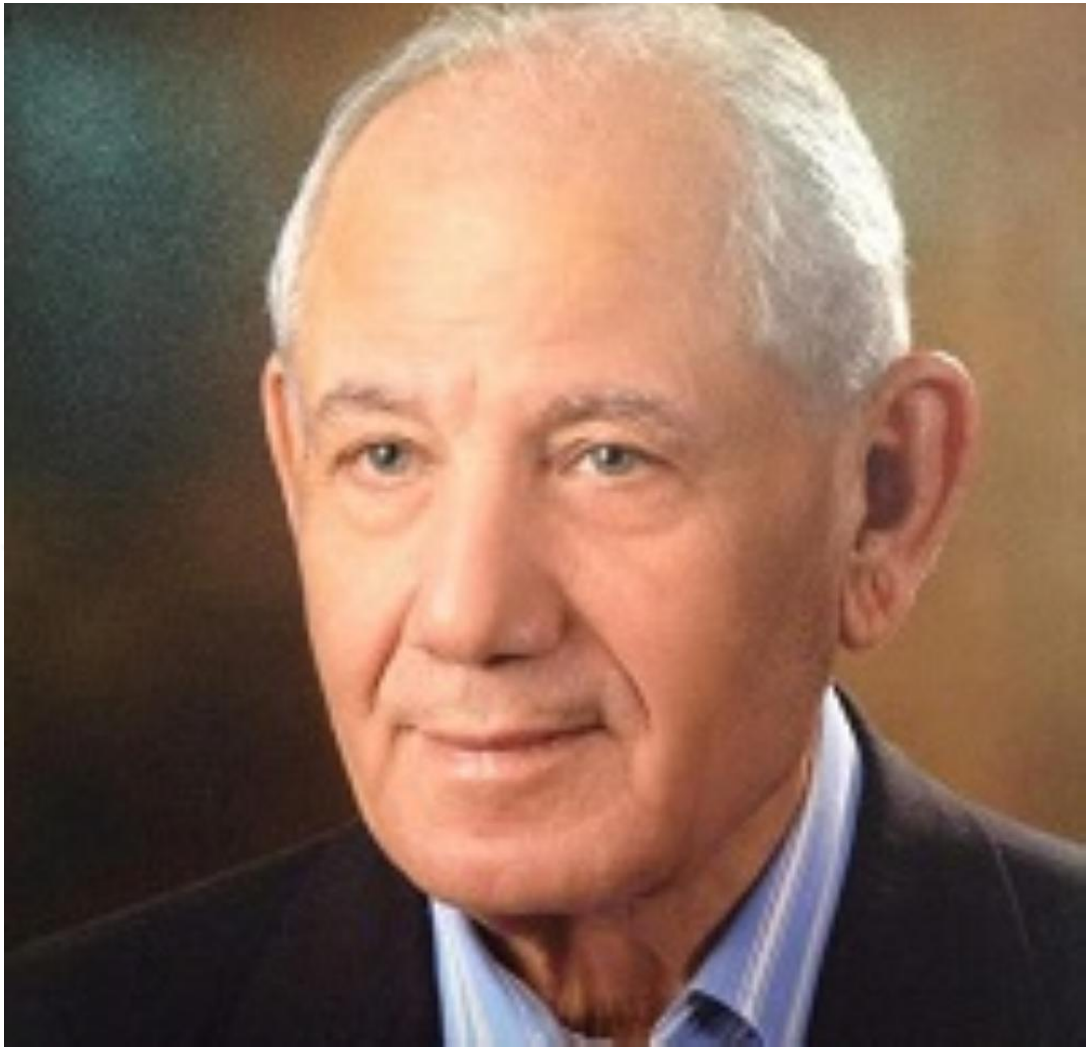
(<https://www.mfa.gov.jo/Previous/Ministers>(2023.06.15))

1.6.Zuhair Al-Mufti

(<https://www.mfa.gov.jo/Previous/Ministers>(2023.05.15))

1.7.Walid Al-Saadi

([https://alrai.com/article/10453515\(2023.05.23\)](https://alrai.com/article/10453515(2023.05.23)))

1.8.Hanı Bahjat Tabbara

(<https://senate.jo/ar/content/طبارہ-ہانی-السید-عطوفہ>) (2023.03.12)

1.9.Musa Braizat

(<https://soundcloud.com/user-802211363/jqma8vhlwij> (2023.06.19))

1.10. Maaruf Al Bakhet

(<https://www.marefa.org/> البخيت_معروف (2023.05.13))

1.11. Amjad Al Adayleh

(<https://mnhowa.com/h/> العضائيلة-أمجد-هو-من (2023.06.05)

1.12.İsmail İssa Rifaie

(<https://johinaneews.com/article/32978> (2023.04.14))

1.13.Hazem Issam Al-Khatib Al-Tamimi

(الس-الأردن-سفير-الخطيب-عصام-حازم-توشيح -116287/https://www.maroc24.com/2024.07.11)

EK 2.Ürdün Siyasi Haritası

(https://www.nationsonline.org/oneworld/map/jordan_map.htm 2023 08.08)

EK 3.Ürdün Ülke Etüdü

Temel Göstergeler	
Resmi Adı	Haşimi Ürdün Krallığı
Yönetim Biçimi	Anayasal Monarşi
Başkent	Amman (4 Milyon)
İklimi	Akdeniz iklimine yakındır. Kışlar yağışlı ve serindir, yazlar sıcak ve kurak.
Yüzölçümü	89.342 km ²
Nüfusu	9.455.802 (2016)
Nüfusun Etnik Dağılımı	%98 Arap, %1 Çerkez, %1 Ermeni
Nüfus Artış Oranı	%2.6
Coğrafi Konumu	Orta Doğuda bir Arap ülkesidir. Kuzeyinde Suriye, kuzey doğusunda Irak, güneyinde ve doğusunda Suudi Arabistan, batısında İsrail ve Batı Şeria ile sınır komşusudur.
Din	%92 Sünnî Müslüman, %6 Hristiyan, %2 Diğer
Dil	Arapça (Resmî), İngilizce
Okuma Yazma Oranı	%92
Milli Gelir	38,7 milyar dolar
Kişi Başı Ortalama Milli Gelir	5,325 dolar
Reel Büyüme Oranı	%2,8

İşsizlik Oranı	%14,5
Enflasyon Oranı	%18,7
Para Birimi	Ürdün dinarı
Döviz Kuru	(1 ABD doları= 0,7 Ürdün dinarı)
Ortalama Yaşam Süresi	80 yıl
Ekonominin Sektörel Dağılımı	Hizmetler %50,8, sanayi %46,9, tarım %2,3
Ana İhracat Kalemleri	Gübre, tekstil ürünleri, potas, sebze, meyve
Ana İthalat Kalemleri	Petrol ürünleri, demir/çelik, araba/bisiklet parçaları, hububat, araç-gereç
Önemli Ticaret Ortakları	ABD, Irak, Suudi Arabistan, Hindistan
Diğer Önemli Şehirleri	Irbid, Zarqa, Balka, Mafraq
Sınır Komşuları	Irak: 179 km, İsrail: 307 km, Suudi Arabistan: 731 km, Suriye: 379 km, Batı Şeria: 148 km

(<https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-urdun/> 2023 06 12)

EK 4. Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Dostluk Anlaşması

No. 210

**TURKEY
and
TRANSJORDAN**

Treaty of Friendship. Signed at Ankara, on 11 January 1947

Turkish and Arabic official texts and French translation communicated by the Permanent Representative of Turkey to the United Nations. The registration took place on 9 March 1948.

**TURQUIE
et
TRANSJORDANIE**

Traité d'amitié. Signé à Ankara, le 11 janvier 1947

Textes officiels turc et arabe et traduction française communiqués par le représentant permanent de la Turquie auprès de l'Organisation des Nations Unies. L'enregistrement a eu lieu le 9 mars 1948.

حضرة صاحب الفخامة عصمت اينونو رئيس الجمهورية التركية
وحضرة صاحب الجلالة عبد الله بن الحسين ملك المملكة الاردنية الهاشمية
لرغبتهما بتقوية اواصر الصداقة والمودة بين الجمهورية التركية وبين المملكة الاردنية الهاشمية
ولاقتناعهما بأن هذا سيكون في مصلحة شعبيهما ولاعتبارهما تقوية التضامن الدولي هدفا من اهداف
السلام العالمي . فقد قررا عقد معاهدة سلم وصداقة بينهما وعينا عنهما لهذا الغرض مندوبين مفوضين :
عن صاحب الفخامة عصمت اينونو رئيس الجمهورية التركية :
صاحب المعالي حسن سقا - نائب طرابزون ووزير الخارجية
صاحب المعالي السفير فريدون جمال اركن - السكرتير العام لوزارة الخارجية
وعن صاحب الجلالة الملك عبد الله بن الحسين ملك المملكة الاردنية الهاشمية :
صاحب المعالي محمد باشا الشريقي
وزير الخارجية وحامل وسام النهضة من الدرجة الاولى
الذين بعد ان تبادلوا اوراق اعتمادهم ووجدوها صحيحة فقد اتفقوا على ما يلي :

المادة الاولى

يسود سلم وصداقة دائمان بين الجمهورية التركية وبين المملكة الاردنية الهاشمية وشعبيهما .

المادة الثانية

اتفق الفريقان الساميان المتعاقدان على اقامة العلاقات الدبلوماسية بينهما طبقا لقواعد الحقوق
الدولية وسيعامل كل منهما ممثل الفريق الآخر السياسي على اساس التقابل وفق الاصول المرعية .

المادة الثالثة

اتفق الفريقان الساميان المتعاقدان على ان يعقدا في المستقبل اتفاقا خاصا بالشؤون العنلية
والتجارية والقنصلية والاقامة والسياحة المختصة برعايا كل منهما وذلك طبقا لقواعد الحقوق
الدولية وبشرط المعاملة المتعاقبة

المادة الرابعة

اذا نشأ نزاع بين الفريقين الساميين المتعاقدين يلتزمان حله بالطرق السلمية وفق احكام
المادة (٣٣) من ميثاق الامم المتحدة

المادة الخامسة

اتفق الفريقان الساميان المتعاقدان على انه ليس في هذه المعاهدة ما يرمي الى الاخلال او يخل بأي حال من الاحوال في الحقوق والالتزامات المترتبة او التي قد تترتب على أي منهما في حدود ميثاق الامم المتحدة

المادة السادسة

تظل هذه المعاهدة نافذة لمدة عشر سنوات من تاريخ بدأ تنفيذها وفي حالة عدم ابلاغ احد الطرفين الطرف الاخر برغبته بانهاؤها قبل سنة من ختام مدتها تظل نافذة المفعول بذاتها وفي تلك الحالة اذا رغب احد الطرفين انهاؤها تنتهي بعد مرور سنة واحدة على تبليغه تلك الرغبة الى الطرف الآخر

المادة السابعة

تبرم هذه المعاهدة المحررة باللغتين التركية والعربية وتنفذ حالما يتم تبادل وثائق الابرار في اقرب وقت ممكن

المادة الثامنة

كتبت هذه المعاهدة في انقرة في اليوم الحادي عشر من شهر كانون الثاني سنة ١٩٤٧ ميلادية الموافق اليوم الثامن عشر من شهر صفر الخير سنة ١٣٣٦ للهجرة في نسختين باللغتين التركية والعربية ويكون للنصين التركي والعربي عين المقام من الاعتبار

محمد الشريفي

حسن سقا

فريدون جمال اركن

EK 5. Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Şark-ül Ürdün Krallığı Arasındaki Birtakım Anlaşma ve Protokol Metinleri

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, Türkiye İle Ürdün Arasında Hava Ulaştırmalarına Dair Bir Antlaşma

Bu amaçla taraflar 12 madde ve buna ek 8 madde üzerinde anlaşmışlardır (TBMM Kanunlar Dergisi C.XXXI,Kanun No: 5303, 1949). Bu maddeler şunlardır:

Madde I: Sözleşen Taraflar, ilişik ekte sayılan Milletlerarası Hava yollarının ve seferlerinin kurulması için, işbu ekte gösterilen hakları birbirlerine verirler. Anılan seferlere, kendisine bu haklar verilen Sözleşen Tarafın ihtiyarına göre derhal veya daha ileri bir tarihte başlanabilir.

Madde II: a) Sözleşen Taraflardan biri tarafından diğer sözleşen tarafa kurulması hakkı verilen her bir hava seferi, bu son taraf, anılan seferi işletmek için bir veya birkaç hava ulaştırma teşebbüsü tayin eder etmez, işletmeye açılabilir. Bu hakkı veren sözleşen taraf, bu maddenin (b) fıkrası ve 6ncı madde hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, böylece tayin olunan hava ulaştırma teşebbüsüne veya teşebbüslerine gereken işletme müsaadesini geciktirmeksizin verecektir. b) Yukarıda anılan hakları veren Sözleşen taraf, böylece tayin edilen hava ulaştırma teşebbüsünü veya teşebbüslerini bu Anlaşma da öngörülen seferlere başlamaya meşhur kılmadan önce, kendilerinden, ülkesinde yürürlükte bulunan kanun ve nizamlar gereğince hüviyetlerini tespit edici mahiyette her türlü, vesikalar vermelerini isteyebilecektir. c) İlgili Hükümetlerce tayin olunabilecek bazı bölgelerde milletlerarası bir hava seferinin kurulması, yetkili askerî makamların tasvibine sunulacaktır.

Madde III: a) Sözleşen Taraflardan her biri, öteki taraf hava ulaştırma teşebbüslerinin, kendi hava alanlarını kullanmaları ve başka kolaylıklardan faydalanmaları karşılığı olarak alacağı veya alınmasına müsaade edeceği harçların, milletlerarası benzer seferlerde kullanılan kendi millî uçaklarına anılan hava alanlarını kullanma ve kolaylıklardan faydalanma karşılığı olarak ödenecek harçlardan daha yüksek olmamasını kabul eder. b) Sözleşen taraflardan birinin ülkesine, öteki Sözleşen tarafça tayin edilen hava ulaştırma

teşebbüsü tarafından veya böyle bir teşebbüs hesabına ithal edilip münhasıran, bu teşebbüs uçakları tarafından kullanılacak yakıtlar, makina yağarı ve yedek borçlar gümrük resimleri muayene ücretleri veya diğer millî resim ve harçların alınması hususunda millî hava ulaştırma teşebbüslerine veya en ziyade müsaadeye mazhar millet hava ulaştırma teşebbüslerine uygulanan, işlem den faydalanacaklardır. c) Ekte tarif edilen havayollarını ve seferlerini işletmeye izinli sözleşen tarafın hava ulaştırma teşebbüslerine ait sivil uçaklarda bulunan yakıtlar, makina yağları, yedek parçalar, mutat teçhizat ve uçak kumanyası, anılan uçaklar tarafından öteki sözleşen tarafın ülkesi üzerindeki uçuşlar esnasında kullanılsa veya sarf edilse bile, bu taraf ülkesine giriş veya bu ülkeden çıkışta gümrük resimleri, muayene ücretleri veya diğer benzer resimlerden muaf tutulacaklardır.

Madde IV: Sözleşen taraflardan birinin verdiği veya muteber tanıdığı ve henüz müddeti geçmemiş hava seyrüsefer şahadetnameleri, uçuşa elverişlilik bröveleri ve lisanslar, ekte gösterilen havayollarının ve seferlerinin işletilmesi için öteki sözleşen tarafça da muteber tanınacaktır. Ancak sözleşen taraflardan her biri, kendi uyruklarına diğer bir devlet tarafından verilmiş olan uçuşa elverişlilik brövelerini ve lisansları, kendi ülkesi üzerinde yapılacak uçuşlar için muteber tanımamak hakkını muhafaza eder.

Madde V: Sözleşen taraflardan birinin, milletlerarası hava seyrüseferinde kullanılan uçakların kendi ülkesine giriş ve çıkış hakkındaki veya anılan uçakların kendi ülkesi sınırları içinde bulundukları müddetçe işletilmesi ve seyrüseferi ile ilgili kamın ve nizamlar, öteki taraf hava ulaştırma teşebbüsünün veya teşebbüslerinin uçaklarına da uygulanacaktır. b) Yolcular, mürettebat ve uçakla mal gönderenler gerek şahsan gerekse kendi nam ve hesaplarına hareket eden bir üçüncü şahıs vasıtasıyla, sözleşen taraflardan her birinin ülkesinde, giriş, çıkış formaliteleri, göç, pasaport ve karantina işlerine müteallik bulunanlar gibi yolcular, mürettebat ve malların memlekete giriş, memlekette kalış ve memleketten çıkışını tanzim eden kanun ve nizamlara riayetle mükellef olacaklardır.

Madde VI: Sözleşen taraflardan her biri; öteki tarafça tayin edilen bir hava ulaştırma teşebbüsü mülkiyetinin esaslı kısmının ve fiilî murakabesinin bu

son taraf uyruklarının elinde bulunduğuna kanaat getirmedeği hallerde veya bu teşebbüs, ülkesi üzerinde faaliyette bulunduğu devletin kanun ve nizamlarına, yakardaki 5nci maddede işaret olunduğu şekilde riayet etmediği veya bu anlaşmanın kendisine yüklediği vecibeleri yerine getirmedeği takdirde bu teşebbüse işletme müsaadesi vermeyi reddetmek veya verilmiş olan müsaadeyi geri almak hakkını muhafaza eder.

Madde VII: Bu anlaşma ve buna dayanarak yapılacak bütün mukaveleler Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı nezdinde tescil ettirilecektir.

Madde VIII: Sözleşen taraflardan biri, bu anlaşma eki hükümlerinden herhangi birinin değiştirilmesini arzu ettiği hallerde, her iki sözleşen taraf yetkili makamlarının bu maksatla birbirleriyle danışmalarını isteyebilecek ve bu danışma, istek tarihinden itibaren sayılmak üzere 60 günlük bir süre içinde başlıya çaktır. Anılan makamların kararlaştırdıkları her değişiklik, diplomatik nota teatisi suretiyle teyit edildikten sonra yürürlüğe girecektir. Genel mahiyette çok taraflı bir Havacılık Sözleşmesi her iki sözleşen taraf için yürürlüğe girdiği takdirde, taraflar bu anlaşma ve eki hükümlerinin anılan sözleşme hükümleri ile uygunluğunu sağlamak maksadıyla danışacaklardır.

Madde IX: a) Sözleşen taraflar, bu anlaşmanın veya ekinin yorumlanmasına ve uygulanmasına müteallik olup, karşılıklı görüşme yolu ile halledilemeyen herhangi bir uyuşmazlığı hakeme sunmayı kabul ederler. b) Böyle bir uyuşmazlık, 7 Aralık 1944 de Chicago'da imzalanan Milletlerarası Sivil Havacılık Sözleşmesi ile kurulan Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı Konseyine arz olunacaktır. e) Bununla beraber sözleşen taraflar, aralarında anlaşarak uyuşmazlığı bir hakem mahkemesine yahut tayin edecekleri herhangi bir şahıs veya teşekküle sunarak da halledebilirler. d) Sözleşen taraflar verilecek hükme riayet etmeyi taahhüt ederler.

Madde X: “Ülke” tabiri, 7 Aralık 1944 de Chicago'da imzalanan Milletlerarası Sivil Havacılık Sözleşmesinin 2nci maddesinde derpiş olunan manayı ifade edecektir. Yukardaki hüküm, metinde aykırı bir kayıt bulunmadığı takdirde, bu anlaşma ve eki için muteber sayılacaktır.

Madde XI: Sözleşen taraflardan her biri, bu anlaşmaya son vermek istediğini öteki tarafa nota ile bildirebilir. Böyle bir son verme, tarafların anlaşması ile, müddetin son bulmasından önce iptal edilmedikçe, notanın öteki tarafça alınması tarihinden 12 ay sonra hüküm ifade edecektir.

Madde XII: Tasdiknameler mümkün olan en kısa zamanda Amman'da teati edilecektir. Anlaşma, tasdiknamelerin teatisi tarihinde yürürlüğe girecektir. Yukardakileri tasdikin, imzaları aşağıda bulunan ve Hükümetleri tarafından usulü dairesinde yetkilendirilmiş olan temsilciler bu Anlaşmayı imza etmiş ve mühürlemişlerdir. 7 Mayıs 1948'de Ankara'da Türkçe ve Arapça ikişer nüsha olarak yapılmıştır.

Ek Madde I: Bu anlaşma ve eki gereğince mezun kılınmış olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti hava ulaştırma teşebbüslerine, Ürdün toprakları üzerinden inmeden geçmek ve bu topraklara ticari olmayan sebeplerle inmek hakkı ile aşağıda gösterilen yollar üzerinde milletlerarası yolcu, yük ve posta almak ve boşaltmak hakkı verilmiştir: Her iki istikâmette olmak üzere, Türkiye'de ve diğer yurtlar topraklarında, mutavassıt noktalar tarikiyle veya doğrudan doğruya, Ankara'dan Amman ve Akabe'ye ve daha ilerdeki memleketlere,

Ek Madde II: Bu anlaşma ve eki gereğince mezun kılınmış olan Ürdün Hâşimî Kırallığı Hükümeti hava ulaştırma teşebbüslerine, Türk toprakları üzerinden inmeden geçmek ve bu topraklara ticari olmayan sebeplerle inmek hakkı ile aşağıda gösterilen yollar üzerinde milletlerarası yolcu, yük ve posta almak ve boşaltmak hakkı verilmiştir: Her iki istikamette olmak üzere, Ürdün'de ve diğer yurtlar topraklarında, mutavassıt noktalar tarikiyle veya doğrudan doğruya, Amman'dan Ankara - İstanbul'a ve daha ilerdeki memleketlere,

Ek Madde III: Bu anlaşma ve ekine mevzu olan hava seferlerinin kurulması ve işletilmesinde aşağıdaki prensipler uygulanacaktır. a) imkân nispetinde düşük ve salim ekonomik prensiplerle bağdaşan tarifeler uygulanması suretiyle hava yolculuğunun, insanlığın genel refahı bakımından arz ettiği faydaların yapılmasının en geniş şekilde teşvik ve tahriki, hava yolculuğunun milletlerarasında dostça anlayış ve iyi niyetin gelişmesi vasıtası olarak teşviki ve aynı zamanda bu yeni ulaştırma vasıtasının, iki memleketin

müşterek refahı bakımından arz ettiği çok sayıda her türlü faydaların sağlanması şayanı arzudur. b) Seyahat eden kimselere sağlanmış bulunan hava ulaştırma kolaylıkları, halkın bu gibi ulaştırmalara olan ihtiyaçları ile sıkı surette münasebette olmalıdır. c) Her iki memleketin hava ulaştırma teşebbüsleri için, işbu Anlaşma ve Ekine mevzu olan ve karşılıklı ülkeler arasında mevcut yol veya yollardan herhangi birini takiben hava seferleri kurulması hususunda müsait ve eşit imkânlar mevcut olmalıdır. d) Bu Anlaşma Ekinde yazılı uzak kurye neferlerinin sözleşen taraflar hava ulaştırma teşebbüslerince işletilmesinde, karşı taraf hava ulaştırma teşebbüslerinin menfaatleri, işbu tarafın aynı yollar üzerinde kısmen veya tamamen kurmuş bulunduğu seferleri haksız zararlara uğratmamak maksadıyla, göz önünde tutulacaktır. e) Sözleşen taraflar, bu anlaşma ekine uygun olarak tayin olunan hava ulaştırma teşebbüsleri tarafından yapılacak seferler hacminin her şeyden önce, adı gecen teşebbüsün milliyetini taşıdığı memleket ile ulaştırmanın nihai hedefi olan memleket arasındaki ulaştırma ihtiyaçlarına uygun bulunmasını kabul ederler. f) Sözleşen taraflar, tarife ücretlerinin, idareli işletme, makul kâr haddi, seferin ve sürat ve rahat bakımından uçakların hususiyetlerindeki farkları da içine alan bütün ilgili amilleri ve aynı zamanda aynı yol üzerinde sefer yapan diğer hava ulaştırma teşebbüslerince tatbik edilen tarife ücretlerini göz önünde tutarak makul bir esas dahilinde tespit etmeyi kabul ederler.

Ek Madde IV: Bu hatlar üzerinde, bu anlaşma ve ekine mevzu olan yolların bir veya birkaç noktasından üçüncü memleketlere veya üçüncü memleketlerden adı geçen yolların bir veya birkaç noktasına yapılacak milletlerarası ulaştırma, yükleme ve boşaltma hakkı sözleşen taraflarca kabul olunan muntazam inkişaf genel prensiplerine ve hacim uygunluğu genel prensiplerine: a) Menşe ve mahreç memleketler arasındaki ulaştırma isteklerine, b) Uzak kurye seferleri işletmesi ihtiyaçlarına, c) Mahallî ve muntakavi seferler göz önünde tutularak geçilecek bölgelerde mevcut ulaştırma isteklerine uygun olarak kullanılacaktır.

Ek Madde V: Sözleşen taraflar aşağıdaki hususları aralarında kararlaştırmışlardır: a) Taraflardan birinin hava ulaştırma teşebbüsleri öteki taraf ülkesinin herhangi iki noktası arasında kira veya ivaz karşılığında sefer

yapmayacaklardır. b) Hava ulaştırma teşebbüsleri, uçak hacmi ve iki Devlet arasındaki ulaştırmaların hakkaniyete uygun bir şekilde taksimi hususunda her iki devlet yetkili, havacılık idareleri arasında bir anlaşmaya varılincaya kadar karşılıklı ülkeleri arasında ve tespit edilen yollar üzerinde kira veya ivaz karşılığı seferlere başlamayacaklardır. c) Bu anlaşma ile ekinin hiçbir kısmı, sözleşen taraflardan birine veya onun hava ulaştırma teşebbüslerine hususi haklar sağılayacak ve benzer hakların diğeri herhangi bir devletin hava ulaştırma teşebbüslerine tanınmasını önleyecek şekilde veya farklı işlem doğurur mahiyette sayılmayacak ve bu yolda yorumlanmayacaktır.

Ek Madde VI: Sözleşen taraflardan her birinin, bir hava seferini işletmeye başlamadan önce öteki tarafa, onun ülkesine giriş ve ülkesinden çıkış için tasarladığı yönleri, bildirmesi ve bunun üzerine öteki tarafın kendi ülkesine giriş ve çıkış noktaları ile ülkesi üzerinde takip edilecek olan uçuş yolunu göstermesi Taraflarca kabul olunmuştur”.

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında “Kültür Anlaşması”

Anlaşma iki devlet arasında 25.02.1968’de Amman’da imzalanmıştır. Buna göre (TBMM Kanunlar Dergisi,Kanun no:1140,, 1969);

“MADDE I, — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında 25 Şubat 1968’de imzalanmış olan ilişik Kültür Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE II. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE III. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında Kültür Anlaşması dostane bir işbirliği ve mübadele yoluyla, eğitim, kültürel, ilmi ve haberleşme faaliyetlerinin yekdiğerinin memleketlerinde mümkün olduğı kadar tam bir şekilde anlaşılarak değeriendirilmesini teşvik maksadıyla bir anlaşma yapmayı arzu eden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, bir Kültür Anlaşması yapmaya karar vermişler ve bu maksatla Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Türkiye Cumhuriyeti Amman Büyükelçisi Haluk Kura’yı, Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti de Haşimi "Ürdün Krallığı Maarif Veziri Eksalâns Mohammed Adib Elâ'miry'i tam yetkili murahhas olarak

tayin etmişler ve usulüne uygun olduğu anlaşılman yetki belgelerini teati eden murahhaslar aşağıdaki hususlarda mutabakata varmışlardır.

Madde I: Her akit hükümet, diğer memleketin dil, edebiyat ve tarihinin kemdi üniversitelerinde mümkün olduğu kadar geniş çapta Öğrenimini teşvik ve inkişaf ettirmeye gayret sarf edecektir.

Madde II: Her akit hükümet, diğerinin ülkesinde, bu ülkenin mevzuatının genel hükümlerine uymak şartıyla, kültür enstitüleri ve kültür merkezleri kurabilir.

Madde III: Âkit hükümetler, memleketleri arasında üniversite erkânı, okul öğretmenleri, öğrenciler, araştırmacılar, mütehassıslar ve teknik müesseseler üyelerinin mübadelesini teşvik edeceklerdir.

Madde IV: Her hükümet, kendi ülkesinde diğer taraf vatandaşlarının etüt, teknik eğitim veya araştırmalara başlamalarını veya devam ettirebilmelerini mümkün kılacak burslar ihdasını teemmül edecektir.

Madde V: Âkit hükümetler, edebî, astistik, ilmî ve umumiyetle entelektüel faaliyetlerde karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak maksadıyla, yekdiğerinin memleketindeki akademiler ve diğer kültür müesseseleri arasında en sıkı iş birliğini teşvik edeceklerdir.

Madde VI: Âkit hükümetler, akademik ve öğrenim maksatları ile ve muayyen hallerde de meslek icrası gayesiyle ülkelerinden birisinde verilmiş olan belge, diploma ve unvanların diğer ülkede verilmekte olan mümasili belge, diploma ve unvanlarla muadeletinin tanınması şartları hususunda mutabakata varacaklardır.

Madde VII: Her akit hükümet, diğerinin ülkesinde konferanslar, konserler, sanat ve sair sergileri veya tiyatro gösterileri ve film, televizyon, radyo ve benzeri gibi kütle haberleşme vasıtalarıyla kendi kültürünün daha geniş bir şekilde tanınmasına gayret gösterecektir.

Madde VIII: Âkit hükümetler, ülkeleri tarafından tanınmış olan gençlik ve yetişkinler için eğitim teşekkülleri arasında iş birliğini teşvik edeceklerdir.

Madde IX: Âkit hükümetler, kültürel, teknik ve meslekî iş birliğinin inkişafını sağlamak amacıyla, seçilecek entelektüel şahısların veya grupların ziyaretlerini, davet ve malî yardım tahsisi suretiyle teşvik edeceklerdir.

Madde X: Âkit taraflar, ülkelerini ilgilendiren hataların ve yanlış ifadelerin karşılıklı olarak tahsisini sağlamak hususunda iş birliği yapacaklar ve mümkün olduğu nispette, bilgi ve neşriyatın hakikate uygun ve objektif bir şekilde olmasına itina ve dikkat göstereceklerdir.

Madde XI: Bu Anlaşma gayrimuayyen bir süre için yapılmıştır ve akit hükümetlerden birisi tarafından fes edilinceye kadar yürürlükte kalacaktır. Bu takdirde, anlaşma, âkit hükümetlerden herhangi birisi tarafından diğerine feshin ihbarı tarihinden itibaren 6 ay geçtikten sonra yürürlükten kalkmış olacaktır.

Madde XII: Bu Anlaşma, ilk fırsatta tasdik edilecek ve tasdik belgesinin Amman şehrinde teatisi tarihinde yürürlüğe girecektir. Her üç nüshası da aynı derecede muteber olmak üzere Türkçe, Arapça ve İngilizce olarak 25 Şubat 1968'de Amman şehrinde imzalanmıştır. İhtilâf halinde İngilizce nüsha esas metin olarak kabul edilecektir”.

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında “Suçluların Geri verilmesi ve Ceza işlerinde Karşılıklı Adlî Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun”

Anlaşma iki devlet arasında Ankara’da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Semih Baran ve Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Dr. Hazem Zeki Nuseibeh tarafından 13.09.1971’de imzalanmıştır. Buna göre (TBMM Kanunlar Dergisi, kanun no 1879, 1975):

“MADDE I. — 13. 9. 1971’de Ankara’da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı arasında suçluların Geri verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adlî Yardımlaşma Sözleşmesinin onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE II. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE III. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

“Türkiye Cumhuriyeti İle Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adlî Yardımlaşma Sözleşmesi”

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı, suçluların geri verilmesi ve ceza işlerinde karşılıklı adli yardım konularında yapacakları düzenlemenin iki Devlet arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunacağı görüşünden hareketle bir Sözleşme akdetmeğe karar vermişler ve bu amaçla: Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk ve Muhtelit Hukuk Dairesi Reisi Ortaelçi Bay Semih Baran'ı, Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, Ankara Büyükelçisi Eksalâns Dr. Hazem Zeki Nuseibeh'i yetkili temsilcileri olarak atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır.

Birinci Kısım Suçluların geri verilmesi:

Madde I; Suçluları geri verme yükümlülüğü: Âkit Taraflardan her biri, bu Sözleşmede öngörülen kayıt ve şartlar uyarınca, istenilen Tarafın ülkesinde bulunup, isteyen tarafın adili mercilerince bir suç dolayısıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan veya hüküm giymiş olan şahısları, diğer tarafa iade etmeği kabul ederler.

Madde II: Kapsam: Âkit Tarafların kanunlarına göre, aşağı haddi en az bir yıl hürriyeti bağlayıcı bir cezayı veya daha ağır cezayı gerektiren fiiller iadeye konu olur. İsteyen tarafın ülkesinde bir cezaya mahkûmiyet hükmü verilmişse iadenin gerçekleşebilmesi için, verilen cezanın en aşağı altı ay olması gerekir. Her türlü teşebbüs veya iştirak hallerinde iade talebi yukarıdaki şartlarla yerine getirilir.

Madde III: Ret sebepleri: Aşağıdaki hallerde suçluların iadesi talebi kabul olunmaz:

a) İade talebine konu olan fiil siyasi veya askerî suç veya bunlara mürtebit suç niteliğini taşıyorsa, ancak Devlet Başkanlarına ve bunların aile efradına karşı işlenen suçlar siyasi suç sayılmaz.

b) İadesi istenen şahıs, istenen akit tarafın uyruğu ise,

c) Suç, istenen akit tarafın ülkesinde işlenmiş veya hariçte işlenip de istenen tarafın makamları, kemdi kanunları gereğince sanık hakkında kovuşturma yapmaya yetkili ise,

d) İadesi istenen şahıs hakkındaki dava veya ceza, akit taraflardan herhangi birinin mevzuatına göre zamanaşımına uğramış ise,

e) İade istenen Devletle hükme bağlanabilen cezayı müstelzim fiil, iade istenilen veya isteyen taraf ülkesinde çıkarılan bir genel affa konu teşkil ediyorsa,

f) İade talebine konu olan cezayı müstelzim bir veya birkaç fiilden dolayı iadesi istenen şahıs hakkında, istenen tarafta soruşturma veya kovuşturma yapılmakta ise veya hakkında meni muhakeme, ademi takip, mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş ise,

g) İadeye konu olan fiil, akit taraflardan herhangi birinin mevzuatına göre şikâyet üzerine kavuşturulabilen ve bu şahsın vazgeçmesiyle kovuşturulmasına son verilmesi gereken suçlardan ise,

h) İadesi istenen şahıs iade talebine konu olan fiilden dolayı üçüncü bir devlet ülkesinde mahkûm olmuş veya beraat etmiş ise.

Madde IV: Diplomasi yolu: Suçluların iadesi talebi, diplomatik yoldan yapılır.

Madde V: Takdir: 3ncü maddede yazılı hallerde iadenin reddini gerektiren fiillerin niteliğini takdir etmek, yalnız kendisinden iade talebinde bulunulan devlete aittir.

Madde VI: iade talebi belgeleri:

1. Hazırlık soruşturması veya kovuşturma sırasında: a) Talep belgesi, b) Sanık hakkında çıkartılmış tutuklama müzekkeresi, c) (Suçun işleniş tarihini, yerini ve işleniş şeklini açıklayan belge, d) Sanığın nüfus kaydı veya kimliğini bildiren diğer belgeler, e) Sanığın, varsa eşkâline dair belge, fotoğrafı, parmak izi fişi, f) Müsnet suça uygulanacak kanun maddelerine ait metinler, g) Varsa, dava hakkında soruşturma yapan savcı veya yargıç tarafından onaylanmış ifade tutanakları,

2. Mahkûmiyet halinde henüz karar kesinleşmemiş ise; a) Talep belgesi, b) Sanık hakkında çıkartılmış tutuklama müzekkeresi, c) Mahkûmiyet kararı, d) Sanığın nüfus kaydı veya kimliğini bildiren diğer belgeler, e) Sanığın, varsa

eşkaline dair belge, fotoğrafı, parmak izi fişi, f) Müsnet suça uygulanan kanun maddelerine ait metinler. g) Kovuşturma safhasına ait, yargıç tarafından onaylanmış ifade tutanakları.

3. Kesinleşmiş mahkûmiyet kararı mevcut ise: a) Talep belgesi, b) 'Sanık hakkında çıkartılmış tutuklama' müzekkeresi, c) Kesinleşmiş mahkûmiyet kararının onaylı örneği, d) Sanığın nüfus kaydı veya kimliğini bildiren diğer belgeler, e) Sanığın varsa eşkaline dair belge, fotoğrafı, parmak izi fişi, f) Müsait suça uygulanan kanun maddelerine ait metinliler.

4. Kendisinden iade talebinde bulunulan akit taraf, yukarıdaki fıkralar uyarınca, gönderilen bilgiler tam olmadığı taktirde ek bilgi isteyebilir. Diğer Taraf, bu talebi en geç bir ay içinde yerine getirecektir. Bu süre, makul sebeplerin mevcut olması 'halinde akit tarafların anlaşmasıyla bir ay daha uzatılabilir.

Madde VII: Geçici tutuklama: Henüz iade evrakı gönderilmeden önce, akit taraflar müstacel durumlarda, iadesi istenen şahsın geçici olarak tutuklanmasını isteyebilir. Geçici tutuklama talebinde, suçun niteliği, tutuklama kararı veya kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı ile suç tarihi ve yeri göstertilecektir. Bu talep, talep edilen Tarafın yetkili makamlarına, diplomatik yoldan veya posta, telgraf veya milletlerarası “Kriminal Polis Örgütü” (İnterpol) aracılığı ile veya yazılı olmak kaydıyla veya istenen tarafa kabul edilecek herhangi (bir vasıta ile yapılabilir. Talepte bulunan taraf, geçici tutuklama ile ilgili olarak gerekli tedbirleri alacak ve sonucu diğer tarafa en seri ulaşım vasıtası ile bildirecektir. Geçici olarak tutuklama süresi 30 günü geçemez. Ancak, tüm geçildi tutuklama süresi gerektiğinde, talep üzerine, 60 güne kadar uzatılabilir. Serbest bırakma, iade talebinin ardından gelmesi halinde yeni bir tutuklamaya veya iadeye engel teşkil etmez. Geçici tutuklama, iade evrakının süresi içinde gelmesi halinde, iade hakkında yetkili makamlarca bir karar verilinceye kadar devam eder. İade talebinin kabulü hafinde bu tutuklama iade anına kadar uzatılır.

Madde VIII: Tutuklama: İade evrakının alınması tarihinden itibaren yetkili makamlarca iade hakkında bir karar verilinceye karar iadesi istenen

şahıs tutuklanır. İade talebinin kabulü halinde tutuklama iade anına kadar uzatılır.

Madde IX: iadenin ertelenmesi: İade talebinde bulunulan akit taraf adlî mercilerince, iadesi istemen kimse hakkında, başka bir suç sebebiyle soruşturma veya kovuşturma yapılmakta olması veya mahkûmiyet kararı verilmesi halinde iade işlemi, öncelikle iade talebi hususunda bir karar verilmekle beraber, soruşturma veya kovuşturma sonuna veya cezanın çeldi meşine veya cezanın affına veya cezanın kaldırılmasına kadar ertelenebilir.

Madde X: iade karan ve teslim: Kendisinden iade talebinde bulunulan taraf, iade hakkındaki kararını diğer tarafa bildirir. İade talebinin kabulü halinde, iade talebinde bulunulan taraf, teslim yeri ve tarihi ile ilgili şalışın ne kadar süre tutuklu bulunduğunu isteyen tarafa bildirir. İadeye tabi şahıs, teslim için öngörülen tarihi izleyen 30 gün içinde teslim alınmadığı takdirde serbest bırakılır. Kendisinden iade talebinde bulunulan taraf, diğer tarafça bu şekilde teslim alınmayan şahsı, aynı suçtan dolayı yeni bir talep vukuunda iade etmeyi reddedebilir. İade edilen şahsın kaçarak iade talebinde bulunulan taraf ülkesine dönmesi halinde, bu sözleşmenin 6nci maddesinde öngörülen belgeler ibraz edilmeden yeni bir iade talebinde bulunulabilir.

Madde XI: Âkit taraflar, suçluların iadesi ile ilgili belgeleri kendi kanun ve usullerine göre düzenleyeceklerdir. Anılan belgelerle birlikte belgelerin kendisinden iade talebinde bulunulan taraf dilinde yapılmış tercümeleri sunulacaktır.

Madde XII: Hususilik kaidesi: Bu sözleşme uyarınca iade edilen şahıs, iade talebinde belirtilmemiş ve iade talebinde bulunulan taraf ülkesinden ayrılmasından önce işlediği fiiller veya almış olduğu mahkûmiyetlerden dolayı, kovuşturulamaz veya tutuklanamaz veyahut herhangi bir surette kişisel hürriyeti kısıtlanamaz. Aşağıdaki hallerde yukarıdaki fıkralarda öngörülen bağışıklık uygulanmaz, a) İade talebinde bulunulan tarafın açık rızasının olması, b) İade edilen şahsın, nihaî olarak serbest bırakılmasını izleyen kırk beş gün içinde, iadeyi isteyen tarafın ülkesini, elinde imkân olduğu halde terk etmemesi veya terk ettikten sonra kendiliğinden geri dönmesi.

Madde XIII; Üçüncü devletin iade talebi: ladesi talep edilen şahıs hakkında, üçüncü bir devlet tarafından da iade talebinde bulunulması halinde, iade talebinde bulunulan akit taraf, bu taleplerden hangisinin yerine getirileceğini kararlaştıracaktır.

Madde XIV: Eşya ve kıymetlerin teslimi: 1. (Kendisinden iade talebinde bulunulan taraf, iadeyi talebeden tarafın isteği üzerine, aşağıdaki eşya ve kıymetleri, kendi mevzuatının müsaadesi nispetinde zapt edip karşı taraf a teslim edecektir: a) Delil teşkil edebilecek eşya ve kıymetler, b) Tutuklama anında, talebe dilen şahsın elinde bulunan veya daha sonra ortaya çıkan eşya ve kıymetler. Söz konusu eşya ve kıymetler, iadeye tabi tutulan şahıs ile birlikte, bu mümkün olmadığı takdirde, posta aracılığı ile gönderilir. 2. Söz konusu eşya ve kıymetler, iadeye tabi şahsın ölümü veya kaçması nedeniyle iadenin yapılamaması halinde bile teslim edilecektir. 3. Söz konusu eşya ve kıymetler, iade talebinde bulunulan Tarafça devam etmekte olan bir soruşturma ve kovuşturma için gerekli ise, geçici olarak alıkonulabilir veya geri verilmesi şartıyla teslim edilebilir. 4. Kendisinden iade talebinde bulunulan tarafın veya üçüncü şahısların söz konusu eşya ve kıymetler üzerindeki hakları saklıdır. Bu hakların mevcudiyeti halinde, eşya ve kıymetler, muhakeme sona erdikten sonra mümkün olduğu kadar çabuk ve masraf talebinde bulunmaksızın kendisinden talepte bulunulan tarafa iade edilecektir.

Madde XV: Transit geçiş: Âkit taraflardan her biri, üçüncü bir devlet tarafından diğerine iade edilecek şahısların bu sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi şartı ile, kendi ülkesinden transit olarak geçmelerini kabul edecektir.

Madde XVI: Masraflar; 1. İadeye tabi tutulan şahsın teslimi anına kadar yapılacak masraflar iade eden tarafa, iadenin bu safhasından sonraki masraflar iadeyi isteyen tarafa aittir. 2. Transit yolu ile yapılan iadede, masraflar iadeyi talebeden tarafa aittir.

Madde XVII: Kararların gönderilmesi: Âkit taraflar, birbirlerine, iade edilen şahıs ile ilgili soruşturma ve kovuşturma sonucunu bildirmeyi ve kesinleşen kararın onaylı birer örneğini göndermeyi kabul ederler.

Madde XVIII: Kapsam: 1. Taraflar, cezalandırılması, yardımlaşma talep edildiği anda, yardım isteyen tarafın adli makamları yetkisi içinde bulunan suçlarla ilgili olarak; a) Her türlü adli kâğıtların, bilhassa davetiyelerin bildirilmesi, b) Sanıkların, tanıkların ve bilirkişilerin dinlenmelerine ait istinabelerin yapılması, c) Keşif, arama veya zapt gibi başka adli işlerin yapılması hususlarında, Bu sözleşme hükümleri uyarınca, birbirlerine, karşılıklı olarak en geniş yardımda bulunmayı yüklenirler, 2. Bu sözleşme, tutuklama ve mahkûmiyet kararlarının yerine getirilmesinde uygulanmaz.

Madde XIX: Red sebepleri: Adli yardım talebi, aşağıdaki hallerde yetkili mercice reddedilebilir: a) Talebin ilişkin olduğu suç, kendisinden yardım istenen Tarafça siyasi veya askerî veya bunlara mürtebit suç sayılıyorsa, b) Talebin yerine getirilmesi; kendisinden yardım istenen Tarafın egemenlik, güvenlik, kamu düzenine ve hukuku n genel prensiplerine hâlel getirecek nitelikte ise;

Madde XX: Usul: Adli yardım talebi, kendisinden yardım istenen tarafın kanunlarına göre işlem görür. Anılan Taraf makamları, kendi dairelerinin benzer işlemlerinde olduğu gibi aynı zor yollarına başvururlar. Yardım-talebinin ret olunması halinde yardım isteyen Tarafa bunun sebepleri bildirilir.

Madde XXI: Tercüme: Taraflar, tebligat ve istinabe ile diğer adli yardım taleplerine ilişkin evraka, adli yardım istenen Tarafın dilinde yapılmış tercümelerini bağlayacaktır.

Madde XXII: Tebligat: 1. Yardım istenen taraf, tebliğ edilmek üzere yardım isteyen tarafça kendisine gönderilmiş olan usule ait işlemleri ve adli kararları tebliğ edecektir. Bu tebligat, yardım istenilen tarafın kanunları uyarınca yapılacaktır. 2. Yardım isteyen taraf, bir tanık veya bilirkişinin kendi adli makamları önüne bizzat çıkmasını özellikle gerekli sayıyorsa, bu hususu davetiyenin tebliği ile ilgili talebinde belirtir ve yardım istenen taraf, bu tanık veya bilirkişiyi, söz konusu adli makamlar önüne çıkmaya davet eder. Yardım istenen taraf, tanığın veya bilirkişinin cevabını, yardım isteyen tarafa bildirir. Kendisinden yardım istenen taraf makamlarınca bildirilmiş bir davetiye kâğıdı üzerine yardım isteyen tarafın makamları önüne çıkan tanık veya bilirkişi, uyrukluğ u ne olursa olsun, kendisinden yardım istenen taraf ülkesinden ayrılmasından önceki fiiller veya mahkûmiyetlerden dolayı

kovuşturulamayacağı veya tutuklanamayacağı veyahut herhangi bir surette kişisel hürriyeti kısıtlanamayacağı gibi fail, ortak veya yata k sıfatlarından biriyle kovuşturmaya veya cezaya tabi tutulamaz. Tanığa veya bilirkişiye ödenecek tazminat ile yol ve oturma giderleri, yardım talebeden tarafça karşılanacaktır. Bu meblâğ, konut yerinden itibaren hesaplanacak ve en azından anılan şahısların dinlenileceği ülkede yürürlükte olan hükümlerde öngörülen miktar a eşit olacaktır. Bu amaçla kendisinden bir talepte bulunulduğu takdirde, yardım istenen taraf, tanığa veya bilirkişiye bir avans verebilir. Avans miktarı davetiye kâğıdında belirtilecek ve yardım isteyen tarafça yardım istenen taraf a ödenecektir.

Madde XXIII: Davete icabet etmeme: Davet edilip de davete icabet etmeyen bir tanık veya bilirkişi, bu davetiye ceza ihtarını ihtiva etse dahi, yardım isteyen tarafın ülkesine kendi iradesiyle gitmediği ve orada usulüne uygun olarak yeniden davet edilmediği takdirde, hiçbir müeyyide veya zorlayıcı tedbire tabi tutulamaz.

Madde XXIV: istinabe, eşya, dosya ve belgeler: 1. Bir ceza davasına ilişkin olarak soruşturma işlemlerinin yürütülmesi veya delillerin, dosya ve belgelerin gönderilmesi hakkında, yardım isteyen tarafın adli makamlarınca yapılmış olan istinabe taleplerini, yardım istenen taraf, kendi mevzuatında öngörülen şekillere uygun olarak yerine getirir. 2. Yardım isteyen taraf, tanıkların veya bilirkişilerin yeminli ifade vermelerini isterse, bu hususu açıkça talep edecek ve yardım istenen taraf, ulusal mevzuatında bunu engelleyen bir hüküm yok ise talebi yerine getirecektir. 3. Yardım istenen taraf, talep edilen dosya veya bölgelerin asıllarına uygunluğu onaylı, örnek ve fotokopilerini göndermekle yetinebilir. Ancak yardım isteyen taraf, asıllarının gönderilmesini açıkça isterse, yardım istenen taraf bu talebi yerine getirmek için her türlü çabayı gösterecektir.

Madde XXV: Eşya, dosya ve belgelerin teslimi ve iadesi: Yardım istenen taraf, görülmekte olan bir ceza davası için ihtiyacı olduğu takdirde gönderilmesi istenen eşya, dosya ve belgelerin teslimini geciktirebilir. Yardım istenen taraf, vazgeçmediği takdirde, istinabe yoluyla gönderilmiş olan eşya ile dosya veya

belgelerin asılları, yardım isteyen tarafça, mümkün olduğu kadar çabuk ve masraf talebinde bulunmaksızın yardım istenen tarafa geri verilir.

Madde XXVI: Adli sicil:1. Bir ceza meselesi için zorunlu olup da, taraflardan birinin adli makamlarınca talep edilecek adli sicil örnekleri ve bu hususa ilişkin başka her çeşit bilgi, yardım istenen tarafça, kendi adli makamlarının benzeri hallerde sağlayabilecekleri ölçüde, yardım isteyen tarafa gönderilir. 2. Önceki fıkrada öngörülenlerin dışındaki hallerde, benzer talepler, yardım istenen tara f mevzuatının uygulanmasını öngördüğü şartlar içinde sonuçlandırılır.

Madde XXVII: Bilgi verme: Taraflar, birbirlerinin uyruğun a karşı, kendi mahkemelerinden çıkan ve hükmün verildiği Devlet mevzuatına göre, adli sicile geçirilmesi gereken kesin hükümler hakkında, birbirlerine karşılıklı bilgi vereceklerdir. Bu suretle gönderilen belgeler, hükümlünün şahsî hallerine, hükme hükmü veren mahkemeye, suça, hükmü n tarihiyle verilen cezaya uygulanan maddelere ve fer'i neticelerine ait bilgileri kapsayacaktır.

Madde XXVIII: Talebin Kapsamı: â. (Tebliğat konularında yardımlaşma talepleri aşağıdaki hususları kapsamalıdır: a) 'Talebi yapan1 makam, b) Talebin; konusu ve gerekçesi, c) Muhatabın ismi ve soyadı ile adresi. 2. Diğer konularda yardımlaşma talepleri aşağıdaki hususları kapsamalıdır: a) Önceki fıkranın (a) ve (b) bentlerindeki hususları ihtiva etmekle beraber, isnat olunan suç hakkında bilgi verilecek ve olayların kısa bir izahatı yapılacaktır. b) Sanık, tanık, mağdur, müşteki veya bilirkişilerden istenen bilgi veya talep olunan diğer bilgiler gösterilecektir.

Madde XXIX: Masraflar: Bu sözleşme hükümleri uyarınca, ceza işlerinde karşılıklı adli yardım talebinin yerine getirilmesi için, kendisinden yardım istenen Taraf makamlarınca yapılan masraflar, yardım isteyen Taraftan istenmeyecektir.

Madde XXX: Diplomasi yolu: Karşılıklı adli yardım talepleri diplomatik yoldan yapılır.

Madde XXXI: ihbar: 1. Bir akit taraf, diğer tarafın adli mercilerince yapılması icap eden veya yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmalarla

ilgili olarak, diplomatik yolla daima ihbarda bulunabilir. 2.İhbarla ilgili taleplere eklenecek belgeler: a) Dava evrakının aslı veya onaylı örnekleri ve gerekiyorsa sübut delilleri, b) Suçun işlendiği yerde yürürlükte olup, suç teşkil eden fiile uygulanabilecek Ceza Kanunu maddelerinin metinleri, 3. Feragat edilmiş olmadıkça, sübut delilleri olarak verilmiş eşya ve asılları gönderilmiş olan dava evrakı, dava bittikten sonra mümkün olduğu kadar çabuk ve masraf talebinde bulunmaksızın iade edilecektir. 4. Yardım istenen Taraf, yardım isteyen tarafa, bir ceza davasının açılıp açılmadığını ve bakılan ceza davasında elde edilen sonucu bildirir. Yardım istenen taraf, yardım isteyen tarafa, kesinleşen kararın onaylı örnek veya fotokopilerini gönderir.

Madde XXXII: Yürürlük ve Fesih: 1. Bu Sözleşme, onaylanacak ve onay belgeleri Amman'da teati edilecektir. 2. Bu Sözleşme, onay belgelerinin teatisinden itibaren bir ay sonra yürürlüğe girecektir. 3. Bu Sözleşme yazılı bir ihbarla feshedilebilir. Sözleşme fesih ihbarından altı ay sonra yürürlükten kalkar. Yukarıdaki hükümleri kabul eden akit taraf temsilcileri bu sözleşmeyi imzalamış ve mühürlemişlerdir. Ankara'da 13 Eylül 1971'de İngilizce olarak iki nüsha halinde düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında “Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî İlişkileri Düzenleyen Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun”

Anlaşma iki devlet arasında Ankara’da, Türküye Cumhuriyeti Hükümeti adına Semih Baran ve Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Dr. Hazem Zeki Nuseibeh tarafından 13.09.1971’de imzalanmıştır. Buna göre (TBMM Kanunlar Dergisi,Kanun no 1878, 1975):

“MADDE I. — 13 Eylül 1971’de Ankara’da imzalanan, Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı arasında Hukukî ve Ticarî konularda Adlî ilişkileri düzenleyen Sözleşmenin onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE II. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE III. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Türkiye Cumhuriyeti İle Haşimî Ürdün Krallığı Arasında Hukukî Ve Ticarî Konularda Adlî İlişkileri Düzenleyen Sözleşme:

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı, Ürdün'de Türk ve Türkiye'de Ürdün uyruklularının Hukukî ve Ticari Konularda Adli Korunmasının ve iki memleket adli makamlarının karşılıklı yardımlaşmalarını düzenlemek arzusuyla bu konuda bir Sözleşme akdetmeye karar vermişler ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk ve Muhtelit Hukuk Dairesi Reisi Ortaelçi Bay Semih Baran'ı, Haşimî Ürdün Krallığı Hükümeti, Ankara Büyükelçisi Ekselans Dr. Hazem Zeki Nuseibeh'i Yetkili temsilcileri olarak atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır.

MADDE I: Eşit Muamele Âkit Taraflardan her birinin uyrukları diğerinin ülkesinde şahıs ve mallarının adli korunması konusunda diğer akit taraf uyruklarına bahşedilen korunmadan yararlanacaklardır. Bunlar, mahkemelere serbestçe başvurabilecekler ve aynı şartlar ile usullere tabi olarak dava açabileceklerdir.

MADDE II: Masraf için teminat (Cautio Judicatum Solvi) akit taraflardan her birinin Türkiye veya Ürdün'de oturan ve diğer taraf mahkemelerinde davacı veya müdahil olan uyrukları, gerek yabancı sıfatları, gerek o memlekette ikametgâh veya meskenleri bulunmaması nedeniyle, hiç bir masraf teminatı göstermeye tabi tutulmayacaklardır.

MADDE III: Gerek ikinci madde, gerek davanın açıldığı tarafın kanunları gereğince, mahkeme masrafları için teminat göstermekten muaf olan davacı veyahut müdahil aleyhine, mahkeme masrafları ile ilgili olarak akit taraflardan birinin ülkesinde verilmiş olan hükümler diplomatik kanaldan yapılacak talep üzerine diğer Âkit Tarafın yetkili merciince masrafsız tenfiz olunacaklardır. Aynı kaide masrafları tutarının bilahare tespit edileceği hakkındaki adli kararlar için de caridir.

MADDE IV: Tenfiz talebi hakkında karar vermeye yetkili makam, tarafları dinlemeden sadece aşağıdaki hususları inceleyecektir: 1. Kararın, verildiği devletin kanununa göre kesinleşmiş hüküm halini kazanıp kazanmadığı, 2. Kararın hüküm fıkrasına, talep eden Tarafın diplomatik veya konsolosluk memuru tarafından onaylı ve talep edilen Devletin dilinde yazılmış bir tercümesinin bağlı bulunup bulunmadığı. İşbu maddenin birinci fıkrasında

öngörülen şartların tahakkuku için talep eden Devletin yetkili makamının kararın kesinleşmiş hüküm halini kazandığını gösterir yazılı bir beyanı yeterli olacaktır. Bu makamın yetkisi talep eden Tarafın Adalet Bakanlığınca tasdik edilecektir. Sözü geçen beyan ile tasdikname ikinci fıkra uyarınca tercüme edilecektir. Talep eden Taraf istediği takdirde, tenfiz talebi hakkında karar vermeye yetkili makam, bu maddenin 2nci fıkrasında öngörülen masraf ve ücretleri de takdir edecektir.

MADDE V: Meccani Adlî Yardım Taraflardan birinin uyrukları olup diğer akit tarafın ülkesinde oturanlar o Âkit Tarafın uyruklarıyla aynı şartlar dahilinde meccani adlî yardımdan yararlanacaklardır.

MADDE VI: Yoksulluk belgesi, adlî yardım talep eden şahsın ikametgâhındaki, böyle bir ikametgâh yok ise hâlihazırda oturduğu yerdeki makamlar tarafından verilecektir. Talep eden şahıs Âkit Taraflardan herhangi birinin ülkesinde oturmuyorsa, uyrukluğunu taşıdığı Devletin diplomatik veya konsolosluk memurunca verilecek bir belge yeterli olacaktır. Adlî yardım talep eden şahıs yardım talep edilen memlekette oturmuyorsa, yoksulluk belgesi, belgenin ibraz olunacağı memleketin diplomatik veya konsolosluk memurunca harca tabi olmadan onaylanacaktır.

MADDE VII: Yoksulluk belgesini vermeye yetkili makam, talep eden şahsın malî durumu hakkında diğer akit tarafın makamlarından bilgi isteyebilecektir. Meccanî adlî yardım talebi hakkında karar vermekle görevli makam, yoksulluk belgesini ve diğer akit taraf makamlarınca verilen bilgileri, yetkilerinin sınırı çerçevesinde incelemek ve gerekli gördüğü takdirde, tamamlayıcı bilgi istemek hakikini haiz olacaktır.

MADDE VIII: Adlî evrakın tebliği Hukukî ve ticarî konularda Âkit Taraflardan birinin makamlarından çıkan ve diğer Âkit Tarafın ülkesinde oturan şahıslara muhatap evrakın tebliği diplomatik yoldan yapılacaktır. Talepname, gönderilen evrakın çıktığı makamı, tarafların isim ve sıfatlarını, muhatabının isim ve adresini ve evrakın mahiyetini gösterir bilgiyi kapsayacak ve talep edilen Tarafın dilinde veya İngilizce olarak düzenlenecektir. Bu talepnameye, 4ncü maddenin 2nci fıkrasındaki kaide uyarınca tebliğ edilecek evrakın onaylı bir tercümesi de eklenecektir. Kendisinden tebliği yapması istenilen makam, bu

konuda yetkili değil ise, talepnameyi doğrudan doğruya yetkili makama iletcektir.

MADDE IX: Ākit taraflardan birinin talebi üzerine, diğer taraf, tebliği kendi kanununda öngörülen usule veya kendi mevzuatına aykırı olmadığı takdirde, istenilen özel bir usule göre yapar. Talepnamenin gönderildiği makam, tebliğin yapıldığını veya yapılmadığı takdirde buna engel teşkil eden nedenleri belirten bir belgeyi diplomatik yoldan gönderecektir.

MADDE X: İstinabe evrakı Hukukî ve ticarî konularda, akit taraflardan birinin adlî makamları, kendi mevzuatı uyarınca, diğer akit tarafın yetkili makamlarından her çeşit adlî işlemlerin yerine getirilmesini istinabe yoluyla talep edebilecektir. İstinabe evrakı diplomatik yoldan gönderilecektir. Bu evraka talep edilen akit tarafın dilinde veya İngilizce olarak yapılmış ve talep eden Tarafın diplomatik veya konsolosluk memuru tarafından onaylanmış bir tercümesi de eklenecektir. İstinabe evrakının kendisine gönderildiği makam, bu konuda yetkili değilse, evrakı doğrudan doğruya yetkili makama iletcektir.

MADDE XI: Talep edilen makam, kendi mevzuatındaki usule göre, istinabeyi yerine getirir ve gerektiği hallerde müeyyide kullanır. Ancak, sözü geçen makam, kendi mevzuatına aykırı olmadığı takdirde, diğer tarafın talebi üzerine istinabenin yerine getirilmesinde özel bir usul uygulayabilir. Talep eden makam isterse, ilgili tarafın hazır bulunabilmelerini teminen anılan makama istinabenin yerine getirileceği zaman ve yer bildirilecektir.

MADDE XII: Tebligat ve istinabe taleplerinin yerine getirilmesinden doğan güçlükler diplomatik yollardan çözümlenecektir.

MADDE XIII: Bir tebligat veya istinabenin yerine getirilmesi, talep edilen tarafın egemenliğine, güvenliğine veya kamu düzenine hanel getirecek nitelikte ise, anılan Taraf tebligat veya istinabe talebini reddedebilir. Bundan başka, bir istinabenin icrası, belgenin mevsukiyeti doğrulanmaz veya bu icra talep edilen Taraf ülkesinde adlî mercilerin görevleri meyanında olmazsa ret olunabilir.

MADDE XIV: Talep edilen taraf, talebeden taraftan sadece aşığıdaki masrafların ödenmesini istemek hakkını haizdir: 1. Tanıklara ve bilirkişilere

ödenen tazminat; 2. Tebligatın veya istinabenin yerine getirilmesinde özel bir usulün uygulanmasından doğan masraflar.

MADDE XV: Âkit Taraflardan her biri, diğer Tarafın ülkesinde bulunan uyruklarına zor kullanmamak şartıyla, diplomatik veya konsolosluk memurları aracılığı ile doğrudan doğruya tebligat yapmak hakkını haizdir, istinabelerin yerine getirilmesinde de bu hüküm uygulanır. Bu maddenin uygulanmasında güçlükler çıktığı takdirde, Sözleşmenin 8nci ve 10uncu maddeleri hükümleri uyarınca işlem yapılacaktır.

MADDE XVI: Yürürlük ve fesih 1. Bu Sözleşme onaylanacak ve onay belgeleri Amman'da teati edilecektir. 2. Bu Sözleşme, onay belgelerinin teatisinden itibaren bir ay sonra yürürlüğe girecektir. 3. Bu Sözleşme yazılı bir ihbarla feshedilebilir. Sözleşme fesih ihbarından altı ay sonra yürürlükten kalkar. Yukarıdaki hükümleri kabul eden Âkit Taraf temsilcileri bu Sözleşmeyi imza etmiş ve mühürlemişlerdir. Ankara'da 13 Eylül 1971 'de İngilizce olarak iki nüsha halinde düzenlenmiştir”.

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında “Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimî Ürdün Krallığı Arasında Hukuki ve Ticarî Konularda Adli İlişkileri Düzenleyen Sözleşme”

Sözleşme iki devlet arasında Ankara’da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Semih Baran ve Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti adına Dr. Hazem Zeki Nuseibeh tarafından 13.09.1971’de imzalanmıştır. Buna göre (T.C. Resmi Gazete,Sayı: 15347, 1975);

“Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı, Ürdün'de Türk ve Türkiye'de Ürdün uyruklularının Hukukî ve Ticarî Konularda Adli Korunmasını ve iki memleket adli makamlarının karşılıklı yardımlaşmalarını düzenlemek arzusuyla bu konuda bir sözleşme aktetmeğe karar vermişler ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk ve Muhtelit Hukuk Dairesi Reisi Ortaelçi Bay Semih Baran'ı, Haşimi Ürdün Krallığı Hükümeti, Ankara Büyükelçisi Ekselans Dr . Hazem Zeki Nuseibeh'i yetkili temsilcileri olarak atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümler i kararlaştırmışlardır.

MADDE I- Eşit Muamele Âkit Taraflardan her birinin uyrukları diğerinin ülkesinde şahıs ve mallarının adli korunması konusunda diğer Âkit Taraf uyruklarına bahşedilen korunmadan yararlanacaklardır. Bunlar, mahkemelere serbestçe başvurabilecekler ve aynı şartlar ile usullere tabi olarak dava açabileceklerdir.

MADDE II- Masraf İçin Teminat (Coutio Judicatum Solvi) Âkit Taraflardan her birinin Türkiye veya Ürdün'de oturan ve diğer Taraf mahkemelerinde davacı veya müdahil olan uyruklar: gerek ya bancı sıfatları, gerek, o memlekette ikametgâh veya meskenleri bulunmaması nedeniyle, hiçbir masraf teminatı göstermeye tabi tutulmayacaklardır.

MADDE III- Gerek ikinci madde, gerek davanın açıldığı Tarafın kanunları gereğince, mahkeme masrafları için teminat göstermekten muaf olan davacı veyahut müdahil aleyhine, mahkeme masrafları ile ilgili olarak Âkit Taraflardan birinin ülkesinde verilmiş olan hükümler diplomatik kanaldan yapılacak talep üzerine diğer Âkit Tarafın yetki merciince masrafsız tenfiz olunacaklardır. Aynı kaide, mahkeme masrafları tutarının bilahare tespit edileceği hakkındaki adli kararlar için de caridir.

MADDE IV- Tenfiz talebi hakkında karar vermeğe yetkili makam, tarafları dinlemeden sadece aşağıdaki hususları inceleyecektir: 1-Kararın, verildiği Devletin kanununa göre kesinleşmiş hüküm halini kazanıp kazanmadığı, 2- Kararın hüküm fıkrasına, talep eden Tarafın diplomatik veya konsolosluk memuru tarafından onaylı ve talep edilen Devlet'in dilinde yazılmış bir tercümesinin bağlı bulunup bulunmadığı. İşbu maddenin birinci fıkrasında öngörülen şartların tahakkuku için talep eden Devlet'in yetkili makamının, kararın kesinleşmiş hüküm halini kazandığını gösterir yazılı bir beyanı yeterli olacaktır. Bu makamın yetkisi talep eden Tarafın Adalet Bakanlığınca tasdik edilecektir. Sözü geçen beyan ile tasdikname ikinci fıkra uyarınca tercüme edilecektir. Talep eden Tara f istediği takdirde, tenfiz talebi hakkında karar vermeğe yetkili makam, bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen masraf ve ücretleri de takdir edecektir.

MADDE V- Meccani Adli Yardım. Taraflardan birinin uyrukları olup diğerk Âkit Tarafın ülkesinde oturanlar o Âkit Tarafın uyruklarıyla aynı şartlar dahilinde meccani adli yardımdan yararlanacaklardır.

MADDE VI- Yoksulluk belgesi, adli yardım talep eden şahsın ikametgâhındaki, böyle bir ikametgâh yok ise halihazırda oturduğu yerdeki makamlar tarafından verilecektir. Talep eden şahıs Âkit Taraflardan herhangi birinin ülkesinde oturmuyorsa, uyrukluğunu taşıdığı Devlet'in diplomatik veya konsolosluk memurunca verilecek bir belge yeterli olacaktır. Adli yardım talep eden şahıs yardım talep edilen memlekette oturmuyorsa, yoksulluk belgesi, belgenin ibraz olunacağı memleketin diplomatik veya konsolosluk memurunca harca tabi olmadan onaylanacaktır.

MADDE VII- Yoksulluk belgesini vermeğe yetkili makam, talep eden şahsın malî durumu hakkında diğerk Âkit Tarafın makamlarından bilgi isteyebilecektir. Meccani adli yardım talebi hakkında karar vermekle görevli makam, yoksulluk belgesini ve diğerk Âkit Taraf makamlarınca verilen bilgileri, yetkilerinin sınırı çerçevesinde incelemek ve gerekli gördüğü takdirde, tamamlayıcı bilgi istemek hakkı haiz olacaktır.

MADDE VIII- Adli-Evrakın Tebliğı Hukukî ve ticarî konularda Âkit Taraflardan birinin makamlarından çıkan ve diğerk Âkit Tarafın ülkesinde oturan şahıslara muhatap evrakın tebliğı diplomatik yoldan yapılacaktır. Talepname, gönderilen evrakın çıktığı makamı, tarafların isim ve sıfatlarını, muhatabının isim ve adresini ve evrakın mahiyetini gösterir bilgiyi kapsayacak ve talep edilen Tarafın dilinde veya İngilizce olarak düzenlenecektir. Bu talepnameye, 4. maddenin 2. fıkrasındaki kaide uyarınca tebliğ edilecek evrakın onaylı bir tercümesi de eklenecektir. Kendisinden tebliğı yapması İstenilen makam, bu konuda yetkili değil ise, talepnameyi doğrudan doğruya yetkili makama iletacaktır.

MADDE IX- Âkit Taraflardan birinin talebi üzerine, diğerk Taraf, tebliğı kendi kanununda öngörülen usule veya kendi mevzuatına aykırı olmadığı takdirde, istenilen özel bir usule göre yapar. Talepnamenin gönderildiğı makam, tebliğın yapıldığını veya yapılmadığı takdirde buna engel teşkil eden nedenleri belirten bir belgeyi diplomatik yoldan gönderecektir.

MADDE X- İstinabe Evrakı Hukukî ve ticarî konularda, Âkit Taraflardan birinin adlî makamları, kendi mevzuatı uyarınca, diğer Âkit Tarafın yetkili makamlarından her çeşit adlî işlemlerin yerine getirilmesini istinabe yoluyla talep edebilecektir. İstinabe evrakı diplomatik yoldan gönderilecektir. Bu evraka talep edilen Âkit Tarafın dilinde veya İngilizce olarak yapılmış ve talep eden Tarafın diplomatik veya konsolosluk memuru tarafından onaylanmış bir tercümesi de eklenecektir. İstinabe evrakının kendisine gönderildiği makam, bu konuda yetkili değilse, evrakı doğrudan doğruya yetkili makama iletcektir.

MADDE XI- Talep edilen makam, kendi mevzuatındaki usule göre, istinabeyi yerine getirir ve gerektiği hallerde müeyyide uygulanır. Ancak, sözü geçen makam, kendi mevzuatına aykırı olmadığı takdirde, diğer tarafın talebi üzerine istinabenin yerine getirilmesinde özel bir usul uygulayabilir. Talep eden makam isterse, ilgili Tarafın hazır bulunabilmelerini teminen anılan makama istinabenin yerine getirileceği zaman ve yer bildirilecektir.

MADDE XII- Tebligat ve istinabe taleplerinin yerine getirilmesinden doğan güçlükler diplomatik yollardan çözümlenecektir.

MADDE XIII- Bir tebligat veya istinabenin yerine getirilmesi, talep edilen Tarafın egemenliğine, güvenliğine veya kamu düzenine hâlel getirecek nitelikte ise, anılan Taraf tebligat veya istinabe talebini reddedebilir. Bundan başka, bir istinabenin icrası, belgenin mevsukiyeti doğrulanmaz veya bu icra talep edilen Taraf ülkesinde adlî mercilerin görevleri meyanında olmazsa ret olunabilir.

MADDE XIV- Talep edilen Taraf, talep eden Taraftan sadece aşağıdaki masrafların ödenmesini istemek hakkını haizdir: 1. Tanıklara ve bilirkişilere ödenen tazminat, 2. Tebligatın veya istinabenin yerine getirilmesinde özel bir usulün uygulanmasından doğan masraflar.

MADDE XV- Âkit Taraflardan her biri, diğer Tarafın ülkesinde bulunan uyruklarına zor kullanmamak şartıyla, diplomatik veya konsolosluk memurları aracılığı ile doğrudan doğruya tebligat yapmak hakkına haizdir. İstinabelerin yerine getirilmesinde de bu hüküm uygulanır. Bu maddenin uygulanmasında

güçlükler çıktığı takdirde, Sözleşmenin 8. ve 10. maddeleri hükümleri uyarınca işlem yapılacaktır.

MADDE XVI Yürürlük ve Fesih 1. Bu Sözleşme onaylanacak ve onay belgeleri Amman'da teati edilecektir. 2. Bu Sözleşme, onay belgelerinin teatisinden itibaren bir ay sonra yürürlüğe girecektir. 3. Bu Sözleşme yazılı bir ihbarla feshedilebilir. Sözleşme fesih ihbarından altı ay sonra yürürlükten kalkar. Yukarıdaki hükümleri kabul eden Âkit Taraf temsilcileri bu Sözleşmeyi imza etmiş ve mühürlemişlerdir. Ankara'da 13 Eylül 1971 'de İngilizce olarak iki nüsha halinde düzenlenmiştir”.

Türkiye Cumhuriyeti ve Haşimi Ürdün Krallığı Arasında “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma”

Anlaşma, tarafların tam yetkili temsilcileri, huzurlarında İstanbul'da, 2 Ağustos 1993'te İngilizce olarak imzalanmıştır. Buna göre (T.C. Resmi Gazete,Karar Sayısı : 2005/9570, 2005);

“MADDE I Tanımlar: İşbu Anlaşmanın amacı bakımından; 1. "Yatırımcı" terimi: (a) Her bir Tarafın yürürlükteki mevzuatına göre vatandaşı sayılan gerçek kişileri, (b) Taraflardan her birinin yürürlükteki mevzuatı çerçevesinde kurulmuş veya teşekkül ettirilmiş ve merkezi o Tarafın ülkesinde bulunan, şirketler, firmaları ya da iş ortaklıklarını ifade eder. 2."Yatırım" terimi, ev sahibi Tarafın kanunlarına ve nizamlarına uygun olarak, her türlü malvarlığını, ve bunlarla kısıtlı olmamak koşuluyla, özellikle aşağıdakileri içerir: (i) hisseler, tahviller ya da şirketlere iştirakin diğer şekilleri, (ii) yeniden yatırımda kullanılan gelirler, para alacakları veya mali değeri olup kanunen ifa edilebilen bir yatırım ile ilgili diğer haklar, (iii) taşınır ve taşınmaz mallar, aynı zamanda ipotek, tedbir, rehin ve diğer herhangi benzer haklar gibi diğer aynı haklar, (iv) telif hakları, patentler, lisanslar, sınai tasarımlar, teknik prosesler yanında markalar, peştemaliye, know-how ve diğer benzer haklar gibi sınai ve fikri mülkiyet hakları, (v) her bir Tarafın, bundan sonra tanımlandığı şekilde, ülkesindeki doğal kaynakların aranması, işlenmesi, istihracı, işletilmesi dahil olmak üzere kanun veya sözleşme ile verilmiş iş imtiyazları. 3. "Hasılatlar" terimi, bir yatırımdan elde edilen ve özellikle, ancak bunlarla kısıtlı olmamak kaydıyla, kâr, faiz ve temettüleri içerir. 4. "Ülke" terimi, kara sınırları, deniz

alanları ve ülkesinde yatırım yapılan Tarafın uluslararası hukuka uygun olarak üzerinde egemenlik veya yargılama haklarına sahip olduğu ve ilgili Taraflar arasında karşılıklı anlaşmayla sınırlı kıta sahanlığını ifade eder.

MADDE II Yatırımların Teşviki ve Korunması: 1. Her bir Taraf kendi ülkesinde yatırımlara ve bunlarla bağlantılı faaliyetlere, benzer durumlarda herhangi üçüncü bir ülkenin yatırımcılarının yatırımlarına, kendi kanun ve nizamları çerçevesinde göstereceği muameleden daha az elverişli olmayacak şekilde, izin verecektir. 2. Taraflardan her biri kurulmuş olan bu yatırımlara; benzer durumlarda kendi yatırımcılarının yatırımlarına ya da herhangi bir üçüncü ülke yatırımcılarının yatırımlarına uyguladığı muameleden, hangisi en elverişli ise, o muameleden daha az elverişli olmayan bir muamele uygulayacaktır. 3. Tarafların, yabancıların ülkeye giriş, geçici ikamet ve istihdamı ile ilgili kanun ve nizamlarına uygun olarak; (a) Taraflardan her birinin vatandaşlarının, kendilerinin veya kendilerini istihdam eden Tarafın yatırımcısının önemli bir miktar sermaye veya başka kaynak taahhüdünde bulunduğu veya bulunmak üzere olduğu bir yatırımın kurulması, geliştirilmesi, idaresi amacıyla veya işletilmesine ilişkin tavsiyelerde bulunmak üzere diğer Tarafın ülkesine girmesine ve kalmasına izin verecektir. (b) Bir Tarafın yürürlükteki kanun ve nizamlarına uygun olarak kurulan ve diğer Taraf yatırımcılarının yatırımları olan şirketler seçtikleri idari ve teknik personeli tabiyetlerine bakılmaksızın istihdam etmeye mezu olacaklardır. 4. İşbu Anlaşmanın hükümleri, Taraflardan herhangi birinin taraf olduğu aşağıda yer alan anlaşmalarla ilgili olarak geçerli olmayacaktır. (a) herhangi bir mevcut veya gelecekte kurulacak gümrük birliği, bölgesel ekonomik teşkilat veya benzer uluslararası anlaşmalar, (b) tamamen veya esas olarak vergilendirmeye ilişkin olanlar.

MADDE III Kamulaştırma ve Tazminat: 1. Yatırımlar, kamu yararı amacıyla, ayrımcı olmayacak biçimde, zamanında, yeterli ve etkin tazminat ödeyerek ve yürürlükteki hukuk çerçevesinde ve işbu Anlaşmanın 2'nci Maddesinde belirtilen genel ilkelere uygun olarak yapılan işlemler dışında, kamulaştırma, devletleştirme veya doğrudan veya dolaylı olarak benzeri etkileri yaratan uygulamalara maruz bırakılmayacaktır. 2. Söz

konusu tazminat, kamulaştırılan yatırımın kamulaştırma işleminin uygulanmasından veya kamulaştırmanın öğrenilmesinden hemen önceki gerçek değerine eşit olacaktır. Tazminat gecikmesiz olarak ödenecek ve Madde IV paragraf 2'de tanımlandığı gibi serbestçe transfer edilebilir olacaktır. 3. Yatırımları, savaş, ayaklanma, iç karışıklıklar veya diğer benzer olaylar nedeniyle diğer Tarafın ülkesinde zarara uğrayan Taraflardan birinin yatırımcıları, diğer Tarafça, söz konusu zararların karşılanması bakımından kendi yatırımcılarına ya da herhangi bir üçüncü ülke yatırımcılarına gösterdiği muameleden daha az elverişli olmamak kaydıyla, hangisi en elverişli ise, o muameleye tabi tutulacaktır.

MADDE IV Ülkesine İade ve Transfer: 1. Her bir Taraf, bir yatırım ile ilgili bütün transferlerin kendi ülkesinden içeri ve dışarıya serbestçe ve makul olmayan bir gecikme olmaksızın yapılmasına iyi niyetle izin verecektir. Bu gibi transferler aşağıdakileri içerir: (a) gelirler, (b) bir yatırımın tamamının veya bir kısmının satışı veya tasfiyesinden elde edilen meblağlar, (c) Madde III çerçevesinde tazminatlar, (d) geri ödemeler ve yatırımlarla ilgili olarak alınmış borçlardan kaynaklanan faiz ödemeleri, (e) diğer Tarafın ülkesinde, bir yatırım ile ilgili uygun çalışma izinlerini almış olan bir tarafın vatandaşlarının aldıkları maaş, ücret ve diğer gelirleri, (f) bir yatırım uyuşmazlığından doğan ödemeler. 2. Aksi yatırımcı ve ev sahibi Tarafça kararlaştırılmadıkça, transferler, yatırımın yapılmış olduğu konvertibl para birimi veya herhangi bir konvertibl para birimiyle transferin yapıldığı tarihte geçerli olan döviz kuru üzerinden yapılacaktır.

MADDE V Halefiyet: 1. Eğer bir Taraf yatırımcısının yatırımı, ticari olmayan risklere karşı kanuni bir sistem dahilinde sigorta edilmişse, sigortalayanın ilgili sigorta anlaşmasının şartlarından kaynaklanan her türlü halefiyeti diğer Tarafça tanınacaktır. 2. Sigortalayan, yatırımcının kullanmaya yetkili olabileceği haklar dışında hiçbir hakkı kullanmaya yetkili olmayacaktır. 3. Bir Taraf ile sigortalayan arasındaki uyuşmazlıklar, işbu Anlaşmanın VII. Maddesi hükümleri uyarınca çözümlenecektir.

MADDE VI Aykırılık: Bu Anlaşma, yatırımları ve ilgili faaliyetleri benzer durumlarda bu Anlaşma ile sağlanandan daha elverişli bir muameleye

tabi kılan, (a) Taraflardan her birinin kanun ve nizamları, idari uygulamaları ya da idari veya yargısal kararlarına, (b) Uluslararası yasal yükümlülüklerine veya (c) bir yatırım anlaşması veya yatırım izni kapsamındakiler de dahil olmak üzere, herhangi bir Tarafın üstlenmiş olduğu yükümlülüklerle aykırılık teşkil etmeyecektir.

MADDE VII Bir Taraf ile Diğer Tarafın Yatırımcısı Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü: 1. Taraflardan biri ile diğer Tarafın bir yatırımcısı arasındaki o yatırımcının yatırımı ile ilgili olarak çıkan ihtilaflar, yatırımcı tarafından ev sahibi Tarafa ayrıntılı bilgi içerecek şekilde yazılı olarak bildirilecektir. Mümkün olduğunca, yatırımcı ve ilgili Taraf bu uyuşmazlıkları, iyi niyetle karşılıklı görüşme ve müzakereler yoluyla çözümlenmeye çalışacaklardır. 2. Eğer uyuşmazlıklar, birinci paragrafta belirtilen yazılı bildirim tarihinden itibaren altı ay içinde, bu yolla çözümlenemezse; yatırımcının seçebileceği aşağıdaki mercilere sunulabilir: a) Her iki Tarafın da bu Sözleşmeye imzacı olmaları halinde, "Devletler ile Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü Sözleşmesi" ile kurulmuş olan Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkezi (ICSID), b) Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL)'ın Tahkim Kurallarına göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesi veya yatırımcı, ihtilafa taraf olanın mahkemelerine uyuşmazlığı taşımış ve bir yıl içerisinde nihai karar verilmemiş ise, c) Paris Uluslararası Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi 3. Tahkim kararı; uyuşmazlığın bütün tarafları için kesin ve bağlayıcı olacaktır. Her bir Taraf verilen kararı milli hukuku çerçevesinde yerine getirecektir.

MADDE VIII Taraflar Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü: 1. Taraflar, işbu Anlaşmanın yorumu ve uygulaması ile ilgili aralarındaki her türlü uyuşmazlığa iyi niyet ve iş birliği ruhu içinde, çabuk ve adil bir çözüm arayacaklardır. Bu bakımdan, Taraflar bu tür çözümlere ulaşmak için doğrudan ve anlamlı görüşmeler yapmayı kabul ederler. Eğer Taraflar, aralarında uyuşmazlığın başladığı tarihten itibaren altı ay içinde bu yöntemle uzlaşmaya varamazlarsa, uyuşmazlık Taraflardan birinin talebi üzerine, üç üyeli bir tahkim heyetine sunulabilir. 2. Talebin alınmasından itibaren iki ay içinde, her bir Taraf

birer hakem tayin edecektir. Bu iki hakem üçüncü bir devlet vatandaşı olan üçüncü bir hakemi Başkan olarak seçeceklerdir. Taraflardan biri belirlenen süre içinde bir hakem tayin edemezse, diğer Taraf, Uluslararası Adalet Divanı Başkanından bu tayini yapmasını talep edebilir. 3. Eğer iki hakem, atanmalarından itibaren iki ay içinde Heyet Başkanının seçimi konusunda anlaşma sağlayamazlarsa, Heyet Başkanı, Taraflardan birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı Başkanı tarafından seçilecektir. 4. Uluslararası Adalet Divanı Başkanı, işbu Maddenin ikinci ve üçüncü paragraflarında belirtilen hallerde görevini yerine getirmekten alıkonulursa veya bu şahıs Taraflardan birinin vatandaşı ise seçim Başkan Yardımcısı tarafından yapılacaktır ve Başkan Yardımcısı da anılan görevi yerine getirmekten alıkonulursa veya Taraflardan birinin vatandaşı ise seçim Taraflardan birinin vatandaşı olmayan en kıdemli Divan üyesi tarafından yapılacaktır. 5. Tahkim Heyeti Heyet Başkanının seçildiği tarihten itibaren tercihen üç ay içinde, işbu Anlaşmanın diğer maddeleriyle tutarlı olacak şekilde usul kuralları üzerinde anlaşmaya varacaklardır. Böyle bir anlaşmanın sağlanmaması halinde, Tahkim Heyeti, genel olarak kabul görmüş uluslararası tahkim usulü kurallarını dikkate alarak, usul kurallarını tayin etmesini Uluslararası Adalet Divanı Başkanından talep edecektir. 6. Aksi kararlaştırılmadıkça, Başkanın seçildiği tarihten itibaren sekiz ay içinde, bütün beyanlar yapılacak, bütün duruşmalar tamamlanacak ve Tahkim Heyeti, hangisi daha sonra gerçekleşirse, son beyanlardan veya duruşmaların bittiği tarihten sonra iki ay içinde karara varacaktır. Tahkim Heyeti, nihai ve bağlayıcı olacak kararını oy çokluğu ile alacaktır. 7. Başkanın, diğer hakemlerin masrafları ve yargılama ile ilgili diğer masraflar Taraflarca eşit olarak ödenecektir. Bununla birlikte, Tahkim Heyeti giderlerin daha yüksek bir oranının Taraflardan biri tarafından ödenmesine re 'sen karar verebilir. 8. Eğer bir uyuşmazlık, işbu Anlaşmanın VII. Maddesi uyarınca bir uluslararası tahkim mahkemesine sunulmuşsa ve hala mahkeme önündeysse, aynı uyuşmazlık işbu Madde hükümleri uyarınca başka bir uluslararası tahkim mahkemesine sunulmayacaktır. Bu, her iki Taraf arasında doğrudan ve anlamlı görüşmeler yoluyla bağlantı kurmayı engellemeyecektir.

MADDE IX Yürürlüğe Girme: 1. İşbu Anlaşma onay belgelerinin teatisinin tamamlandığı tarihte yürürlüğe girecektir. Anlaşma on yıllık bir

dönem için yürürlükte kalacak ve bu Maddenin ikinci paragrafına göre sona erdirilmediği sürece yürürlükte kalacaktır. İşbu Anlaşma, yürürlüğe giriş tarihinde mevcut yatırımlar yanında, bu tarihten sonra yapılan veya gerçekleşen yatırımlara da uygulanacaktır. 2. Taraflardan her biri yazılı olarak diğer Tarafa bir yıl öncesinden feshi ihbarda bulunarak, Anlaşmayı ilk on yıllık dönemin sonunda veya bundan sonra her an sona erdirilebilir. 3. İşbu Anlaşma Taraflar arasında yazılı bir anlaşma ile değiştirilebilir. Herhangi bir değişiklik, Taraflardan her birinin bir Tarafa değişikliğin yürürlüğe girmesi için gerekli tüm dahili formaliteleri tamamladığını bildirmesi üzerine yürürlüğe girecektir. 4. İşbu Anlaşmanın sona erme tarihinden önce yapılan ya da gerçekleşen ve bu Anlaşmanın uygulanacağı yatırımlarla ilgili olarak, bu Anlaşmanın diğer bütün Maddelerinin hükümleri söz konusu sona erme tarihinden itibaren ilave bir on yıl daha yürürlükte kalacaktır. Bu Anlaşmayı Tarafların tam yetkili temsilcileri, huzurlarında imzalamışlardır. İstanbul'da, 2 Ağustos 1993'te İngilizce olarak imzalanmıştır”.

Türkiye-Ürdün Kara Taşımacılığı Karma Komisyonu Toplantısı Tutanağı

Tutanak, Haşimi Ürdün Krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması'nın 23. maddesine göre, kara ulaştırması karma komisyon 3. toplantısı Amman'da 12-13 Temmuz 2005 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Buna göre (T.C. Resmi Gazete, Karar Sayısı : 2005/9580, 2005);

“İkili Ticari İlişkilerin Gözden Geçirilmesi: Her iki taraf son ticaret verilerini gözden geçirmiş ve her iki ülke için de karayolu taşımacılığına olumlu etkileri bulunan ikili ticaret hacminin artmasından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Her iki taraf iki ülke arasındaki karayolu trafik hacmi ve topraklarından geçen transit trafik hacmine ilişkin istatistiki veri alışverişinde bulunmuşlardır.

Eşya Taşımacılığı: İki taraf mevcut karayolu taşımacılık ücretlerini tartışmışlardır. Türk tarafı Ürdün tarafından Ürdün'e giriş yapan Türk kamyonlarından alınan taşımacılık ücretinin hesaplanmasında kullanılan mevcut formüldeki (tonnage x km x 0.03 JD) katsayının azaltılmasını talep etmiştir. Ürdün tarafı mevcut uygulanmakta olan formül yerine araçlara/kamyonlara sabit bir ücretlendirmenin uygulanmasını

önermiştir. Müzakere sonucunda, aşağıdaki değişikliklerle formül sistemi uygulamasının devam etmesi konusunda mutabık kalınmıştır: 1 - Türk tarafı Türkiye'den geçen Ürdün kamyonlarından alınacak ücret için (tonaj x km x 0.005 Euro) formülünü uygulayacaktır. 2- Ürdün tarafı Ürdün topraklarından geçen Türk kamyonları için (tonaj x km x 0.02 JD) formülünü uygulayacaktır. Her iki taraf değiştirilmiş formülleri 1 Eylül 2005'ten itibaren uygulamaya karar vermişlerdir. Türk tarafı Türkiye'ye dönecek boş Türk kamyonlarının veya en azından Aqaba Limanından dönenlerin, geçiş ücretlerinden muaf tutulmasını talep etmiştir. Ürdün tarafı söz konusu talep üzerinde çalışılacağını ve toplantı tutanağının imzalanmasından sonraki iki hafta içerisinde Türk tarafını bilgilendireceğini ifade etmiştir.

Yolcu Taşımacılığı: Her iki taraf, iki ülke arasında düzenli otobüs hatları işletmeciliği için ülkelerindeki ulaştırmaya ilişkin düzenlemelerle uyumlu olarak, lisanslı yolcu taşımacılığı firmaları arasında yapılan sözleşmelerin teşvik edilmesini kararlaştırmışlardır.

Diğer Konular: Türk tarafı Ürdün topraklarında Türk taşımacıların karşılaştığı 3 ana sorunu gündeme getirmiştir, bunlar: a) Konvoy uygulamalarından kaynaklanan araçların gecikmeleri, b) Takas işleminde Türk taşımacıların karşılaştığı güçlükler. Türk tarafı Türk taşımacıların iletişim kurabileceği ilgili kurumlardan bir yetkili kişinin belirlenmesini talep etmiştir. c) Ürdün sınırlarında X-ışınları denetim prosedürlerinin neden olduğu soğutuculu kamyonlar tarafından taşınan dayanıksız mallarda oluşan gecikme ve hasarlar. Ürdün tarafı Ürdün sınırlarındaki denetim prosedürlerinin genellikle tüm yabancı ülke araçlarına uygulandığını açıklamıştır. Ürdün tarafı Ürdün sınırlarındaki yolcuların ve araçların hareketlerini kolaylaştırmayı ve geliştirmeyi hedefleyen devam etmekte olan bir sürecin olduğunu ifade etmiştir. Ürdün tarafı, Türk taşımacılarının karşılaştığı yukarıda bahsedilen sorunları çözmeye çalışacaklarını dile getirmiştir. Türk tarafı konuların not edildiğini ve hemen takibe başlanacağını ifade etmiştir. Müzakereler yakın ve dostane bir atmosferde gerçekleşmiş ve iki taraf bir sonraki toplantının Ankara'da gerçekleştirilmesine karar vermişlerdir. Bir sonraki toplantının tarihi

diplomatik kanallarla belirlenecektir. Amman 'da 13 Temmuz 2005 'te İngilizce iki suret olarak imzalanmıştır”.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : İsmail FİLİZ

Doğum Yeri ve Yılı :

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta :

Eğitim Durumu

Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih.

Yüksek Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı

Mesleki Deneyim

Çalıştığı Kurum : Ankara Emniyet Müdürlüğü

Yayınlar

Panel, Kırşehir Valiliği, “*Kuva-yı Milliye ve Milli Mücadelede Kırşehir*”, Y.Özüçetin, İ. Filiz, H.M.Dağıstan, E.Kup; 04.03.2010, 14.00.

Y.Özüçetin, İ.Filiz “*Millî Mücadele Döneminde İstanbul Hükümeti’nin Tutumuna Karşı Meclis Celse Zabıtlarında Tepkiler ve Yorumlar*”. Türklük Bilimi Araştırmaları, sy. 34, 2013, ss. 179-196.

Y.Özüçetin, İ.Filiz “Büyükelçiliklerin işlevi ve Türkiye-Ürdün ilişkileri temelinde Ürdün büyükelçileri” Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2024, 11 (43), 464-500.